

LIBRI I JEREMISË

KOMENTARI

Agim Rama

Rruga e Paqes

2021

HYRJE

Rreth një shekull pas Jeshajës, më 650 para lindjes së Krishtit, nga një familje priftërore lindi Jirmija (gr. Jeremia). Familja e tij në atë kohë jetonte në rrethinat e Jerusalemit. Jeta dhe vepra e Jirmijës na bëhet e njohur, më mirë se ajo e profetëve të tjerë, nëpërmjet tregimeve biografike të shkruara në vetën e tretë dhe të cilat i gjejmë në librin e tij në këta kapituj: 19,1-20, 6, 26, 36,45, 28-29; 51,59-64; 34,8-22, 37-44. Po në këtë libër gjejmë edhe rrëfimet e Jirmijës: 11,18-12,6; 15,10-21; 17,4-18; 18,18-23; 20,7-18. Rrëfimet e tij janë një dëshmi mallëngjyese e krizave të brendshme që kaloi ai dhe janë shkruar në stilin e psalmeve vajtuese.

I thirrur që në moshë të re nga Perëndia, në vitin e trembëdhjetë të mbretërimit të Joshijës (626), ai jetoi gjatë periudhës tragjike të përgatitjes dhe më vonë shkatërrimit të mbretërisë së Judës. Reforma fetare dhe rikthimi kombëtar i Joshijës ngjallën shpresa të cilat u shuan me vdekjen e mbretit në Megido më 609, si dhe për shkak të përmbysjes së botës orientale, rënies së Ninives më 612 dhe shtrirjes së perandorisë babilonase. Vdekja e Joshijës simbolizon enigmën e suverenitetit hyjnor. Zoti ka të drejtë të devijojë nga mënyrat e tij të zakonshëm të veprimit: Mbreti i keq Menasheu arrin një moshë mjaft të shtyrë (megjithëse në fund u pendua), kurse mbreti i mirë, Joshija, vritet në lule të jetës.

Që prej 605, Nabukadnecari i imponoi Izraelit sundimin e tij, më vonë Juda u revoltua kundër nxitjes së Egjiptit që intrigoj deri në fund dhe më 597 Nabukadnecari mori Jerusalemin dhe zhvendosi një pjesë të banorëve të tij.

Më 587 u mor Jerusalemi si pasojë e kryengritjes që përfshiu ushtritë babilonase. Tempulli u dogj për herë të dytë (në të vërtetë për herë të tretë sepse e para u bë më 605 me nisjen e Danielit) dhe popullsia u shpërngul përsëri. Jirmija i kaloi këto momente dramatike të historisë duke predikuar, kërcënuar, duke paraparë shkatërrimin, duke i paralajmëruar më kot mbretërit e

paaftë që pasuan fronin e Davidit, të cilët akuzoheshin nga ushtarakët, të persekutuarit dhe të burgosurit për disfatizëm. Pas marrjes së Jerusalemit, Jirmija megjithëse jetonte në mërgim duke shpresuar në të ardhmen, vendosi të qëndronte pranë Gedaljës, i quajtur nga babilonasit guvernator. Por ky u vra dhe një pjesë e çifutëve nga frika e reprezaljeve shkoi në Egjipt. Ata morën me vete edhe Jirmijën, i cili sipas të ngjarave vdiq atje.

Teologjia dhe përvoja e tij ecën gjatë gjithë kohës krahe njëra-tjetrës. Ajo që theksohet në librin e tij është rëndësia e raportit vetjak me Perëndinë. Ky raport i lejoi atij të shihte disa gjëra si: Perëndia është ai që vëzhgon dhe në skutat më të fshehta të mendjes e zemrës së njerëzve (11.-20); Perëndia është ai që i jep secilit atë që meriton (31.29-30); miqësia me Perëndinë u thye nga mëkati që rrjedh nga një zemër e keqe (4,4, 17,91, 18,12). Besëlidhja e re që Perëndia do të vendosë me Izraelin (31,31-34) plotësimin e pjesëshëm të së cilës e shohim te Kisha, është zgjidhja për këtë zemër të keqe.

Përmbajtja e librit. Librin e Jirmijës mund ta ndajmë në tri pjesë:

- 1,1-25,13 përmban kërcënimet kundër Judës dhe Jerusalemit
- 25,14-38, 46-52 përmban profecitë kundër kombeve
- 26-35 përfshin predikimet më optimiste
- 36-44 biografia e Jirmijës
- 45 shtojca e shkruar nga Baruhu, sekretari i Jirmijës.

Sfondi i librit: Në vitet 590 Jerusalemi ishte në gjendje dëshpërimi për shkak të ushtrive babilonase që kërcënonin përsëri kryeqytetin si dhe popullsinë e zhvendosur para disa viteve. Një shkëndijë shprese lindi te mbreti i Judës, Cidkija, tek shihte se egjiptianët dukeshin se donin të iknin nga vendi i tyre për të luftuar babilonasit dhe në të njëjtën kohë të çlironin edhe Jerusalemin.

Si të gjithë mbretërit izraelitë edhe ai kërkoi mbështetjen e një profeti për të ndërhyrë pranë Perëndisë në favor të popullit të tij.

Jirmija që tashmë ishte konsultuar, shpalli me guxim se në kundërshtim me dëshirën e mbretit, së shpejti do të vinte Nabukadnecari për të shkatërruar kryeqytetin dhe ai duhet t'i nënshtrohej Perëndisë duke e pranuar këtë humbje dhe turp. Në skandalin e madh që u gjenden udhëheqësit çifut, u arrit madje të thuhet se mbreti i Babilonisë ishte shërbëtori i zgjedhur nga Zoti për të përmbushur planin e tij, dhe se të gjitha profecitë për lumturinë, fitoren dhe shpëtimin nuk ishin veçse gënjeshtër dhe mashtrime (27-28). Në këtë kohë Jirmija u përpoq të dilte nga qyteti, por u arrestua nën akuzën se kishte dashur të kalonte në anë të armikut dhe u burgos për tradhti (37-38).

A nuk nuk anonte ai nga armiku i popullit të tij, a nuk të linte ai përshtypjen se kishte Perëndinë në anë të tij? Dashuria, që e brente si zjarr, për popullin e tij dhe nënshtimi ndaj Perëndisë e shtyn atë të fliste (20,7-13).

Mund të themi se i tërë misioni i tij mund të shpjegohet nëpërmjet pikëllimit patetik që ndiente zemra e tij, nga natyra e saj dhe e ndjenjave më të thella. Jirmija është për popullin e tij, të cilin e do dhe për të cilin vuan. Duke u nisur nga prirja e tij, e bashkëlindur me të, dhe nga misioni që i ka ngarkuar Perëndia, ai duhet të jetë kundër popullit të tij, kundër mëkateve të mbretërve të tij, të udhëheqësve të tij, të priftërinjve të tij, të profetëve të tij dhe duhet t'u shpalli atyre ndëshkimin e Perëndisë nëpërmjet pushtimit babilonas dhe shkatërrimit të Jerusalemit.

Portreti i profetit. Jirmija ishte djalë i ri, i ndjeshëm dhe frikacak. Ai që në fillim e mësoi se Perëndia e kishte zgjedhur atë që nga lindja për të qenë si një mur çeliku, si një qytet i fortifikuar dhe si një shtyllë hekuri kundër popullit të tij (1).

Poeti sodit bukurinë e një dege dëllinje të lulëzuar që i flet për besnikërinë e Perëndisë, po në të njëjtën kohë imazhi i kazanit që vlon e derdhet mbi vendin e tij i flet për ndëshkimin e Perëndisë.

I ndjeshëm dhe i dashur, ai merr nga Zoti urdhrin që të mos

martohet sepse vendi do të zhytet në fatkeqësira, të cilat do të sjellin vdekjen e prindërve dhe fëmijëve. Pra, ai qëndroi beqar (16).

Si njeri i lutjeve dhe i besimit, Jirmija u detyrua të bërtiste kundër Tempullit dhe kultit, sepse populli lavdërohej për fenë e tij në mënyrë hipokrite dhe të gabuar (7-26).

I rrethuar nga tallësit, të gatshëm për ta akuzuar, ai dëshiron të heshtë dhe të largohet nga skena, por si mund ta shuajë ai zjarrin që i vlon në gjoks dhe që e bën të flasë! Perëndia është më i fortë se ai.

Megjithëse në burg Jirmija vazhdon të flasë, ai është në buzë të greminës dhe megjithatë nuk pushon; kërcënohet me vdekje dhe përsëri flet; përndiqet nga mbreti që lexoi dhe grisi pergamenën diktuar Baruhut, sekretari i Jirmijës, dhe nuk trembet, por fillon të diktojë një tjetër (36); i marrë me forcë në Egjipt nga një grup çifutësh, Jirmija i plakur vazhdon të profetizojë kundër idhujve dhe jobesnikëve (43-44).

Çfarë gabimi mund të bëjë një «qaraman» i cili gjatë gjithë jetës së tij këndoi vajtime? Në të vërtetë ai është një luftëtar i pathyeshëm, që qëndron deri në fund se nëpërmjet Jirmijës, këtij mjeti të dobët, Zoti, sundimtari i popullit të tij dhe kombeve, bën të dëgjohet zëri i tij.

Jirmija është, gjithashtu, njeriu që shikon larg, më larg se çdokush; ai thotë se Perëndia nuk ndëshkon për të ndëshkuar, por për të thirrur për pendim. Do të vijë dita kur kjo perspektivë do të bëhet realitet. Populli që theu besëlidhjen e parë – si e fejuara që nuk i qëndron besnike të fejuarit – do të njohë një besëlidhje të re, e cila do të gdhendet në zemrat e njerëzve dhe do të dëgjohet në mbarë botën (31,3134). Fisi i Davidit do të njohë mbretin e drejtësisë dhe të paqes, që do t'i falë popullit të tij shpëtimin (23,18). Në mes të mbeturinave që lëshonin tym të Jerusalemit dhe Tempullit, në mes të kolonave të burgosurve në rrugë të Babilonisë, dallohej tashmë drita e lindjes së Mesisë.

KOMENTARI

1,1-19 **Jeremia**

Jeremia ishte djali i një prifti, vendlindja e tij Anatot ishte një qytet i veçuar posaçërisht për familjet priftërore (I; krhs. Jos. 21,18). Ishte afër Jerusalemit dhe priftërinjtë do të kishin bërë udhëtimin e shkurtër për në qytet siç kërkohet për të kryer detyrat e tyre. Në rrjedhën normale të ngjarjeve, Jeremia do të kishte ushtruar detyrën priftërore në kohën e duhur.

Sidoqoftë, kjo pritje u ndërpre nga thirrja e tij për të qenë profet. Frazja Fjala e Zotit i erdhi (2) është një mënyrë tipike për të folur në lidhje me thirrjen e një profeti në DhV (krhs. Ho. 1,1; Joel 1,1; Ezk. 1,3; Mi. 1, 1) Ajo tregon mirë se si misioni profetik nuk u kërkua nga personi tek i cili erdhi. Përkundrazi, Zoti zgjodhi personin për qëllimin e tij. Vullneti i tij, sapo u zbulua, kërkonte që Jeremia t'i nënshtrohej plotësisht asaj. E gjithë jeta e tij do të ndikohej nga ajo thellësisht.

Përgjigjja e parë e Jeremisë ndaj thirrjes ishte më ngurruese (6; krhs. Ajo e Moisiut, Dal. 4,10-13). Ai ishte vetëm një djalë i ri (fjala fëmijë i përkthyer mund të jetë më mirë "i ri"; Jeremia mund të ketë qenë rreth njëzet). Në një shoqëri e cila vlerësonte mençurinë e popullit të moshuar, ai mund të ishte ndier i paaftë për të folur, d.m.th. mungesa e ndonjë cilësie natyrore për të udhëhequr ose për të interpretuar ngjarje për të gjithë kombin. Megjithatë, Zoti e kishte parashikuar kundërshtimin e tij; e njohu dhe e emëroi para se të lindte (5). Kjo është një deklaratë e mrekullueshme e njohjes paraprake të Zotit, dhe posaçërisht e thirrjes së tij nga një individ. Të gjitha kualifikimet natyrore dhe të fituara i bënë dytësore. Ai gjithashtu vendos aspiratat e tjera në vendin e dytë. Kur Zoti e thirri Jereminë, ai vuri dorën mbi të në një mënyrë të tillë që të mos kishte zgjedhje të vërtetë përveç të dëgjuarit dhe bindjes. Ai ishte sjellë në këtë orë për këtë qëllim. Megjithatë, natyrisht, ai duhet të zgjedhë, dhe duhet t'i bindet, dhe të vazhdojë ta bëjë gjatë gjithë shërbesës së tij. Sipas

traditës Jereminë e vritën me gurë hebrejët në Egjipt, sepse refuzuan të pendoheshin nga idhujtaria e tyre

Fjala drejtuar Jeremisë jo vetëm që e siguroi profetin, por edhe vlerësoi shërbesën e tij midis popullit. Në këtë kuptim bëhet fjalë për të gjithë (jo vetëm shërbëtorët ose zyrtarë të tjerë të kishës) që ndiejnë paaftësinë e tyre për të kryer atë që e dinë se Zoti i ka thirrur. Ai paralajmëron popullin e kishës përgjithësisht kundër të qenit sipërfaqësor në vlerësimin e dhuratave dhe shërbesave të tjerëve.

Perëndia e siguroi Jereminë se do ta mbronte nga ata që do ta kundërshtonin dhe do ta urrenin. Si një bartës i fjalës së Zotit ai ndau, në një kuptim, në autoritetin e Zotit edhe mbi mbretëritë (10). Mesazhi i Jeremisë do të vërtetohej se ishte i rëndësishëm për disa kombe të tjera, jo vetëm për Judën dhe Babiloninë (shih v. 46 – 51). Fjalët e Zotit si për gjykimin ashtu edhe për shpëtimin me siguri do të realizoheshin.

Jeremisë iu dhanë vegime për të konfirmuar sigurinë e Zotit për të se thirrja ishte autentike. Vegimi i parë, i një peme bajame, varet për kuptimin e saj nga ngjashmëria në hebraisht midis fjalës për pemën e bajames dhe fjalës për të parë. E dyta, e një tenxhere që zien, tregon se mesazhi do të ishte një gjykim nga duart e një populli nga veriu (14). Babilonia nuk ishte specifikuar ende. Shumësi (të gjithë popujt ... mbretërit e tyre; 15-16) është i paqartë. Jeremia mund të mos e ketë ditur fillimisht se Babilonia do të ishte armiku për të cilin bëhej fjalë. Vendosja e froneve të mbretërve të huaj në portat e Jerusalemit (15) nënkupton që ata dhe perënditë e tyre, tani sundonin atje. Duket sikur vetë Zoti e kishte dështuar popullin e tij. Por profeti do të tregojë pse poshtërimi i tyre duhet të jetë i tillë.

Mëkati për të cilin popullin do të gjykohej ishte themelor i prishjes së besëlidhjes me Zotin, me refuzimin e tij në favor të perëndive të tjera (16). Kjo ishte për të sulmuar besëlidhjen në rrënjët e saj, siç kishin bërë popullin në kohën kur u bë për herë të parë, në malin Sinai (Dal. 32). Do të jetë një temë e vazhdueshme në libër.

Më në fund, Jeremisë iu tha përsëri të qëndronte i vendosur (17). Ndërsa kombi do të kishte armiq, ashtu do të kishte edhe ai, në mesin e vetë popullit, përfshirë edhe të fuqishmit midis tyre (18). Sidoqoftë, Zoti është më i fuqishëm se ata dhe ai do ta mbrojë atë (19). Premtimi do të duhet të përsëritet – dhe të mbahet (shih 11,18-23).

2,1 – 4,4 **Akuza e Zotit ndaj popullit të tij**

2,1-8 **Një dashuri e braktisur**

Kap. 2 përmban thelbin e akuzës së profetit për Judën. Në këtë fragment hyrjes, Zoti kujton ditët e hershme të jetës së Izraelit, kur ai e nxori atë nga skllavëria në Egjipt dhe e bëri atë popullin e tij me një besëlidhje në malin Sinai (Dal. 19 – 24). Koha në shkretëtirë (2) mbahet mend si një kohë e besnikërisë. Në atë vend të pafrytshëm ishte thelbësore t'i besohej Zotit për gjithçka. Dhe ai e kishte mbrojtur atë nga armiqtë (36; shih Dal. 17,8-13). (Izraeli nuk kishte qenë gjithmonë besnik në shkretëtirë; siç shënohet te Dal. 32. Megjithatë, Jeremia përqendrohet në shkretëtirë si vendi i bashkimit të vërtetë me Perëndinë, siç kishte bërë edhe Hosheja; (Ho. 2,14-15.)

Qëllimi i kësaj figure të besimit të një brezi të kaluar është ta krahasosh atë me korrupsionin e popullit të Judës në kohën e Jeremisë. Zoti tani i thërret ata për llogari (4). Besëlidhja përfshinte një angazhim nga të dy palët.

Zoti kishte premtuar tokë dhe bekim në të njëjtën kohë kur kërkonte besnikërinë e Izraelit. Ai tani pyet, në mënyrë retorike, nëse ndonjë dështim nga ana e tij kishte çuar në largimin e Izraelit nga ai (5). Mëkati preku jo vetëm brezin e tanishëm, por edhe etërit e tyre.

Mëkati që u kishte vjedhur zemrat popullit nuk ishte asgjë më pak se idhujtaria. Ishte për të refuzuar urdhërimin e parë dhe themelor (Dal. 20,3). Në tokën e Kanaanit, që Perëndia i kishte dhënë popullit, ata kishin adhuruar Baalin, perëndinë e adhuruar zakonisht nga popujt kananas. (Termi idhuj të pavlefshëm në v. 5, është një lojë me emrin Baal në hebraisht; çështja është që Baal

ishte në të vërtetë i pafuqishëm dhe bosh). Njerëzit i kishin transferuar plotësisht besimin e tyre Baalit, udhëheqësit e ndryshëm duke braktisur përgjegjësitë e tyre specifike ndaj Zotit dhe popullit dhe duke iu përkushtuar këtij perëndie tjetër (8). Ky ishte një shpërblim i hidhur për Zotin që i kishte udhëhequr ata përmes rreziqeve të shkretëtirës në një vend me bollëk (6-7; krhs. Lp. 8,7-10). Kur ai e quan atë trashëgiminë e tij (7b), çështja nuk ka të bëjë me mënyrën se si ai e mori atë, por që i takon atij përgjithmonë (krhs. Lv. 25,23). Megjithatë, populli i tij, për shkak të mëkatit të tij, e i ka bërë atë të neveritshëm; ata janë korrumpuar me vetë praktikatat që ai dikur i kishte hequr me vendosmëri nga kjo tokë (Lv. 18,19-30).

2,9-28 **Akuza**

Në të vërtetë, është Juda ai që ka qenë partneri i besëlidhjes së pabesë. Prandaj Zoti tani shtjellon akuzën e tij. Akuza ka të bëjë me shkëmbimin e Zotit të vërtetë me idhuj. Lavdia e tyre është një emër për Zotin (11), duke kujtuar paraqitjet e tij në Izrael në bredhjet e tyre në shkretëtirë (Dal. 40, 34-35). Anatyraliteti i kthimit nga Zoti theksohet në v. 10-12.

Ky kthim nga Zoti në idhuj të pafuqishëm, për më tepër, është një mashtrim. Vetë historia e Izraelit dhe e Judës e tregon këtë. Luanët (15) duket se i referohen Asirisë, e cila kishte shkatërruar mbretërinë veriore në 722 p.e.s. (krhs. v. 18). Kjo humbje e së kaluarës përputhet me kërcënimin më bashkëkohor për Judën nga Egjipti. V. 16 mund të jetë një aludim për vdekjen e Mbretit Josija që ra në duart e faraonit Neko në Megiddo në 609 p.e.s. (2 Mbr. 23,29). Çfarë shprese kishte, pra, në përpjekjet për aleanca me perandori të tilla (18)? Kjo politikë ishte provuar në të kaluarën, me Asirinë (shih 2 Mbr. 16,7) dhe të diskredituar (shih në Isaia 7). Dhe disa në Judë do të kërkonin strehim në Egjipt nga Babilonia (24,8). E gjithë kjo do të ishte e kotë dhe do të sjellë ndëshkimin e vet (19).

Tema e falsitetit ndiqet gjithashtu në imazhet që përdor Jeremia. Juda është një skllav (14) ku duhet të kishte qenë një

shërbëtore e Zotit; ajo është një prostitutë ku duhet të ishte nusja e tij (20; krhs. 3,1); ajo është një hardhi e egër ku duhet të ishte një hardhi e zgjedhur (21; krhs. Isaia 5,1-4). Gjëja e rremë është aq shpesh një imitim dhe një tallje me të vërtetën, duke premtuar gjithçka që mund të sjellë e vërteta. Sidoqoftë, duhet të ketë një llogari kur jeta bazohet në ide të rreme dhe adhurime të rreme; dhe marrëzia e Judës do të zbulohet, për turpin e saj, si kur një hajdut kapet në flagrancë (26). Në momentin e krizës, Juda mund t'i kthehet përsëri dëshpërimisht Zotit (27,6); por edhe kjo është false, një përpjekje për të përdorur Zotin, shpirtin e mirëfilltë të idhujtarisë.

v. 16. E tani madje edhe egjiptianët, burrat e Memfisit dhe të Tahpanhesit, do të vijnë dhe do t'jua qethin flokët!
Aludim për vdekjen e mbretit Joshija në duart e faraonit Neko.
Lidhje me kombe të huaja kishte sjellë zgjën timer dhe katastrofë.

2,29-37 **Fjalia**

Tema kryesore është kthyer në. Është Juda, jo Zoti, ai që ka qenë i pavërtetë ndaj besëlidhjes (31-32). Akuzës së mëkatit fetar (33) i shtohet edhe ajo e padrejtësisë shoqërore (34), një temë e zakonshme profetike (krhs. Am. 5,10-15). Megjithatë, Zoti nuk mund të mashtrohet; asnjë mbrojtje nuk do të mjaftojë kundër tij (36b); ai me të vërtetë do të ndëshkojë popullin e tij të pabesë (35b, 37).

3,1 – 4,4 **A mundet Juda të kthehet te Zoti?**

E gjithë kjo pjesë ka të bëjë me nevojën që Juda t'i kthehet Zotit me të vërtetë. Sidoqoftë, ekziston një pyetje, domethënë, nëse Zoti mund të kthehet përsëri në dashuri me një popull që ka shkelur vazhdimisht besëlidhjen. Ky është qëllimi i 3,1-5.

Në 3,1-5 bëhet një krahasim midis ndarjes së Zotit dhe Izraelit dhe një divorci. Ligji i divorcit në Lp. 24,1-4 ndaloi që një grua që ishte divorcuar dhe që ishte martuar me një burrë tjetër të kthehej kurrë tek burri i saj i parë. Zoti tani e përshkruan Judën si të divorcuar në mënyrë të efektshme nga ai me dallimin e saj me të

dashurit e tjerë, d.m.th. perënditë e Kanaanit (16). Në analogji me ligjin e divorcit, ajo nuk mund të shpresonte kurrë që Zoti do ta merrte përsëri. Akuza e fortë e prostitucionit përdoret këtu (1-5) për gatishmërinë e Judës për të adhuruar perëndi të tjera. Kjo kishte ndodhur në shumë vende (2a), dhe toka ishte ndotur si rezultat (shih në 2,7b). Nëse ajo duket se kthehet te Zoti, ka hipokrizi në të (4-5).

Ideja e një divorci vazhdon në v. 6-10. Këtu, ish-mbretëria veriore e Izraelit paraqitet si një shembull i shkëputjes së një pjese të popullit të lashtë të Zotit (2 Mbr. 17). Në kohën e Jeremisë, ky ishte tashmë një fakt i vërtetuar i historisë. Fati i Izraelit, pra, është një paralajmërim për Judën (krhs. 2 Mbr. 17,18-19) – por ajo deri më tani nuk ka arritur ta marrë atë seriozisht.

Argumenti shkon më larg në v. 11-14. Juda është në të vërtetë më keq sesa kishte qenë Izraeli (11). Jeremia tani shpall pendimin në mbretërinë veriore (drejt veriut). Kjo është një mjet retorik, pasi mbretëria veriore nuk ekzistonte më; ai po thotë se Zoti gjithmonë i përgjigjet me mëshirë pendimit të vërtetë. Në v. 14, ai mesazh, i cili nuk u dëgjua për fat të keq, zbatohet përsëri për Judën. Megjithatë, ky Judë është një popull i pabesueshëm; fjala është e lidhur me atë për kthim dhe do të thotë që popullin “kthehen” zakonisht larg nga në vend se drejt Zotit. Thirrja për t’u kthyer, ose penduar, i drejtohet një populli, zemra e të cilit është e vendosur në rezistencë.

Skena ndryshon befas në v. 15-18, ku Jeremia pret një ditë shpëtimi në të cilën Zoti do të shpengojë një popull që do të jetë besnik. Është një kohë në të ardhmen në të cilën Zoti do ta sjellë popullin e tij përsëri në Sion (do të thotë Jerusalemi dhe Juda). Ky imazh presupozon besëlidhjen e re, e cila do të paraqitet më plotësisht te Jer. 30 – 33. Pasazhi i tanishëm tregon se në rast se predikimi i Jeremisë për pendim në Judë nuk dha asnjë rezultat dhe se shpresa e tyre për të ardhmen varej nga diçka tjetër, domethënë një veprim i ri i Zotit në shpëtim.

Barinjte sipas zemrës sime (15) janë udhëheqës të drejtë, në vend të udhëheqësve të korruptuar të tanishëm të Judës (krhs. 23,1-4). Humbja pa arje e arkës së besëlidhjes është e kuptueshme brenda besëlidhjes së re, e cila do të varet më shumë nga e vërteta e brendshme sesa nga shenjat e jashtme (krhs. 31,33). Më në fund do të duhet ardhja e Krishtit për të transformuar dhe për të mundësuar popullin e Zotit. Edhe ai do të jetë ai që do të përmbushë përjetë besëlidhjen e Zotit me Izraelin.

Kthimi në horizontin e menjëhershëm, Zoti fajëson tradhtinë e Judës, duke u bërë thirrje metaforave të ndryshme të marrëdhënies për Izraelin ndërsa djali i Zotit shikon Dal. 4,22-23; krhs Isaia 1,2; Hosheja gjithashtu përdori të dyja këto metafora, Ho. 2,2; 11,1-2) Vajtimi i Zotit përputhet me atë të Izraelit, i cili duket se e njih falimentimin e mënyrës së tij të rreme (21).

Seksioni i fundit i kapitullit hapet me një thirrje tjetër për t'u penduar, duke parashikuar shërimin përfundimtar në besëlidhjen e re (Unë do të shëroj ...). Përgjigjja e menjëhershme, sidoqoftë, është një formë e thjeshtë pendimi (22,6-25), shtirja e v. 10, pasi ekziston një apel i përtërirë në 4,1-4, i cili u lëshon rrugë kërcënimeve të gjykimit. Megjithatë, ai i bën jehonë v. 21, me aludimin e tij për një njohje të kotësisë së idhujtarisë.

Vargjet hyrjese të kap. 4 i përkasin këtij seksioni sepse ata e përfundojnë këtë trajtim të pendimit ose kthimit. Së pari (1-2), Judës (adresuar si Izrael) i kujtohet misioni i saj për të udhëhequr kombet tek Zoti; kjo ishte pika e thirrjes, ose zgjedhjes së Zotit, të Abrahamit shumë kohë më parë (Zan. 12,1-3). Pra, aq shumë është në rrezik për besnikërinë e tyre. Së dyti, popullin paralajmërohen të mos besojnë në respektimin e jashtëm, siç është rrethprerja. Përkundrazi, ato duhet të shënohen se i përkasin Zotit nga diçka që shkon më thellë, domethënë një përkushtim i tërë qenies, si individit ashtu edhe shoqërisë, nga zemra. Lërimi i tokës së paplotësuar ka një aludim të ngjashme për pendimin dhe jetën e re ..

Thirrja për pendim dhe përbrenda është ajo që kisha duhet ta dëgjojë dhe të cilën gjithashtu mund ta falsifikojë në mënyrat më të holla, përveç me hirin e vetë Zotit.

4,5 – 6,30 **Imazhet e gjykimit kundër Judës**

4,5-31 **Armiku afrohet**

Pjesa e mbetur e kap. 4 portretizon shkatërrimin e ardhshëm të Judës me imagjinatë dhe pasion. Gjithë folësi është Jeremia; megjithatë, ai është duke deklaruar fjalën e Zotit dhe fjalimi nganjëherë është drejtpërdrejt ai i vetë Zotit (p.sh. v. 6b).

Në v. 5-9 Jeremia përshkruan panikun që afrimi i armikut do të shkaktojë. Bori është një thirrje për luftim; fshatarësia do të ikë në qytete për mbrojtje, ku do të bëhet një garnizon mbrojtës; sinjali i ngritur drejt Sionit është ndoshta një paralajmërim (5-6). Armiku, i pamëshirshëm si një luan (krhs. 2,15), tashmë është larguar në ekspeditën e tij shkatërruese. Ai ende nuk identifikohet si Babiloni. Fraza “nga veriu” jep pak larg, pasi praktikisht çdo sulmues (përveç Egjiptit dhe fqinjëve të Judës) do ta gjente tokën më të arritshme nga ai drejtim. Thirrja këtu i drejtohet tërë popullit (8); ekspozimi i pashmangshëm i udhëheqësve të rremë (9) nuk e zvogëlon përgjegjësinë e të gjithëve.

Jeremia nuk është indiferent ndaj mesazhit që ai është thirrur të predikojë. Në v. 10 ka një shënim në të cilin ai do të kthehet në lidhje me veten e tij (15,18). Në ankthin e tij ai akuzon Zotin se ka mashtruar popullin, me sa duket duke i lejuar profetët e rremë t’i bindin ata me një mesazh paqeje (krhs. 6,13-14). E vetmja përgjigje është konfirmimi i vetë Zotit se gjykimi është i sigurt.

Imazhet e gjalla të rrezikut rifillojnë në v. 13-18, sikur një roje po vëzhgonte afrimin e ushtrive armike (13). Në v. 15-16 mesazhi transmetohet fillimisht nga territori i Danit, në veriu e largët të Izraelit, pastaj, ndërsa armiku afrohet, nga Efraimi, vendi kodër qendror, derisa lajmi të godasë Jerusalemin. Këto fjalë mund të jenë shpallur në mënyrë që ta sjellin Judën të pendohet (14) dhe kështu të shmangë katastrofën. Megjithatë Jeremia ndien pashmangshmërinë e saj dhe dhimbjen e saj (18).

Jeremia tani shpreh lirisht pikëllimin e tij.

(19-22) Ky nuk është një “sulm në zemër” fjalë për fjalë, por një agoni shpirtërore të cilën ai e ndien fizikisht. Në këtë fragment, ai identifikohet plotësisht me popullin në fatkeqësinë e tyre të ardhshme. Tingulli i thirrjes së betejës e mbush edhe atë me terror (19c). Shtëpitë e Judës janë shtëpitë e tij (20b).

V. 22 mund të flitet nga Jeremia ose nga Zoti. Kjo tregon se Jeremia identifikohet jo vetëm me popullin, por edhe me Zotin; megjithëse dënimi është i padurueshëm, megjithatë do të jetë i aftë. V. 19-22 janë, pra, shumë të rëndësishëm për të kuptuar Jereminë. Vuajtja e tij si me Zotin ashtu edhe me popullin e bën atë një lloj “ndërmjetësi” mes tyre. Ajo parashikon vuajtjet e Jezu Krishtit për shpëtimin e botës.

Dështimi i besëlidhjes së Judës me të vërtetë prek të gjithë botën (krhs. 4,2). Jeremia tani nuk paraqet asgjë më pak sesa një prishje të rendit të krijuar në botë, me fjalë mahnitëse si ato të Zan. 1 (23-26). Nëse besëlidhja me popullin e zgjedhur të Zotit do të dështonte, nuk mund të kishte shpresë përfundimtare për botën. Kjo është arsyeja pse jeta e Krishtit duhet quajtur një përmbushëse e asaj besëlidhjeje, në mënyrë që të jetë e lehtë për johebrenjtë (krhs. Isaia 42,6).

Seksioni i fundit i kapitullit paraqet ushtrinë armike duke bërë kërde mes popullit, ndërsa ata kërkojnë strehë të dëshpëruar. Dy imazhet përfundimtare bëjnë një kontrast tronditës. Në të parin (30) Jerusalemi është një prostitutë, duke shpresuar për para nga të dashurit e saj. Dashuruesi i synuar këtu është Babilonia, por shpresa se Babilonia mund të joshet do të zhgënjehet. Nuk ka shpëtim nga vdekja në këtë dashuri të rreme. Imazhi femëror zhvendoset në atë të një nëne që lind mes masakrës së vrasësit (31). Mashtrimi është shkatërruar dhe zëvendësuar nga një realitet i kobshëm; akti i dhënies së jetës përfshihet nga vdekja. Kapitulli mbyllet me një gulçim të fundit.

Megjithatë, ekziston një aluzion se ky fund nuk është një fund i fundit (27). Kjo shpresë do të zhvillohet në pjesët e mëvonshme të librit. Në përvojën e Jeremisë ka shpresë përballë vetë

vdekjes. Kjo është e mundur vetëm përmes Zotit që na e bën të njohur në Krishtin.

5,1-31 **Ndëshkimi për shkak të pavërtetësisë së Judës**

Tema e tërë këtij kapitulli është ndëshkimi i duhur për një falsitet të plotë. Hapja e tij, një kërkim i qoftë edhe një personi që kërkon të vërtetën (1), për hir të të cilit Zoti mund të kursejë popullin, kujton lutjen e Abrahamit për Sodomën (Zan. 18,22-33). Çështja është, megjithatë, se nuk ka asnjë; korrupsioni i Judës është i plotë. Nga ana tjetër, a nuk është vetë Jeremia një person që merret me ndershmëri dhe kërkon të vërtetën? Roli i tij ndërmjetësues tashmë është vërejtur (4,19-22) dhe ne do të shohim se ai në fund të fundit do të ketë një rol të veçantë në shpëtimin e popullit.

Ideja e korrupsionit total të popullit tani është zhvilluar (3-6). Refuzimi i tyre i së vërtetës (3) vlen njësoj për popullin në përgjithësi (4) dhe për udhëheqësit në veçanti (5). Çështja e v. 4 nuk është të justifikoni popullin e zakonshëm. Përkundrazi, dy vargjet së bashku tregojnë se asnjë pjesë e popullit nuk përjashtohet nga faji – megjithëse faji i udhëheqësve është padyshim më i madh për shkak të përgjegjësisë së tyre të veçanta. Të gjithë së bashku duhet të përballen me dënimin e duhur (6).

Zoti tani justifikon planin e tij për të ndëshkuar (7-13). Ekziston një supozim themelor i së drejtës së tij për ta bërë këtë. Kjo i përket mendimit të besëlidhjes. Kuptohej si një lloj traktati, në të cilin kombi më i fortë rezervonte të drejtën për të shkaktuar dënime për një më të dobëtin, nëse ky i fundit nuk e mbante traktatin. Në besëlidhjen midis Zotit dhe Izraelit, Zoti kishte të drejtën – e cila nuk kërkonte asnjë justifikim themelor – të shkaktonte dënimin përfundimtar; dhuruesi i jetës mund ta hiqte atë. Këtu, megjithatë, ai shpjegon pse fjalia është vetëm në këtë rast (9). Metafora e prostitucionit përdoret përsëri (8), dhe akuza është e pavërtetë, duke përfshirë profetët në veçanti (11-13). Falsiteti është i thellë, një gënjeshtër për vetë Zotin, e cila e

supozonte atë indiferent ndaj ligësisë (12). Graviteti i mësimëve të rreme rreth Zotit nuk duhet të nënvlerësohet.

Pasazhi tjetër thotë më shumë për armikun e fuqishëm, megjithëse Babilonia ende nuk është emëruar (14-19). Çështja është të tregojmë se vetë Zoti po e dërgon këtë fatkeqësi si përmbushje e fjalës së tij (14) dhe se do të jetë shkatërrim i gjithçkaje që është e mirë. V. 17 përmban gjithçka që përbën bekimet e Zotit për Izraelin (krhs. Lp. 7,13). Ardhja e Babilonisë është shtypja e Zotit nga ky bekim, vënia në fuqi e të ashtuquajturave mallkime të besëlidhjes (shih Lp. 28, 15-68). Fatkeqësia e ardhshme tani tregohet se përfshin një periudhë mërgimi (19). Ky është rezultati i dënimit; është gjithashtu, megjithatë, një tjetër nga ato dyer shprese që predikimi i gjykimit i Jeremisë nganjëherë i lë të mbyllura (18; krhs. 4,27; 5,10).

Zoti tani ndjek idenë se është vetëm ai që është burimi i gjithçkaje që është e mirë për Izraelin. Frika që i detyrohet nga populli i tij (22) është thjesht adhurim i drejtë, megjithëse ai adhurim është domosdoshmërisht i plotë i frikës, sepse është adhurim i dikujt që është i plotfuqishëm. Adhurimi i detyrohet Zotit, së pari sepse ai është Krijuesi (22), dhe së dyti, sepse është ai që i ka dhënë jetë dhe mirëqenie popullit të vet; ky është qëllimi i v. 24-25, të cilat lidhen ngushtë me v. 17.

Jeremia e kthen vëmendjen e tij (si një herë më parë) te shtypja e të dobëtve nga të fuqishmit në Judë (26-28; krhs. 2,34). Të pasurit jo vetëm që kanë shfrytëzuar të varfrit, por madje kanë abuzuar edhe me gjykatat ligjore për ta bërë këtë (28; krhs. Dal. 23,6-8). Ky përbuzje për drejtësinë është gjithashtu “gënjeshtër”. Kjo është kështu sepse ‘e vërteta’ brenda një besëlidhjeje me Zotin nuk është vetëm fjalë, por do të thotë marrëdhënie të bazuara drejt, jo vetëm me vetë Perëndinë, por midis popullit në besëlidhje me të. E vërteta nuk është e kufizuar në fushën e nocioneve, por dihet në veprime. DhR gjithashtu e shpreh këtë pikë me forcë, në mësimin e tij se “besimi pa vepra është i vdekur” Jak. 2,26; krhs Rom 12) Shprehja supreme e së vërtetës është vetë Jezusi (Gjn.14,6); e vërteta është me të vërtetë fjalë,

por fjala është bërë mish, në marrëdhëniet njerëzore. Nuk mund të ketë të vërtetë me egoizëm.

Kapitulli përfundon duke përsëritur justifikimin e Zotit për ndëshkimin e popullit (29); një reflektim i fundit mbi gënjeshtren dënon profetët dhe priftërinjtë për mësimdhënien e saj dhe të gjithë popullin për ta pasur atë me dëshirë (30).

Këto fjalë të tmerrshme lexohen sot nga një kishë që është pranuar përfundimisht në Krishtin, dhe një popull që asgjë nuk mund ta ndajë nga dashuria për Perëndinë (Rom. 8,38-39). Sidoqoftë, ka një humbje të madhe në një forcim kundër fjalës së Zotit dhe një nevojë për vigjilencë.

6,1-30 **“Rafinimi vazhdon kot”**

Kapitulli kthehet në skenat e panikut të parë në kap. 4. Vendndodhjet e përmendura nuk janë larg nga Jerusalemi (Benjamin toka në veri, Tekoa shtrirë në jug; Bet Hakerem nuk mund të identifikohet me siguri). Jerusalemi përshkruhet si një grua, e shqetësuar për bukurinë e saj, por që do të përdhunohet nga sulmuesi (kjo nënkuptohet nga termat në v. 3a, barinjtë që ndoshta u referohen sundimtarëve babilonas). Imazhi është kështu i ngjashëm me 4,30. Fjalët në v. 4-5 janë thënë nga babilonasit sulmues.

Pjesa tjetër e kapitullit është e ndarë në profecinë nga Zoti. E para (6-8) rifillon temën e shtypjes së dhunshme të Judës ndaj së dobëtës (krhs. 5,26-18) dhe e quan gjendjen e saj një sëmundje. Një popull që e mban besëlidhjen është i shëndoshë në çdo aspekt; ai që prish besëlidhjen është i infektuar në çdo aspekt të jetës së tij. Kjo metaforë do të përsëritet shpesh.

Në profecinë e dytë (7-15), mbledhja e një pakice nuk duket se jep një ton shpresëdhënës, si diku tjetër (4,27; 5,10; krhs. Isaia 17,4-6 për mbledhjen si akt gjykimi) Toni i të gjithë fragmentit është në këtë drejtim (10-15). Meqenëse korrupsioni i popullit ka qenë total, duke prekur çdo pjesë të shoqërisë (shih 5,3-5), kështu do të jetë edhe dënimi; pra, tmerri i v. 11-12. Edhe në v. 13, i gjithë populli fajësohet përsëri, para se vëmendja të

kthehet më shumë tek profetët dhe priftërinjtë. V. 14 është qendra e akuzës së udhëheqësve të rremë. Ata e kanë përmbysur plotësisht të vërtetën, duke bërë që të tjerët të besojnë në gënjeshtren se Zoti nuk është kundër ligësisë. Është kjo gënjeshtër që ka lejuar që plaga e gjithë shoqërisë – si mëkati i saj, ashtu edhe hidhërimet që pasojnë prej saj – të mos shkojnë pa u mbrojtur. Dhe ata nuk janë penduar, me të vërtetë përtej pendimit (15b).

Orakulli i tretë (16-20) fillon me thirrjen e Zotit për të kërkuar shtigjet antike, përkatësisht stilin e jetës të komanduar nga Zoti, i njohur që kur ai e kishte zbuluar veten dhe rrugët e tij në besëlidhjen në Sinai (Dal. 19 – 24). Në to ishte jeta (Lp. 30,16). Megjithatë, këtu, thirrja thjesht shërben për të futur papajtueshmërinë e popullit. Ata as nuk do të ecnin në shtigjet e lashta, as do të dëgjonin rojet, d.m.th. profetët e vërtetë, të cilët i nxitën të bënin kështu (16-17). Zoti i thërret dëshmitarët (në përputhje me idenë e besëlidhjes si një traktat; krhs. Lp. 30,19; 32,1) për të vëzhguar se fati që do t'i ndodhë popullit është nga vetë ata (19). Më në fund, ai e mohon llojin e adhurimit që është i gjithë forma dhe nuk ka zemër. Këtu është një anë tjetër e pavërtetësisë në Judë; jo vetëm që adhurimi i perëndive të tjera është një e keqe e madhe, por edhe adhurimi hipokrit i Zotit. Tema është e zakonshme në profetët (Isaia 1; Am. 5,21-25; Mi. 6,6-8).

Një profeci e shkurtër (21) evokon përsëri hollësinë e katastrofës së ardhshme, duke prekur miqtë dhe marrëdhëniet e ngushta të çdo personi – madje duke bërë një tallje të marrëdhënieve.

Zoti pastaj kthehet përsëri për të përshkruar egërsinë dhe fuqinë e ushtrisë që po afrohet. Në v. 24 fjalët e frikës së ankthshme vihen në gojën e popullit, duke kujtuar ato të vetë Jeremisë (4,19). Frika i kap kur ata e kuptojnë se nuk ka shpëtim nga sprovat përpara.

Fjalët e fundit të kapitullit i drejtohen Jeremisë. Imazhi bazohet në rafinimin e argjendit, i cili përfshinte shkrirjen e xeherorit,

pastaj rafinimin e argjendit nga plumbi me të cilin shumë shpesh kombinohet. Procesi i rafinimit mund të dështojë për një larmi arsyesh dhe nuk mund të prodhohet argjend i pastër. Rezultati do të refuzohet argjend. Edhe Izraeli, përkundër gjithë kujdesit të Zotit për ta ndihmuar atë të jetë një popull i vërtetë i besëlidhjes, më në fund duhet të refuzohet.

Shënimet

6,4 Lufta kundër Jerusalemit quhet „e shenjtë”, sepse ndëshkuese për padëgjuesë ndaj Zotit.

7,1 – 8,3 **Adhurim i rremë dhe besim i rremë**

7,1-15 **Një predikim në tempull**

Tema e të ashtuquajturës ‘predikim në tempull’ është mbështetja e gabuar në fenë e jashtme. Është thelbësore për mesazhin e Jeremisë dhe në të vërtetë një formë e asaj që me sa duket është e njëjta predikim ndodh në 26,1-6, ku vihet një datë e hershme e mbretërimit të mbretit Jehoiaqim. Me sa duket, Jeremia ende predikonte pendimin në këtë kohë.

Tempulli ishte zemra e jetës së Judës. Jeremia qëndron në një nga portat për në oborrin e tempullit, përmes të cilit rridhnin një numër i madh njerëzish (2), ndoshta duke ardhur për një nga festat e mëdha të vitit (Dal. 23,14-17). Predikimi është pra një sfidë shumë e dukshme ndaj fesë zyrtare dhe praktikave të masës së popullit. Ishte një akt me shumë guxim (siç tregon tregimi për të në kap. 26).

Thelbi i predikimit përmbahet në v. 3-11. Jeremia i bën thirrje popullit të pendohen, duke treguar se ata janë në rrezik të madh, por që ata ende mund ta shmangin atë (3). Ai tallet me fjalët boshe të ritualit bashkëkohor (4) dhe tregon se feja e vërtetë konsiston në veprim, si dhe performancë fetare (5-6; krhs. Më 5,20-28). Baza për veprimin e duhur janë ligjet e njohura të Zotit, të dhëna në besëlidhje; disa nga Dhjetë Urdhërimet (Dal. 20,2-17) aludohen në v. 9, duke mbledhur së bashku fetarët që ndjekin perënditë e tjera) dhe mëkatet shoqërore. Për shkak të jetës që

jetojnë popullin e Judës, besimi i tyre ndërsa qëndrojnë përpara Perëndisë ka themele shumë të dobëta.

Një pjesë e madhe e problemit është besimi i rremë që frymëzon thjesht posedimi i tempullit dhe ritualeve të tij. Duke marrë hua nga idetë kananas, popullin kishin bindur veten se kjo përbënte nga një lloj garancie të pranisë dhe mbrojtjes së Zotit. Jeremia tregon marrëzinë e kësaj duke treguar një precedent të pakëndshëm (12-15). Faltorja në Shilo, e cila kishte qenë shenjtërorja qendrore për të gjithë Izraelin shumë përpara Jerusalemit, tani nuk ishte më, supozojmë se ishte viktimja e luftërave filistenje. Nëse Shilo mund të bjerë, pse jo Jerusalemi?

7,16-29 **Përtej shpengimit?**

Predikimi i tempullit përfundon me një fjalë drejtuar Jeremisë se ai nuk duhet të lutet për popullin (16). Kjo është vërtet ogurzeza, sepse ishte një nga funksionet e profetit për të ndërmjetësuar (krhs. Zan. 20,7; Dal. 32,9-14). Ndalimi do të vijë përsëri tek Jeremia (11,14; 14,11; krhs. 15,1). Është një nga mënyrat në të cilat Zoti tregon se koha e durimit të tij me këtë popull po mbaron. (Pika bëhet vazhdimisht se thirrjet për t'u penduar nuk morën vesh dhe se kjo më në fund çoi në gjykim.)

Ndjek një pasazh që jep një pasqyrë të praktikave të zakonshme të idhujtarisë, këtu blatimet e bukës dhe pijeve për nder të perëndeshës kananase Astarte. Embëlsirat mund të kenë qenë në formën e perëndeshës, me figurë gruaje lakuriq. Përgatitjet përfshijnë të gjithë familjen, një shenjë e korrupsionit të plotë të popullit. Mëkati mbart farën e ndëshkimit të vet (19).

Zoti deklaron se zemërimi i tij do të kthehet kundër popullit dhe kujton brezat e rezistencës kokëfortë ndaj tij. Ky fragment ka të përbashkët me predikimin e tempullit që kritikon ritualin bosh (22). Hebraishtja këtu nënkupton që Zoti nuk ishte i detyruar të fliste nga flitë e popullit të tij dhe as kur fliste nuk kishte ndërmend të pranonte flitë. Pasazhi përfundon me një shenjë vajtimi që tregon fundin e popullit (29; krhs. 16,6; Mi. 1,16).

7,30 – 8,3 **Neveri për Zotin**

Vetë tempulli, me sa duket, ishte ndotur nga vendosja në të e kultit të një perëndie ose perëndish të rremë. Ndërsa një kult asirian i mbretit Manashe (2 Mbr. 21,7) me sa duket ishte shkatërruar nga Mbreti Joshija në reformën e tij, diçka e ngjashme ishte shfaqur qartë sërish, ndoshta nën Jehoiaqimin (31). Për më tepër, flijimi i fëmijëve po bëhej në Tofet (ndezur një “vend zjarri”), në luginën e Hinomit, në jug dhe në perëndim të qytetit. Kjo ishte e ndaluar në Izrael, ku flijimi antik i të parëlindurit u zëvendësua me atë të kafshëve (Dal. 13,2). Sidoqoftë, ishte rezultati i tmerrshëm i miratimit të adhurimit të perëndive të tjera (krhs. Lp. 12,31 b).

Ironikisht, kjo therje e të pafajshmëve do t’i japë vendin një kasaphane që do të jetë gjykimi i Zotit (32). Vdekja pa varrosje ishte një mallkim i veçantë në botën antike (33; krhs. Lp. 28,26). Dhe me të vërtetë, asaj që ndodh në mënyrë të pashmangshme në luftë do t’i shtohet turpi i ekspozimit të trupave të atyre që tashmë janë varrosur, nga mbretërit te popullin e thjeshtë, në yjet që ata kishin adhuruar (shih 2 Mbr. 21,3-5).

8,4 – 10,25 **Duke qarë për apostatin Sion**

8,4-22 **Asnjë shërim i vërtetë**

Seksioni hapet me një reflektim të shkurtër (4-7) mbi idenë e “kthimit”, ose “pendimit”. Juda fajësohet për largimin e vazhdueshëm (56), e kundërta e pendimit ndaj Zotit. Anatyraliteti i kësaj ilustrohet nga vëzhgimet e rendit në natyrë dhe zakon (4, 7; krhs. Isaia 1,3). Vëzhgime të tilla janë karakteristike për Letërsinë e Urtësisë (shih p.sh. Koh. 3,1-8). Sipas vetë natyrës, prandaj është e paimagjinueshme që populli i Zotit nuk duhet të dijë kërkesat e tij.

Jeremia vazhdon temën e mençurisë duke kritikuar ata që në mënyrë të gabuar e mendojnë veten të mençur (8), ndoshta për shkak të vetë zotërimit të një ligji të shkruar dhe ndoshta përgjegjësisë për interpretimin e tij. Këta mund të jenë vetë priftërinjtë (krhs. V. 10) sesa një klasë e veçantë njerëzish si “skribët” e mëvonshëm të DhR.

Pika e Jeremisë në v. 8-11 është se ata që janë përgjegjës për mësimin e duhur në Judë e kanë prishur vetë mësimin, ndërsa ende pretendojnë ta interpretojnë atë. Mësimi është Tevrati, si ligjet e dhëna në besëlidhjen e Moisiut dhe udhëzimet në të. Kryefamiljarët kishin një gjeneral për këtë (shih Dal. 13,14-16), dhe priftërinjtë një përgjegjësi të veçantë (Lp. 31,9-13). Interpretimi i gabuar i ligjit ishte një rast neglizhimi i qëllimshëm, i cili ndodhi për t'u shërbyer interesave të mësuesve (10b). Ata që mësojnë fjalën e Zotit mbajnë një përgjegjësi të rëndë dhe nuk përjashtohen kurrë nga këto rreziqe morale, ose nga gjykimi i veçantë i Zotit (krhs. Lk. 17,2; 1 Tim. 1,7). (V. 10-12 ngjajnë shumë me 6,12-15; shih komentet atje). V. 13 është një kujtesë se falsifikimi i së vërtetës nuk mund të vazhdojë pa rezultate katastrofike.

Në mes të fjalëve të akuzës qëndron një pasazh tjetër (14-17) që paraqet afrimin e armikut dhe panikun që do të sjellë (krhs. 4,5-6, 13-15). V. 15 përmban fjalët e atyre që janë mashtruar nga profetët dhe mësuesit e rremë.

Seksioni i fundit i kapitullit (18-22) është në gojën e Jeremisë, por fjalët e tij përmbajnë një lloj dialogu që përfshin Perëndinë dhe popullin gjithashtu. Jeremia fillon duke i shprehur pikëllimin e tij Zotit (krhs. 4,19), pjesërisht për shkak të dhimbjes së popullit (18-19a). Fjalët e v. 19b janë të popullit, të tronditur nga perspektiva e humbjes. Premtimi i Zotit i bërë mbretit David (2 Sa. 7,1 lb-16) duket se e siguroi atë për praninë e Zotit dhe për fitoren e përhershme të mbretit mbi armiqtë (Ps. 2). Njerëzit besuan se kishin një garanci të pakushtëzuar nga Zoti (shih në 7,1-15). Ky besim shpjegon fjalët e tyre këtu. Zoti përgjigjet me një akuzë të njohur në v. 19b. V. 20 regjistron një vajtim të mëtejshëm të popullit, sfondi i së cilës mund të jetë fillimi i një thatësire – tema e kap. 14. Dy vargjet e fundit janë fjalë të Jeremisë, duke shprehur përsëri pikëllimin e tij për popullin. Gilead (në lindje të Jordanit) ishte i njohur mirë për bimët e saj aromatike, të përdorura për kura medicinale. Por një shërim më i thellë ishte i nevojshëm për këtë vuajtje.

Shënimet

¹⁸Një barrë ma rëndon zemrën dhe më sëmur. ¹⁹Në mbarë vendin dëgjoj popullin tim duke thërritur: «A mos është Zoti ende në malin e Cionit? A mos banon atje mbreti ynë?» ♦ Por Zoti përgjigjet: «Përse më keni zemëruar me shtatorët e idhujve tuaj, idhujve të huaj, që nuk mund t'ju ndihmojnë?»

²⁰Populli po ankohet: «Koha e të korrave ka kaluar dhe vjeshta ka mbaruar, por askush nuk na ka ardhur në ndihmë.»

♦♦

♦ Ata mendonin se premtimi drejtuar Davidit i garantonte automatikisht siguri, pavarësisht nga sjellja e tyre.

♦♦ Stina e fushatave ishte kaluar dhe Egjipti nuk e kishte ndihmuar (shpëtuar) vazalin e tij, Izraelin

9,1-11 **Një popull plotësisht i remë**

Fjalët e fundit të v. 3 tregojnë se këto vargje hapëse janë në gojën e Zotit. Megjithatë përshtypja e parë është se ata janë të Jeremisë (të cilët do të kërkonin më në mënyrë të përshtatshme një han të shkretë për strehim; v. 2). Ne kemi parë më shumë se një herë dhimbjen që ndien profeti në emër të popullit të tij. Pasazhi i tanishëm tregon gjithashtu se vuajtjet e tij zbulojnë një vuajtje të ngjashme nga ana e Zotit. Është një tjetër funksion i rolit ndërmjetësues të Jeremisë.

Arsyeja e dhimbjes që ndajnë Zoti dhe profeti i tij është pavërtetësia e popullit. Përcaktimi i tyre në të pavërtetë futet në v. 2 dhe 3 pavërtetësi, duke nënkuptuar pabesi, si në tradhti bashkëshortore). Në v. 4-8 qëndron portretizimi i pavërtetësisë. Një gamë e gjerë fjalori përdoret për të përcjellë gënjeshtër (mashttrim, shpifje, gënjeshtër). Të gënjeshtër është bërë një zakon (5b), kështu që ata janë të paaftë për asgjë tjetër; dhe nuk ka asnjë marrëdhënie, pavarësisht nga lidhjet natyrore, të cilat mund të karakterizohen nga ndershmëria (4-5). Tabloja është krejt e kundërta e një shoqërie që është ndërtuar mbi besëlidhjen. Qëllimet e Zotit kishin qenë për një popull që kishte integritet dhe i cili do të bekohej në vetë integritetin. Realiteti i kësaj kuptohet

nga të gjithë ata që jetojnë edhe tani në shoqëri jashtëzakonisht të korruptuara. Në Judë qëllimet e tij ishin zhgënjyer plotësisht. Kur besëlidhja nuk ekziston në realitet, nuk ka zgjedhje tjetër përveç thirrjes së një fundi zyrtar të saj (9). Rafinimi 'ka të ngjarë të ketë pak sukses (krhs. 6,29).

E qara në v. 10 përsëri mund të jetë ose e Jeremisë ose e Zotit, ose të dyja. Shkretimi do të ndodhë në male dhe në tokat e kullotave, duke prekur zogjtë dhe kafshët, dhe së fundmi në Jerusalem dhe qytete. Fatkeqësia do të jetë totale.

9,12-26 **Vajtim për popullin që duhet të vuajnë**

Në një thënie të mëparshme (8,8-9), mençuria e rreme, e cila mbështetet në zotërimin e vetëm të ligjit, u zbulua. Jeremia tani bën një pyetje retorike (12), Kush është aq i mençur sa të kuptojë pse toka është shkatërruar? (Perspektiva e kësaj thënie mund të jetë një kohë pas sulmit të parë të Nebukadnecarit në Jerusalem [2 Mbr. 24, 1, 10-11].) Pyetja tërheq përgjigjen e Zotit, se populli kishte gjithë mençurinë e nevojshme në ligjin e tij, të cilat ata me dashje i lanë pas dore. Rezultati do të jetë mërgimi (16).

Fundi i Judës duke u përcaktuar asaj nuk i mbetet gjë tjetër veçse të vajtojë për fatin e saj. Gratë postare ishin vajza profesioniste. Sidoqoftë, nuk ka asnjë sugjerim të artificialitetit në këtë zi: do të jetë mjaft reale, e tillë që gratë që vajtojnë do të kenë mjaft arsye për ta mbajtur gjallë artin e tyre (20). Pamja e kobshme në v. 21 personifikon vdekjen, ndoshta sipas mitologjisë kananase – ironike në pikëpamje të kritikës së profetit për besnikërinë e popullit ndaj perëndive kananase. Midis v. 21 dhe 22, vdekja është shënuar kudo, brenda, jashtë, kudo që mund të shikojë.

Një thënie e veçantë e qartë (23-24) këmbëngul se e mira – qoftë mençuri, forcë apo pasuri – nuk qëndron brenda busullës natyrore të qenieve njerëzore, por vjen vetëm nga Zoti. Urtësia themelore të Jeremia është njohja e Zotit me zbatimin e fjalës së tij. Cilësitë e përmendura në v. 24b janë ato që ai vetë shfaq në besëlidhje. Mirësia është thelbësore, ajo dashuri besnike që e

lidh Zotin me popullin e tij dhe e angazhon atë për kujdesin e tyre. Drejtësia është zelli i tij, përkatësisht, për të drejtat e atyre që janë në besëlidhje me të dhe për standardet e duhura midis tyre. Kur Zoti thotë se kënaqet me këto gjëra (24), ai do të thotë që të njëjtat cilësi duhet të tregohen nga partnerët e besëlidhjes.

Pasazhi i fundit tregon se një numër i kombeve do të vuajnë në kohën e duhur nga Babilonia (krhs. 27,3; 46,2). Pasazhi gjithashtu tregon se rrethprerja ishte një praktikë e përhapur në lindien e lashtë. Dështimi i Judës për t'u bërë "synet në zemër", d.m.th. për të kuptuar se çfarë do të thoshte rrethprerja për ta si një shenjë besëlidhjeje (krhs. Zan. 17,10), nuk i bëri ata të ndryshonin nga kombet e tjera. Shenja e jashtme nuk ishte asgjë në vetvete (krhs. Gjithashtu 4,4).

Shënimet

v. 25 «Po vjen dita, – thotë Zoti, – kur do t'i laj hesapet me të gjithë të rrethprerët: me egjiptianët dhe me banorët e Judës, me edomasit, me amonasit, moavasit, f& si dhe me fiset e shkretëtirës, që qethen shumë shkurt. f&f& Të gjithë këta popuj – edhe izraelitët – janë për mua të rrethprerë, sepse nuk i kanë rrethprerë zemrat!»

f& Ata do të jenë anëtarët e aliancës kundër babilonasve f&f& Disa pleqtë arabë bënëin kështu për nder të perëndise Bacchus (Dionizije)

10,1-25 Askush si Zoti

Sulmi i ashpër ndaj adhurimit të idhujve në v. 1-16 mund t'i jetë drejtuar popullit tashmë në mërgim, të cilët ishin të impresionuar nga tempujt dhe idhujt e mëdhenj babilonas dhe u tunduan të mendonin se perënditë babilonase e kishin provuar veten më të fuqishëm se Zoti. Në të vërtetë, vetëm Zoti ka fuqi të vërtetë. Njerëzit nuk duhet të tmerrohen nga ajo që nuk ka asnjë (2, 5). Budallallëqet e përkuljes ndaj asaj që tregtarët kanë importuar dhe zejtarët kanë ngacmuar pa mëshirë (4-5, 8-9, 14). Sa marrëzi të adhuroni artefakte, apo edhe punë dore të Zotit,

(shenjat në qiell, d.m.th. yjet; 2), në vend të vetë Zotit të gjallë. Urtësia e kombeve gjithashtu është e falimentuar (7b). (Njerëzit e mençur këtu mund të jenë si astrologët dhe magjistarët që hasen në librin e Danielit.). Sado që mund të duken perëndi të huaja mbresëlënëse dhe kultura që shkon me ta, ata do të tregohet se janë të rremë dhe joefektivë (11, 15). V. 11 është një varg i izoluar në aramaisht, gjuha zyrtare e perandorisë babilonase, sikur u drejton fjalët drejtpërdrejt udhëheqësve dhe perëndive babilonase – një pjesë e retorikës sfiduese.

Në të kundërt, kur flet Zoti, i cili ka krijuar gjithçka, e gjithë toka preket (12-13). Ai duhet të ketë vërtet frikë (7), megjithëse frika e Zotit, duke qenë adhurim i vërtetë, është krejtësisht e ndryshme nga terrori i frymëzuar nga perënditë e kombeve. Kur Zoti portretizohet si Pjesa e Jakobit, dhe popullin anasjelltas si trashëgimia e tij, gjuha përcjell përkatësi të ndërsjellë në një marrëdhënie dashurie dhe kujdesi. (Ideja identike ndodh në Lp. 4,20 dhe gjetkë në Ligjin e Përtërirë, ku është një pjesë e rëndësishme e shprehjes së marrëdhënies së besëlidhjes.) Ky është gjithmonë qëllimi i Zotit për popullin e tij. Është marrëzi e qenieve njerëzore të heqin dorë nga llojet e tjera të shpresës, të cilat nuk mund të sjellin asgjë tjetër veç zhgënjimit dhe shkatërrimit.

Një tjetër thënie e zyrtë tregon për mërgim në duart e një fuqie fitimtare (17-18). Pasohet nga një thënie e Jeremisë (19-25), në të cilën ai shpreh përsëri dhimbjen e tij në fatkeqësinë e ardhshme. Ai përdor përsëri gjuhën e plagës dhe sëmundjes (krhs. 4,19-21), e përdorur tashmë nga Juda (6,7; krhs. 8,15, 22). Dhe këtu gjithashtu, dhimbja e Jeremisë është në të njëjtën kohë e Judës. Djemtë e tij (20) nuk mund të jenë fjalë për fjalë të tij, pasi ai ishte i destinuar të mbetet pa fëmijë (16,2). Shprehja e tij e dhimbjes, sidoqoftë, përfshin zemërimin e tij për dështimin e udhëheqësve (barinjve). Në këtë kuptim, përvoja e tij është një përfaqësim i asaj që popullin mund të kenë qenë siç duhet.

Edhe lutja (23-25) është një lutje e popullit e shprehur nga Jeremia (vëreni ngjashmërinë e saj me Ps. 79,6-7, ku popullin

luten për çlirim nga armiku, ndoshta Babilonia edhe në atë rast). Ai përmban një pranim të 'korrigjimit', ose ndëshkimit – një aluzion se dënimi përfundimisht do të shihet se është vetëm ai dhe se premtohet një jetë përtej mërgimit (krhs. 24,5-7). Jeremia gjithashtu mund të lutet për veten e tij kur kërkon "korrigjim", i vetëdijshëm pa dyshim, si të gjithë popullin e devotshëm, për të metat e tij. Në dy raste, me të vërtetë, Zoti e qorton atë (12,5; 15,19).

11,1 – 13,27 **Besëlidhja u prish**

11,1-17 **Jeremia zbulon rebelimin e popullit**

Gjuha e besëlidhjes është më e qartë këtu se kudo te Jeremia. Kjo besëlidhje (2-3) është besëlidhja e bërë midis Zotit dhe popullit në malin Sinai (Dal. 19 – 24) dhe rinovohet rregullisht nga leximi i ligjeve të tij (Lp. 31,9-13). Këto fjalë mund të jenë thënë me rastin e një ripërtëritje të besëlidhjes, qoftë e Josijahut (2 Mbr. 23,1-3), ose e një tjetre. Besëlidhja përfshin së pari, shpëtimin e Zotit të popullit të tij në shpëtimin e tij nga Egjipti dhe dhënien e tij tokën e Kanaanit (4a; krhs. Lp. 4,20); së dyti, një komandë (4a, krhs. 'Lp. 11,1); dhe së fundmi, një betim (5a; krhs. Lp. 1,8). Premton të dy marrëdhëniet me Zotin (4c – një formulë tipike; krhs. Lv. 26,12), dhe mirëqenien (5b; krhs. Dal. 3,8). Dhe motivohet nga siguria e bekimit ose e mallkimit, prandaj v. 36, 8b (krhs. Lp. 27,15-26; 28,15-68; krhs. 28,1-14 për bekimin). Do të kuptohet nga sa më sipër se sa këto fjalë të Jeremisë janë një predikim i një tradite që ishte vendosur mirë. Qëllimi i v. 1-5 është pendimi; v. 6-8 përmbajnë verdiktin se besëlidhja është thyer dhe prandaj mallkimi duhet të bjerë.

V. 9-13 shtjelloni arsyen pse sëpata është hedhur në rrënjën e Judës. Ideja e një komploti do të thotë se ka pasur, si të thuash, një marrëveshje në Judë dhe Jerusalem për të braktisur Zotin; kjo kishte qenë e vërtetë për breza të tërë. Tani që fundi është afër, larg nga kthimi te

Zot ata do të kërkojnë idhujt e tyre edhe më shumë, por më kot. V. 13 aludon në politeizmin e Kanaanit (krhs. 2,28) – një lloj

prishjeje fetare. Çfarë marrëzie të shkëmbejmë “Lavdinë” (2,11) me turpin (136).

Fjala e përvokueshme përsëritet (14-17; (‘7,16), tani në terma poetikë. I dashuri im është Juda (krhs. 12,7), por ka ironi – e dashura nuk ka të drejtë në shtëpinë e Zotit; sakrificat e saj Pema e ullirit është një simbol i mirëqenies që duhet të ishte e saj, por që do të konsumohet.

Këto fjalë të Jeremisë të dy na tregojnë shumë për formën e çdo marrëdhënie midis Zotit dhe popullit dhe shërbejnë si një paralajmërim kundër marrjes së një marrëdhënieje të tillë si të dhënë.

Shënimet

16. Më parë Zoti të quante ullirin e mbushur me gjethe të gjelbra e me fruta të mira. Por pas pak do të të rrethojë zhurma e luftës; atëherë Zoti do të të vërë zjarrin dhe të gjitha degët e tua do të digjen. f&

f& E kishin zakon të digjin ullirin që nuk jepte më fruta

11,18 – 12,6 “Rrëfimet”

Jeremia shpall një numër lutjesh, shpesh të quajtura ‘rrëfime’ të tij, të cilat zbulojnë trazirat e tij të brendshme (shih Hyrjen). Ky fragment përmban të parin prej tyre, ose më mirë, dy të parët (11,18-23; 12,1-6). Thelbi i tyre është ankesa e Jeremisë drejtuar Zotit për vuajtjet e tij, e shkaktuar nga thirrja e tij për të qenë profet. Këtu, padyshim që ka pasur një komplot kundër jetës së Jeremisë, e cila e kishte zënë në befasi (19; krhs. Ps. 44,11) dhe e cila ishte veçanërisht e tmerrshme, sepse ishte kurdisur nga popullin e qytetit të tij (21). Priftërinjtë me siguri mund të kishin marrë keqdashje ndaj kritikave ndaj krijimit të tempullit (7,1-15) nga një prej tyre (1,1). Profeti ishte me të vërtetë i padëshirueshëm në vendin e tij (Lk. 4,24). Lutja e Jeremisë, për shfajësim më shumë sesa hakmarrje (20b), është mbi të gjitha një padurim që e vërteta dhe drejtësia të

mbizotërojnë (krhs. Ps. 7,9). Zoti e siguron atë (21-23) në terma duke kujtuar premtimin e tij në 1,17-19.

Rrëfimi i dytë (12,1-4) bashkon vuajtjet e Jeremisë dhe atë të të pafajshmit në përgjithësi. Hapja e tij është si ajo e Ps. 73, tema e të cilit është vuajtja e të pafajshmit, ndërsa të ligjtë përparojnë. Ai ka një element të akuzës ndaj Zotit, i cili nuk e ka parandaluar, madje as që e ka sjellë këtë gjendje të gjërave (2a). Jeremia këtu shpreh izolimin që ai shpesh ndien në veprën e tij profetike (krhs. 15,17) dhe zhgënjimin e tij sepse gjykimi i Zotit, të cilin ai duhet të shpallë kurrë, nuk vjen. (Kanë kaluar mbi dyzet vjet midis thirrjes së tij në 627 pes dhe thesit përfundimtar të Jerusalemit në 586.) V. 3 është i ngjashëm me 11,20; si një lutje që Zoti nuk duhet ta lejojë veten të quhet e padrejtë, rrjedh nga v. 1. Thatësira për të cilën aludon Jeremia në një numër pikash, është tashmë një shenjë se ligësia e popullit po sjell pasojat e saj (4a), megjithëse këto vazhdojnë të mos dëgjohen dhe gjykimi i Zotit mohohet (4b) – një pjesë thelbësore e ‘pavërtetësisë’ që karakterizon popullin.

Përgjigja e Zotit (5) me sa duket do të thotë që Jeremia tashmë është lëkundur por se do të duhet të mbajë gjëra më të mëdha akoma. Kjo do të ishte gjithmonë pjesë e thirrjes së tij dhe ai duhet të vazhdojë të besojë te Zoti. Zoti vazhdon ta paralajmërojë atë që të mos dorëzohet, më së paku për shkak të mendimit të mirë të atyre që janë afër tij (6). Ata do të jenë akoma tradhtarë. Ai që do të ishte besnik ndaj Zotit shpesh mund të llogarisë në besnikërinë vetëm të vetë Zotit.

12.7-13 **Zoti dhe “shtëpia” e tij**

Ndërsa familja e Jeremia e tradhtoi atë, vetë Zoti di për një tradhti nga ata që janë më afër tij (7-13). Shtëpia e tij, Juda, është kthyer me dhunë kundër tij (8). Ai nga ana tjetër është kthyer kundër saj (7-8c). Një numër metaforesh flasin për lidhjen e ngushtë midis tij dhe popullit, shtëpinë time, trashëgiminë time (krhs. Në 2,7), dashuria 1, vreshti im, fusha ime. Me siguri ai që përdor këtë gjuhë të popullit të tij do të bënte çdo përpjekje për

t'u kujdesur dhe mbrojtur ata. Por e kundërta do të jetë e vërtetë. Ajo që ishte e frytshme do të bëhet një mbeturinë e shkretë; barinjte (d.m.th. sundimtarët e huaj; 10) do të vijnë të shkatërrohen. Kjo, për më tepër, do të jetë vepër e Zotit (I 2b), dhe mallkimi i tij do të thotë që toka nuk do të jetë as e aftë të japë fryte (13).

Besimi te “forcat e tregut” dhe ndjekja e verbër e prosperitetit ekonomik janë dy nga paralelet e sotme me idhujtarinë e Judës.

12,14-17 **Një plan për kombet**

Jeremia u thirr të ishte një profet jo vetëm për Judën, por për kombet e tjera (1,10), duke shpallur si ndëshkim ashtu edhe rindërtim. Pjesa e tanishme deklaron së pari se ato kombe që Zoti po sjell kundër Judës do të gjykohen vetë duke u larguar nga tokat e tyre (çrrënjës; krhs. 1,10). Sidoqoftë, në mënyrë të jashtëzakonshme, pasi ka pasur drita të shkurtra shprese për Judën në anën tjetër të gjykimit të mërgimit (3,14-18), kështu që tani shpresat u janë dhënë edhe këtyre. Nëse kombet e tjerë do të pranojnë adhurimin e Zotit të vërtetë, edhe ata do të kenë të gjitha përfitimet e të qenit populli i Zotit. Ky është një shënim i pazakontë te Jeremia, por një pjesë e zbulimit të DhV se shpëtimi është në fund për të gjitha kombet (krhs. Isaia 19,23-25; 40,5).

13,1-27 **Shenjat e gjykimit**

Profetëve jo vetëm u jepej fjalë për të folur, por ndonjëherë edhe shenja për të interpretuar, të menduara për të demonstruar realitetin e fjalëve. Ato janë më shumë se një “ndihmë vizuale”, sepse ashtu si fjalët, ato mbajnë autoritetin e Zotit. (‘dy shenjat e mëvonshme në shtëpinë e poçarit; kap. 18, 19; gjithashtu Isaia 20,1-6). Kur fjala e Zotit shprehet me gojë dhe me sy, qëllimi është që t'i jepet asaj autoritet dhe efektivitet i dyfishuar. Pesë shenjat në këtë kapitull janë një rrip, lëkurat e verës, një tufë, një grua me barrë dhe kashtë – të gjitha shenja refuzimi.

Rripi, ose rripi i belit, i veshur nga Jeremia është bërë për të përfaqësuar marrëdhëniet intime midis Zotit dhe popullit të tij (11). Kur rripi hiqet dhe priset duke u braktisur në një vend të quajtur Perat, kuptimi është poshtërimi i forcës me të cilën populli krenohej, por që ishte një mashtrim (7, 9). Perati ishte ndoshta një vend jo shumë larg Anatotit, shtëpia e profetit (Para; Jos. 18,23). Emri Perat, megjithatë, do të thotë gjithashtu Eufrat dhe shenja bën një lidhje, prandaj, me perandoritë e Mesopotamisë. Aludimi mund të jetë për pranimin e fesë asiriane nga ana e Judës, aq sa për kërcënimin e mërgimit në Babiloni. (Mërgimi, në fakt, do të kishte një efekt rivendosës, në vend se shkatërrues; 24,5-7). Ditët e shumta të v. 6 do t'i referoheshin periudhës së gjatë të këmbënguljes së Izraelit dhe Judës në mëkat (krhs. V. 10). Ky mëkat ishte vetë, në mënyrë të pashmangshme, shkaku i shkatërrimit të tyre.

Thëniet e çuditshme të Jeremisë (12) mund të jenë një dredhi për të tërhequr vëmendjen duke thënë diçka kaq të zakonshme sa të çudit, ose ndoshta është ogurzeza sepse ai e di se bollëku që popullin kanë njohur do të marrë fund. Për përgjigjen tallëse (12a) ai interpreton thënien e dehjes që do t'u sjellë popullit. Konfuzioni i popullit nën gjykim përshkruhet si dehje edhe diku tjetër (25,15-16). Udhëheqësit e popullit do të preken mbi të gjitha, jo vetëm një mbret por disa prej tyre – të nënshtruar nga pushtimi i huaj (krhs. 22,18-19, 24-27; 2 Mbr. 24,1-4, 8-17; 25).

Pjesa tjetër e kapitullit përbëhet nga tre thënie të ndara. V. 15-17 i drejtohen Judës në përgjithësi. Kjo profeci përdor gjuhën e dritës dhe errësirës, metafora të njohura për shpëtimin dhe gjykimin (krhs. Isaia 9,1-2; Am. 5,18). Errësira ishte një metaforë e fuqishme në botën antike, meqenëse drita artificiale ishte e kufizuar, dhe fliste natyrshëm për frikën dhe vdekjen. Këto fjalë mund të jenë thënë kur Jeremia ende shpresonte që popullin të pendoheshin. Ashtu si me profeci të tjerë të tillë, vendosja e tij tani së bashku me thëniet që e dinë se katastrofa është e pashmangshme, thjesht shërben për të theksuar se nuk ka qenë gjithmonë kështu. Të qarat e Jeremisë për popullin në shkatërrimin e tyre janë përmbushur më parë (krhs. 9,1).

Orakulli i dytë i drejtohet mbretit dhe nënës së tij, të cilët do të identifikohen si Jehojahin dhe Nehushta (2 Mbr. 24,8). Nëna mbretëreshë mund të ketë një rol shumë ndikues në Izraelin e lashtë (krhs. 1 Mbr. 2,19). Orakulli i sheh ata të hequr nga fronet e tyre dhe nga statusi i tyre mbretëror, toka duke pësuar shkatërrime deri në Negev, zona e kufijve jugorë të Judës dhe më larg nga arritja e ushtrive babilonase.

Orakulli i fundit (20-27) i drejtohet Judës në njëjës, dhe sikur një gruaje (vendet shpesh janë gramatikisht femërore në gjini, një fakt i cili i jepet personifikimit të tyre si gra në fjalën poetike). Thënia duket në të njëjtën kohë për të parë udhëheqësit (206, 21 a). Ekziston një ironi në tejkalimin nga ata që Juda i kishte kërkuar si aleatë (21 a; krhs. 4,30).

Imazhet femërore tani janë zhvilluar në disa mënyra. Së pari, shqetësimi i pushtimit krahasohet me dhimbjen e lindjes (21b). Së dyti, brutaliteti i tij do të jetë si grabitja e një gruaje (22b, 26-27), e cila pa dyshim do të ishte edhe një tipar i mirëfilltë i saj. Së treti, metafora e prostitucionit përdoret edhe një herë për të portretizuar pabesinë e popullit (27; krhs. 2,20). Edhe ky imazh kishte homologun e tij të drejtpërdrejtë, pasi do të kishte qenë pjesë e ritualeve të adhurimit kananit. Do të ishte e gabuar të kërkohej qëndrueshmëri ose sistem në këto imazhe femërore; ato përdoren me lirinë e poetit. Imazhi i fundit është i papastërtisë rituale (Deri kur do të jesh i papastër?) Shkaktuar nga mëkatet fetare të Judës. Pyetja është retorike; forca e v. 23 është që Juda nuk është në gjendje të ndryshojë.

14,1 – 15,21 **Uria, shpata dhe murtaja**

14,1-10 **Thatësira**

Furnizimi me ujë nuk mund të merrej kurrë si i mirëqenë në Izraelin e lashtë. Cisterna të mëdha (3), të gdhendura nga shkëmbinjtë dhe të veshur me rreshta ("cisternat e prishura" prej 2,13 janë ato rreshtimi i të cilave është dëmtuar), do të mbanin ujin nga përmytja e shpejtë në stinët me shi dhe do të siguronin lehtësim për disa kohë gjatë një thatësire . Thatësira në këtë

rast, megjithatë, është padyshim e ashpër dhe e avancuar mirë. Ankthi që sjell një gjë e tillë (4-6) është për fat të keq i njohur edhe në kohët tona.

Meqenëse uji është kaq thelbësor për jetën, furnizimi i tij është një bekim themelor i besëlidhjes dhe mbajtja e tij një mallkim i madh (Lp. 28,12, 24). Ndërsa thatësira në përgjithësi mund të shihet thjesht si katastrofë natyrore, brenda marrëdhënies së besëlidhjes së Judës me Zotin, një gjë e tillë duhet parë si gjykimi i tij mbi to. Data e saktë e kësaj thatësire nuk dihet; mund të ketë qenë relativisht afër me ardhjen e babilonasve, për të gjykuar nga çiftimi i urisë me shpatë në v. 12.

Pamja e thatësirës pasohet nga një rrëfim i mëkatit dhe një thirrje Zotit për ndihmë. Është si disa nga të ashtuquajturat “vajtime” të Psalmeve (p.sh. Ps. 10,1). Zoti duhet të veprojë në mënyrë që të tregojë fuqinë e tij për ta bërë këtë (7); që nga dalja nga Egjipti, ai ka qenë Shpëtimtari i vërtetë i Izraelit; ai, në fund të fundit, njihet si Zoti i Izraelit (9b). Lutja mund të jetë në gojën e Jeremia në emër të popullit. Përgjigjja e ngrirë e Zotit ndaj kësaj (10) është në përputhje me ndalimin e tij të Jeremisë për t’u lutur. (Shikoni gjithashtu rrëfimin e pasinqertë të popullit në 3,22-25.) Fraza që ky popull, si një përgjigje ndaj v. 9b, shmang në mënyrë të habitshme besëlidhjen `populli im (9,7).

14,11-22 **Shumë vonë për lutje**

Ndalimi i lutjes (11; krhs. 7,16; 11,14) në këtë kontekst do të thotë se as kjo uri e tanishme dhe as shenjat e tjera të gjykimit nuk do të hiqen. Përkundrazi, fotografia në v. 11-16 është zgjeruar në shpatë, uri dhe murtajë, një treshe që ka për qëllim të mbulojë gamën e plotë të mjerimit njerëzor. Mallkimet e Lp. 28,15-68 janë në thelb variacione në këto tema.

Ishte padyshim nga ata profetë që nxituan të sigurojnë popullin se vuajtjet e tyre nuk do të thoshin mallkimet e besëlidhjes. Thjesht të jesh një profet zyrtar, megjithatë (krhs. 1 Mbr. 22,5-8), nuk garantonte që dikush të kishte fjalën e Zotit (1 Mbr. 22,24)! Të pretendosh të kesh autoritetin për të profetizuar kur Zoti nuk

kishte dhënë një mesazh ishte veçanërisht e urryer. Profetët e rremë do t'i sillnin popullin me vete (15b-16).

V. 17-18 përfaqësojnë përsëri dhimbjen e Zotit përmes gojës dhe përvojën e Jeremisë. Zoti nuk është indiferent ndaj pikëllimit të popullit, edhe pse ai vetë ua sjell mbi ta si gjykim. Zia e tij korrespondon me Judën (1; krhs. 9,1).

Lutja që pason (19-22) ka elemente të njohura nga disa Psalme (p.sh. Ps. 74, 79) – protesta ndaj Zotit në lidhje me trajtimin e tij të ashpër ndaj popullit, rrëfimi, thirrja që ai të veprojë në bazë të besëlidhjes dhe për nder të emrit të tij. Nuk është ende një lutje që mund t'i atribuohet siç duhet popullit. Si një lutje e Jeremisë për popullin tashmë është refuzuar (14,11). Si një shprehje e Jeremisë, një izraelit besnik, mund të ketë akoma një premtim hiri. (Shikoni më poshtë në 15,19-21.)

15,1-9 **Shumë vonë për dhembshuri.**

Lutja e Jeremisë në 14,19-22 pasohet nga një deklaratë tjetër se lutja nuk ka dobi, tani që Zoti ka vendosur ndëshkimin (1). Moisiu dhe Samueli, të dy profetë, janë të njohur për lutjet e tyre për popullin (Dal. 32,11-13; 1 Sa. 12,23). Katalogu i katastrofave në v. 2 është një ndryshim i vogël në treshen e takuar në 14,12; mundimet këtu nuk janë, pa dyshim, përjashtojnë njëra-tjetrën. Kulmi i të gjithëve është robëria. Portretizimi retorik i tmerrit të pushtimit dhe pushtimit vazhdon në v. 3, ku e gjithë krijimi duket se thirret në qëllimin e Zotit për të dëbuar popullin e pabesë nga toka që i ishte dhënë dikur.

Aludimi për mbretin Manashe kujton 2 Mbr. 23,26. Faji i Judës ishte rritur për breza të tërë. Sidoqoftë, Manashe është veçuar si mbreti që kishte kryer idhujtari më të egër kundër Zotit (shih 2 Mbr. 21).

Në përputhje me ndalimin e lutjes për popullin, perspektiva e v. 5-9 është ajo e një vendimi që merret tani. Kuptimi i v. 5 është në të vërtetë si ai i v. 6b – është tepër vonë për dhembshuri; Juda e ka treguar përfundimisht karakterin e saj si të padenjë për besëlidhjen (6a, 7c). Si një popull që bën apostazi, ajo

largohet nga Zoti në vend që të shkojë drejt tij (krhs. 3,11-14). Përhapja e vdekjes është një kontradiktë e drejtpërdrejtë e premtimit të besëlidhës Abrahamit për një pasardhës të shumtë (8a; krhs. Zan. 22,17). Nëna e shtatë fëmijëve (9) quhet veçanërisht e lumtur; lumturia e saj është kthyer në një pikëllim po aq të fortë.

Shënimet

15,1 Por Zoti më dha këtë përgjigje: “Madje edhe sikur Moisiu dhe Samueli të qëndronin para meje dhe të më luteshin, nuk do të tregoja mëshirë për këtë popull. f&

f& Të dy profetët ishin të njohur për lutjet e tyre për popullin (Dal 32,11-13; 1 Sam 12, 23).

15,4. . Të gjithë popujt e botës do të tmerrohen kur t'i shohin. Ky është dënimi për atë që bëri Mënasheu, biri i Hizkijahut, në Jerusalem.” f&f&

f&f& Fajësia e kombit arriti kulmin e saj nën mbretërimin e Mënasheut (2 Mbr 23,26), kur profetin Isaia e sharruan më dysh

15.10-21 Një rrëfim – dhe përgjigjja e dashur e Zotit

Jeremia përsëri shpreh hidhërimin e tij që buron nga barra e thirrjes së tij. V. 10-21 janë strukturuar si dy thirrje drejtuar Zotit në emër të profetit (v. 10 përgjigjur me v. 11, dhe v. 15-18 përgjigjur me v. 19-21). Keqardhja e tij që ka lindur ndonjëherë (10; krhs. 20,14-18) në mënyrë efektive dyshon në sigurinë personale të Zotit ndaj tij (1,17-19). Prandaj Zoti rithekson përmbajtjen e këtij premtimi, madje edhe përtej tij, kur thotë se armiqtë e Jeremisë do të kenë nevojë për të në fatkeqësinë e tyre. Kjo është përmbushur në varësinë e Zedekisë nga ai në ditët e fundit të Judës (p.sh. 37,3).

Vargjet vijuese (12-14) vazhdojnë sigurinë për Jereminë se vendoset gjykimi mbi popullin (edhe nëse ky është një lajm i përzier për të). Hekuri i pathyeshëm nga veriu ndoshta i referohet pathyeshmërisë së Babilonisë, krahasuar me Judën; kujton gjithashtu, megjithatë, premtimin se vetë Jeremia do të bëhet si

një shtyllë e hekurt kundër armiqve të tij (1,18). Orakulli drejtuar Judës në v. 13-14 shërben gjithashtu, në këtë pozicion, si një pohim për Jereminë se Zoti do të thotë të përmbushë fjalët e tij kundër popullit.

Megjithatë, Jeremia tani mendon përsëri për armiqtë e tij (15-18). Fjalët e tij kanë elemente të përbashkëta me fjalët që zbatohen diku tjetër në dëshirën e popullit për çlirim nga Babilonia. Ideja e një plage që ka nevojë për shërim (18) e aplikuar tek popullin ndodh në 8,22. Aty ku u tha popullit të mbajnë emrin tuaj në 14,9, kështu bën edhe Jeremia (16). Akuza se Zoti i kishte mashtruar popullin (duke dërguar profetë të rremë; 4,10) tani bëhet nga Jeremia për veten e tij (18). Prandaj, e gjithë përvoja e braktisjes së profetit është paralel me atë të popullit.

Nga kjo rrjedh që kur Zoti siguron Jereminë (19-21) mund të jetë një siguri edhe për popullin. Në të vërtetë, v. 19a i ngjan shumë lutjes së 'Efraimit' (një emër për popullin) në 31,18b, e cila është përgjigjur në vargjet vijuese. Në mes të thënieve të dënimit, prandaj, përvoja e Jeremisë bëhet një premtim i shpëtimit përfundimtar për të gjithë popullin.

Kjo është domethënia e rolit të tij ndërmjetësues, ose përfaqësues. Në një kuptim, pra, Jeremia vuan në emër të popullit. Në vetëdhënien e tij për thirrjen e tij profetike, me të vërtetë, ai madje i ngjan Krishtit. Lutja dhe agonja e tij janë shenja thelbësore (dhe ndoshta të neglizhuara) të udhëheqjes së vërtetë shpirtërore.

16,1 – 17,27 **Imazhe të mërgimit dhe shpëtimit**

16,1-21 **Mërgimi paralajmërohet**

Jeremia tashmë ka përdorur një shenjë për të përforcuar mesazhin e tij (13,1-11); tani e gjithë jeta e tij bëhet një shenjë (1-4). Të qenit i pamartuar ishte e pazakontë në Izraelin e lashtë, dhe kështu beqaria dhe pafëmija e tij dallohen si të rëndësishme. Në fakt, ato synohen nga Zoti si një shenjë që e gjithë jeta normale në Judë do të pushojë. Dhënia e jetës tallet

me afrimin e vdekjes (4; krhs. 4,31). Familja ishte një bekim sepse i dha një vend të caktuar në shoqëri dhe mbajti emrin e një burri për brezat e ardhshëm (Lp. 25,5-6; Ps. 127,3-5; 128,3-6). Tani është që të bëhet një mallkim.

Jeremia është gjithashtu e ndaluar të marrë pjesë në ceremonitë normale të varrimit, si një shenjë që vdekja do të jetë aq e përhapur në Judë sa ceremonitë e tilla të zisë do të bëhen të pamundura (5-7). Gjuha e v. 56 është një anulim i qartë i besëlidhjes. Bekimi, këtu, është *shalomi* (i ndezur) “paqja”, që kuptohet si mirëqenie e plotë; dashuria hezitohet, dashuria besnike që është tipike e marrëdhënies së besëlidhjes; keqardhja, ose dhembshuria, është ajo cilësi në Zot që e bën dashurinë më të thellë se angazhimi besëlidhës (p.sh. Ps. 51,1; Isaia 54,7). Të gjithë janë revokuar; edhe një herë, ky popull në mënyrë mjaft të madhe nuk është “populli im”.

Pika e v. 8-9 është shumë si ajo e v. 1-4. Jeremia mund të thuhet se dërdëllis në tema të caktuara. Prandaj, pyetja e popullit (10) zbulon ngadalësinë e tyre për të dëgjuar mesazhin e Zotit. Në përgjigjen e tij, Jeremia përsëri tregon se popullin kanë qenë të qëndrueshëm në mëkat për breza të tërë (krhs. 11,7-10). Sidoqoftë, mëkatet e brezit të tanishëm janë edhe më të mëdha se ato të paraardhësve të tyre; për mëkatet e tyre gjykimi do të vijë mbi ta (12). Asnjë pranim i disavantazhit nuk mund të lejohet.

Kapitulli i tanishëm vendos profecitë e gjykimit dhe të shpresës krah për krah. Duhet thënë që profecitë nuk janë thënë domosdoshmërisht së pari sipas radhës në të cilën i kemi. Jeremia, vonë në jetë, mund të ketë dashur që t'i lejojë këta orakuj të kundërt të qëndrojnë së bashku, për të treguar një model gjykimi të ndjekur nga mëshira. Orakulli në v. 14-15 është një vazhdim i papritur i v. 1-13. Kuptimi është që, në kohën e duhur, Zoti do të jetë përsëri i mëshirshëm. Fakti që ai tani po heq angazhimet e tij besëlidhëse nuk do të thotë se ai ka ndryshuar. Në të vërtetë një shpëtim i ardhshëm nga Babilonia? do të jetë aq i mrekullueshëm sa që do të zëvendësojë edhe daljen nga Egjipti si qendra e rrëfimit të Judës për Zotin si Shpëtimtar (krhs. Isaia 43,14-19).

Një gjykim i mëtejshëm duke thënë (16-18) paralajmëron, nga metaforat e saj të gjuetarëve dhe peshkatarëve, për pamëshirshmërinë me të cilën do të ndiqet copëtimi i Judës. Pagesa e dyfishtë për mëkatet e tyre të kujton Isaia 40,2, ku thuhet se është bërë pagesa e dyfishtë.

Sidoqoftë, shënimi i fundit është i shpëtimit, i zbatuar tani për kombet në përgjithësi. Pamja e kombeve që vijnë në Judë në një moment të ardhshëm për të kërkuar Zotin e vërtetë, gjendet gjithashtu në Isaia 2,2-4; Mi. 4,1-2; krhs Hab 2,14. Ajo përmbushet në prishjen e ndarjes midis Krishtit dhe hebreat (Gal. 3,28) dhe në misionin johebrenj të kishës.

Shënimet

16,7 . Dhe askush tjetër nuk do të jetë i pranishëm, që do të mund t'u jepte bukën e vajtimit f& atyre që mbetën gjallë, ose kupën e ngushëllimit atyre që kanë humbur prindërit!
f& Mendohej se kufoma e ndyrësonte shtëpinë dhe ushqimet, prandaj fqinjët e kishin zakon që familjes së të ndjerit t'ia sillnin «bukën e pastër» nga jashtë.

17,1-13 Besimi te burimet njerëzore – besimi te Zoti

Orakulli i parë (1-4) tallet me përdorimin e rremë të Judës si të ligjit të shkruar ashtu edhe të fesë. Mbishkrimi i mëkatit në zemrat e tyre, si ligjet mbi pllakat prej balte, është një satirë thumbuese e zakonit të ngulitur që mohon ligjin (d.m.th. Dhjetë Urdhërimet dhe ligjet e tjera) që ata pretendojnë se janë të tyre. Flijimet e tyre thjesht theksojnë mëkatit e tyre. Fëmijët e tyre, të cilët duhet të kishin njohuri në mënyrat e Zotit (Lp. 6,7), janë stërvitur në mënyrat e perëndive të tjera (2; krhs. ndalimet në Lp. 12,2-3). Brezi që ka marrë nga të parët e vet tani u kalon idhujtarive fëmijëve të tyre. Nevoja për shkollimin e fëmijëve në mënyrat e Zotit nuk mund të paraqitet më mprehtësisht.

Mali im është Sioni, tempulli ku banon Zoti (shih në 8,19). V. 3-4 në thelb përsëris 15,13-14. Ndjek një kontrast (shumë si ai i Ps. 1) midis personit që varet për mirëqenie nga forca njerëzore

dhe personit që beson te Zoti (5-8). 'Mallkimi' i njëres dhe bekimi i tjetrit janë besëlidhje (krhs. Lp. 28). Besëlidhja ka një paradoks i cili është besnikërisht i vërtetë, përpjekja për ta vendosur jetën e tij në një bazë të sigurt duke u mbështetur egoist në aftësitë e veta sjell zhbërjen; besimi te Zoti, që nënkupton bindje dhe mund të përfshijë veprime kundër interesave të veta, është rruga për në jetë (krhs. Mt. 10,39). Ky paradoks është thelbësor për të kuptuar besëlidhjen.

Pavarësisht nga theksi i Jeremisë në 'këtë jetë' dhe prosperitet, feja besëlidhëse nuk mund të jetë kurrë llogaritëse ose kërkuese e vetvetes.

Kontrasti midis dy llojeve të besimit çon në idenë e Zotit për të provuar zemrën (10; krhs. Në 9,7). Zemra është baza e karakterit, duke përfshirë mendjen dhe vullnetin, në DhV. V. Jobi nuk po mëson shpëtimin me anë të veprave, por thekson pikën që Zoti e njeh vërtet karakterin e një personi. V. 11 ilustron në mënyrë figurative pavërtetësinë e padrejtësisë, një formë vetë-mashtrimi (mbi të vërtetën si veprim shih në 5,26-28). Pashtrima në v. 12-13 sugjerohet gjithashtu nga tema e vetë-mashtrimit. Jo vetëm individët, por edhe i gjithë populli mund ta mashtrojë veten e tij duke mos parë që Zoti është burimi i vërtetë i mirëqenies së tyre (12-13). Falënderimet (12) janë në gojën e Jeremisë.

17,14-18 **Një rrëfim**

E katërta e rrëfimeve të Jeremisë nxirret nga temat e kapitullit. Shërimi i vërtetë është veprimi i Zotit (14). Jeremia këtu qëndron si ai që beson te Zoti (7). Ai ka qenë besnik ndaj thirrjes, përkundër talljes (15-16). Armiqtë e tij, për të gjitha qëllimet, të gjitha në Judë, qëndrojnë nën mallkimin e Zotit (18, krhs. V. 5). Një temë e rëndësishme në libër merret kështu, a ka një person në Judë «që merret me ndershmëri dhe kërkon të vërtetën?» (shih në 5,1). Si person, vetë Jeremia me të drejtë mund të presë shpëtimin e Zotit. Ai madje mund të jetë bartës i tij për popullin e tij (shih më 15,19-21), ndëshkimin e të cilit nuk e ka dëshiruar (16). Të qëndrosh vetëm në besnikëri ndaj Zotit mund

të jetë shumë e vështirë; megjithatë besnikëria e një personi mund të ketë efekte të pallogaritshme për mirë.

17,19-27 **Mbajtja e Shabatit**

Urdhërimi i Sabatit (Dal. 20,8-11; krhs. Am. 8,5) ndaloi punën fitimprurëse në një ditë në shtatë për adhurimin e Zotit dhe si një shenjë besimi tek ai për mirëqenien. Vendosja e mjeteve për të fituar një ditë ishte një akt besimi. Në termat e sotëm do të thotë të lejosh sistematikisht kohë në jetën e dikujt për adhurim dhe pushim, madje edhe me çmim të përparimit personal. Pasazhi portretizon një aktivitet të zënë tregtar në Shabat, pa dyshim që vihet re veçanërisht në portat e qytetit, dhe ndoshta duke përfshirë mbretin, si dhe njerëz të zakonshëm (19). Mbajtja e së Shtunës mund të jetë një barometër i gjendjes shpirtërore të Judës; pra paralajmërimi solemn për nevojën e respektimit të këtij urdhërimi. Premtimi i një dinasti të rinovuar Davidike do të merret në një vend tjetër (23,5-6).

18,1 – 19,13 **Dy tenxhere të thyer dhe një rrëfim**

18,1-18 **Një tenxhere e thyer ribëhet**

Të dy shenjat që përfshijnë një tenxhere të thyer (këtu dhe në 19,1-14) ndryshojnë dukshëm nga njëra-tjetra. Në këtë incident, Jeremia shkon në shtëpinë e poçarit dhe e vëzhgon atë në punë. Poçari, i pakënaqur me tenxheren që po bën, bën një tjetër nga e njëjta argjilë. Zoti atëherë deklaroi se, si poçari, ai është i lirë të rishikojë qëllimet e tij për Judën (6). Parimi është zhvilluar në v. 7-10 dhe zbatohet për çdo komb. Sidoqoftë, pika kryesore (11) është se, edhe pse Zoti ka formuar një plan për të gjykuar popullin e tij, ka ende kohë që ata të pendohen dhe të shmangin katastrofën. Pendimi i vonë do të nderohet nga Zoti; parimi shfaqet gjithashtu në jetën dhe shërbesën e Jezusit (Lk. 15,11-32; 23,40-43). Thirrja e Zotit për ta për të ndryshuar është e vërtetë, edhe pse ai e di se ata nuk do të përgjigjen (12). Kur ata të gjykohen, do të jetë si rezultat i zgjedhjes së tyre. Kjo pikë është shumë e qartë gjatë predikimit të Jeremisë. Pse Zoti ka

nevojë për t'i ribërë ato? Për shkak të ngurtësisë së zemrave të tyre (13-18). Ilustrimet janë të qëndrueshme në natyrë, bora në majat e Libanit, gjithnjë lëshon në përrenj të freskët. Kjo qëndrueshmëri është në kontrast me pabesinë e Judës, dhe në të njëjtën kohë tregon se është e panatyrshme (15; për llojin e argumentit, krhs. 8,4-7). Është gjithashtu marrëzi. Shtigjet antike (15; krhs. 6,16) ishin të sigurta; rrugicat mund të jenë të rrezikshme. Shkatërrimi që do të rezultojë do t'i bëjë popullin një objekt talljeje – fati i rregullt i një kombi të mundur (krhs.25,9; 51,37, kjo e fundit tha për Babiloninë). Këto vargje, duke ndjekur thirrjen për t'u penduar në v. 5-12, sugjerojnë që thirrja ka qenë e kotë.

18,19-23 **Një rrëfim**

Rasti i rrëfimit të pestë të Jeremisë, si ai i të parit (11,18-23), është një komplot kundër tij, me sa duket nga figurat kryesore në tokë (18). Të tre klasat e përmendura japin një ide për rolin e figurave kryesore në institucion. (Të mençurit, në këtë kontekst, janë ata që këshillojnë mbretërit; si Ahitofeli në 2 Sa. 16,23). Padyshim që arsyeja e komplotit është kritika e Jeremisë ndaj figurave të tilla (2,8; 8,8-11). Nuk ka ndonjë plan të qartë për ta vrarë këtu; megjithatë, akuza e bërë mund të ketë qenë ajo e tradhtisë (krhs. 37,13), dhe kjo në vetvete mund të ketë rrezikuar jetën e tij.

Vetë rrëfimi është pothuajse tërësisht një lutje për gjykim ndaj armiqve të tij. E mira që ai u ka bërë atyre (20) është të thuash të vërtetën dhe të lutesh për ta. Pjesa qendrore e lutjes (21-22) mund të lexohet si dorëheqja e Jeremisë, kjo është ajo që ata kanë zgjedhur; tani duhet të vijë, megjithëse është e tmerrshme. Nëse motivi në v. 23 është fajtor, ndjenja është akoma në përputhje me qëllimin e deklaruar të Zotit dhe me ndalimin e lutjes së profetit për popullin.

19,1-13 Një tenxhere e thyer dhe jo e rindërtuar Jeremisë tani i thuhet të kthehet në shtëpinë e poçarit (1). Mund të ketë qenë afër Portës së poçarëve, e cila duket se është hapur në luginën

e Ben Hinomit, në anën jugore dhe perëndimore të qytetit. Ndoshta quhej kështu sepse atje poçarët kryenin mallrat e tyre të dëmtuar dhe të pa shitur. Pjesët në grumbujt e mbeturinave nuk mund të ribëheshin, një pamje e fuqishme e asaj që Jeremia kishte për të thënë. Zona e portës ndoshta ishte e mbushur me njerëz për biznesin e tyre.

Ndryshe nga incidenti i parë që përfshin një tenxhere, Jeremia nuk është thjesht vëzhgues këtë herë; përkundrazi ai do të blejë një enë balte në mënyrë që të kryejë një shenjë me të. Kjo shenjë duhet të përgatitet me kujdes dhe të dëshmohet nga anëtarët e moshuar të komunitetit, si klerikë ashtu edhe laikë (1). Jeremia duhet të ketë respektuar disa anëtarë të institucionit, në mënyrë që të ishte në gjendje ta rregullonte këtë (krhs. 26,17-19, 24).

Para se të kryejë shenjën, Jeremia deklaron se Juda me siguri do të shkatërrohet (3-9). Fjalimi drejtuar mbretërve të Judës, si dhe pleqve, tregon natyrën simbolike dhe solemne të këtij fjalimi (3, krhs. 17,20). Mëkati i dënuar është ai i idhujtarisë, që përfshin veçanërisht adhurimin e Baalit dhe hyjnive të yjeve (krhs. 8,2; 2 Mbr. 21,5). Një adhurim i tillë është i neveritshëm si në vetvete, për shkak të çnjerëzimit të tij (5, krhs. 7,31; 2 Mbr. 21,6) dhe gjithashtu si një tradhti ndaj Zotit që i kishte dhënë këtij populli jetë dhe kishte bërë një besëlidhje me ta (4 -5b). Dënimi do të jetë jo vetëm i rëndë, por i hapur (3; krhs. 2 Mbr. 21,12). Poshtërimi ishte për shkak të një populli, misioni i të cilit ishte, për ironi të fatit, t'u tregonte Zotit kombeve. (V. 5-6 përsëriten në mënyrë thelbësore nga 7,31-32.) V. 7-9 ngjallin në mënyrë të zymtë rrethimin dhe pasojat e betejës. Kanibalizmi me sa duket ndodhi gjatë rrethimit të Jerusalemit në 586 p.e.s. (shih Vaj. 2,20).

Jeremia pastaj kryen shenjën, duke thyer kavanozin, i cili, i përfunduar dhe i ngurtësuar, nuk mund të ribëhet më (10-11; krhs. 18,4). Të dy shenjat së bashku ilustrojnë mirë kalimin nga koha e pendimit në kohën kur është tepër vonë; Zoti nuk do të kthehet më nga vendosmëria e tij për të ndëshkuar Judën. Shenja, si në 13,1-11, përforcon mesazhin. Tofet, vendi ku ishin

flijuar fëmijët (7,31), ishte ndotur (domethënë ishte bërë i papërshtatshëm për flijim), nga Mbreti Joshija në reformën e tij (2 Mbr. 23,10); ky do të ishte tani fati i të gjithë qytetit

19,14 – 20,18 **Jeremia mallkon lindjen e tij**

19,14 – 20,6 **Jeremia në tempull**

Kryerja e shenjës në Luginën e Ben Hinomit kishte pa dyshim qëllimin e përdorimit të Tofetit si simbol të shkatërrimit. Jeremia tani ngjitet në tempull dhe lëshon përsëri paralajmërimin atje (14-15; krhs. 7,1-15).

Pasojat e menjëhershme (20,1-6) tregojnë se sa shumë trazira po krijonte profeti në nivelet më të larta të shoqërisë. Nëse disa nga udhëheqësit ishin të përgatitur të shiheshin me të (shih më 19,1), të tjerët nuk ishin. Pashhuri, i cili duket se ka qenë një lloj polici priftëror, përgjegjës për rendin e mirë në zonën e tempullit, mund të jetë tipik, për të gjykuar nga predikimi i Jeremisë. Këtu kemi një regjistrim të parë të profetit që vuan fizikisht, ashtu siç ishte paralajmëruar se do të vuante (1,19). Zoti kishte premtuar se ai nuk do të mposhtej nga armiqtë e tij – por jo se ai nuk do të vuante. Në mënyrë të ngjashme, i krishteri sigurohet për fitoren përfundimtare për shkak të ringjalljes së Krishtit – por jo për imunitetin nga vuajtjet ose kundërshtimet.

I liruar nga aksionet, Jeremia i drejtohet Pashhurit llojin e profecisë që ai kishte thënë më parë për priftërinë dhe udhëheqësit në përgjithësi (4-6). Pashhuri është riemëruar Magor-Misabib ('terror nga çdo anë ') sepse refuzimi i tij për të dëgjuar fjalën e Zotit është vetë qëndrimi që do të sigurojë fatin e tmerrshëm të Judës. Ironikisht, ai që mendonte se po mbronte institucionet dhe traditat po bënte anasjelltas; tempulli me ritualet e tij dhe pasurinë e tij, të cilin ai po e mbronte nga të çrregullt, së shpejti nuk do të ishte më, dhe priftëria një pa lidhje me një vend të huaj. Asnjë institucion, sado i mirë, nuk mund të jetë qëllim në vetvete; mund të jetë i mirë vetëm nëse tregon drejt mbretërisë së Zotit.

20,7-18 **Një rrëfim i fundit**

Në mënyrë të përshtatshme, tregimi i keqtrajtimit të Jeremisë ndiqet nga një shprehje e ankthit të tij për shkak të shërbesës së tij profetike në përgjithësi. Pasazhi është në të vërtetë në dy pjesë, v. 7-13 dhe v. 14-18. E para (7-13) është si një Psalm vaji, në të cilin një Psalmist bën një protestë ndaj Zotit dhe merr një siguri ose një përgjigje (p.sh. Ps. 13).

Protesta është në terma të fortë. Përkundër sigurimeve të Zotit për mbrojtje, Jeremia ende mendon se ai ka qenë i ekspozuar padrejtësisht ndaj rrezikut, mbase edhe se është mashtruar (7a) dhe se sakrificat e tij të mëdha për kauzën e shërbesës së tij profetike kanë qenë të kota. Ai gjithashtu ndien se është udhëhequr së bashku, i pafuqishëm për të bërë ndryshe nga sa të shpallë dënimin, në mënyrë që ai është izoluar domosdoshmërisht nga të tjerët (7b-9). V. 10 jep një pamje patetike të refuzimit të tij nga të tjerët. Terrori nga të gjitha anët është mbase këtu një emër tallës i aplikuar atij, duke përdorur fjalët që ai kishte përdorur për Pashhurin (3). Termi miq është ironik; ata janë duke pritur që ai të bëjë ndonjë gabim i cili mund të jetë rënia e tij.

Një ndjenjë e tillë e izolimit mund të jetë një përvojë e zakonshme në jetën e krishterë. Sidoqoftë, në mënyrën e vet është një mashtrim, sepse e vërteta më themelore është se Zoti u synon të mira shërbëtorëve të tij besnikë (Rreshti 8,28-30). Jeremia kthehet në një njohuri për këtë (11-12), duke parë përsëri të vërtetën se Zoti do të jetë i drejtë dhe për këtë arsye do të veprojë me integritet ndaj tij, por ai nuk heziton të ndajë ndjenjat e tij me Zotin. Thirrja në v. 12 është e tillë në një rrëfim tjetër (11,20). Për britmën e lavdërimit krhs. Ps. 146,1-2; 147,1.

Është e çuditshme që rimëkëmbja e sapo vërejtur tani ndiqet nga shprehja më e thellë e dëshpërimit të Jeremisë (14-18). Mallkimi i lindjes së dikujt (krhs. Jb. 3,3-19) është një mohim i fortë i qëllimeve të mira të Zotit, qoftë për veten ose për botën. Mendimi, i paraqitur në 15,10, ndiqet pa pushim këtu. Edhe njeriu që solli lajmin normalisht të gëzuar është i mallkuar.

Shënimi i fundit (18) vë në pikëpyetje nëse ndonjë e mirë mund të nxirret nga telashet që ai vetë duhet të durojë, dhe atë që do të bjerë mbi popullin.

Problemi i Jeremisë është vetë besimi. Edhe shenjtorët më të mëdhenj mund të mundohen nga dyshimi. Çështja, në mënyrë domethënëse, nuk është luftuar në heshtje në mendje, por në çështjen praktike të vazhdimit të jetës në bindje të kushtueshme. Besimi dhe dyshimi mund të shqetësojnë njëri-tjetrin në një mënyrë të çrregullt, siç ilustron bashkimi i v. 7-12 dhe v. 13-18.

Në një kuptim v. 18 e çon pjesën e parë të librit në një fund. A mund të ketë ndonjë rezultat të mirë për predikimin këmbëngulës të gjykimit të Jeremisë? Ai tundohet të mos mendojë. Sidoqoftë, Zoti do ta tregojë atë ndryshe në kohën e duhur.

21,1 – 24,10 **Shpëtimi vetëm përmes mërgimit**

21,1-14 **Asnjë çlirim nga Babilonia**

Profecia ka arritur një fazë thelbësore. Deri më tani, ne kemi pasur disa indikacione për datën e incidenteve të veçanta. Tani ne jemi transportuar në mbretërinë e mbretit të fundit të Judës, pas sulmit të parë të perandorit Nebukadnecar mbi Judën (2 Mbr. 24,15-20; Jer. 37, 1-2). Profecia nuk vazhdon sipas kronologjisë së rreptë. Në këtë pikë shkon deri në fund të periudhës në fjalë, për të treguar se çështja nuk është më nëse Juda do të pendohet, por si do t'i përgjigjet gjykimit të Zotit. Nuk ka më asnjë pyetje se kush do të jetë armiku. Në kohën e Zedekisë ishte me dhimbje e qartë se ishte Babilonia.

Mbreti Zedekia (Cidkijahu) këshillohej rregullisht me Jereminë në ditët e fundit të mbretërimit të tij, ndërsa kërcënimi babilonas u rrit më shumë. (Pashhuri këtu i dërguar si lajmëtar, rastësisht, është i ndryshëm nga ai që e kishte rrahur Jereminë; 20,2.) Ai shpreson që profeti të sjellë një fjalë shpëtimi (2), më tepër sesa kishte bërë Isaia në ditët e dominimit të Asirisë, kur Jerusalemi ishte çliruar për mrekulli (2 Mbr. 19,32-36).

Megjithatë, Jeremia do të jetë i qëndrueshëm në deklaratën e tij se nuk është koha për çlirim, por për ndëshkim. Përgjigjja për hetimin e mbretit është e tmerrshme (4-6); jo vetëm babilonasit, por vetë Zoti do të luftojë kundër Judës. Kjo do të thotë që lufta e lashtë e Zotit të kthehet në emër të popullit të tij, kur ai dëboi pushtuesit e mëparshëm të tokës së Kanaanit; madje përdoret e njëjta gjuhë (krhs. Lp. 1,29-30; 4,34; 5,15; 7,19). Premtimi i gjykimit tani bëhet jashtëzakonisht specifik, vetë Zedekia do të jetë viktima (shih 52,8-11). Nebukadnecari është vegla e gjykimit të Zotit. Gjuha e përdorur tregon se sa ai është agjent i zemërimit të vetë Zotit (7; krhs. 13,14).

Dekreti është përfundimtar – por ka ende një zgjedhje (8-10). Populli i Judës mund të pranojë gjykimin e Zotit ose të përpiqet t'i rezistojë dhe t'i shmanget atij. Maji i jetës dhe maji i vdekjes fillimisht nënkuptonin zgjedhjen midis mbajtjes ose refuzimit të besëlidhjes (Lp. 30,15, 19). Tani është ri-aplikuar në pranimin ose refuzimin e dënimit. Atje ku Zoti dikur i kishte dëbuar kombet e tjera nga toka e premtuar për të lënë Izraelin të banonte atje, ai tani po i sillte dhe po dëbonte Judën. Ata duhet ta pranojnë këtë dënim si mënyrën e vetme të shpresës. Gjithmonë ka mirësi në anën tjetër të ndëshkimit të Zotit.

Orakulli i fundit (11-14) kujton se cila kishte qenë përgjegjësia e shtëpisë mbretërore (shtëpia e Davidit) (12a), domethënë për të administruar drejtësinë (emri i Zedekisë, për ironi, nënkuptonte “Zoti është i drejtë”). Fjalët citohen për të treguar se shtëpia – dhe konkretisht Zedekia – kishin dështuar. Ata kishin marrë sigurinë e pranisë së Zotit (2 Sa. 7,11b-16) si një rast për krenari në forcën e tyre (13b). Ky çoroditje e dashurisë së Zotit duhet të rezultojë në prishjen e besëlidhjes. Fati i Judës është një paralajmërim kundër çdo supozimi mbi hirin e Zotit.

22,1-30 **Mbretër të padenjë**

Orakulli i mëparshëm tani çon në një seri orakujsh kundër mbretërve në mbretërinë e të cilëve Jeremia kishte profetizuar. Pasazhi i parë zgjerohet 21,12a (2-3) dhe zbatohet për mbretërit

në përgjithësi (meqenëse asnjë mbret nuk quhet, megjithëse fjalët me sa duket u thanë njërit në veçanti). Të pa privilegjuarit (3) janë ata që duhet të mbrohen veçanërisht nga drejtësia e kujdesshme (shih 2 Sa. 8,15 për Mbretin David duke vepruar me drejtësi; krhs. Lp. 14,29). Premtimi i v. 4 është një riafirmim i 2 Sa. 7,11 b -16 (krhs. gjithashtu Jer. 17,25 për termat e përdorur) – por theksohet përgjegjësia e mbretërve.

Një profeci tjetër (6-7) komenton pasurinë e Judës dhe shtëpinë e mbretit në veçanti. Gileadi ishte një vend pjellor, një simbol i bekimit të Zotit (krhs. 8,22). Libani ishte i ujitur gjithashtu, i famshëm për kedrat e tij të mëdhenj, shumë prej të cilëve ishin përdorur në ndërtimin e tempullit (1 Mbr. 5,6-10) dhe shtëpinë e mbretit (1 Mbr. 7,2). Pasuria e Judës tani shihet se është e brishtë, nënshtruar vullnetit të Zotit që e kishte dhënë atë dhe të mirën e të cilit ata kishin pushuar së njohuri.

Shpallja publike e arsyes së rënies së Judës (8-9) është një temë e profecisë (krhs. 18,16). Ishte një mënyrë për të shpallur besnikërinë e Zotit, edhe nëse Juda nuk do të kishte qenë besnik.

Thëniet në lidhje me mbretër të veçantë zënë v. 10-30 për datat e tyre (shih Doracakun)). Ata ndoshta u folën në kohë të ndryshme, në ose menjëherë pas mbretërimit të mbretërve në fjalë. Ata janë mbledhur së bashku për të ndjekur temën e dështimit të mbretërve. (Të gjithë paraprijnë Zedekinë, i cili ishte tema e kap. 21.)

V. 10-12 kanë të bëjnë me Joshijahun (të vdekurin) dhe me djalin e tij Jehoahaz (këtu Shallum), i cili mbretëroi për pak kohë dhe u internua në Egjipt (2 Mbr. 23, 30-34). Mërgimi i tij është ndoshta një paralajmërim i Judës – prandaj e qara.

Jehoiaqimi shihet në v. 13-19. Ai fajësohet për padrejtësi dhe vetë-madhërim dhe kontrastohet në mënyrë të pafavorshme me babanë e tij Joshijahun (15b-16). Joshija këtu përshtatet me idealin Davidik. Jeremia i afrohet më shumë në këtë pikë vlerësimit të tij për reformën e tij (2 Mbr. 22 – 23). Sidoqoftë, vetë reforma nuk përmendet; nuk kishte mjaftuar për të shpenguar

dinastinë nga sjellja e saj e ashpër ose rënia e saj përfundimtare. Pasardhja e Jehojaqimit të Joshija e vërteton këtë. Jehojaqimi akuzohet personalisht për të gjitha të këqijat që në përgjithësi dënon Jeremia (krhs. 6,13; 7,6; 26,20-23). Dënimi i tij do të jetë që ai të mos marrë nderin e një varrimi normal ose riteve të zisë. (Fjalët vëllai im ... motra ime ... me siguri i drejtohen njëri-tjetrit nga vajtuesit.) Më keq, ai nuk do të ketë varrosjen e duhur. Nuk ka asnjë shënim as për vdekjen e Jehojaqimit ose për varrosjen e tij, megjithëse ai u largua me forcë nga fronti nga babilonasit (2 Mbr. 24,2-6; krhs. gjithashtu Jer. 16,5-6).

Një profeci tani i drejtohet vetë Jerusalemit (në vetën e dytë njëjës; 20-23). Thirrjet e kota për aleatët (Asiria dhe Egjipti; krhs. 2,36) bëhen nga vendet malore në veri dhe në jug (20). Besnikëria e qëndrueshme e Jerusalemit (21; krhs. 7,25-26) tani rezulton në heqjen e të gjitha mbështetësve të tij (22, ku barinjtë nënkuptojnë udhëheqësit e saj). Orakulli është përqendruar te mbretërit nga v. 23, ku Libani do të thotë, simbolikisht, pallati i mbretërve (1 Mbret. 7,2).

Galeria e kriminelëve plotësohet nga Jehojahini (Konija në hebraisht dhe disa përkthime), i cili pasoi babanë e tij Jehojaqim pasi ky i fundit ishte rrëzuar (2 Mbr. 24,6). Shenja e tij e përkatësisë ndaj Zotit (besëlidhja Davidike, e simbolizuar nga unaza e vulës) nuk do ta pengojë atë që të dërgohet përgjithmonë në mërgim (24-27).

Fjalët e fundit tregojnë fatin e gjithë dinastisë Davidike në një profeci kundër Jehojakin. Dëbimi i tij qëndron për dëbimin e të gjithë popullit nga toka që dikur ishte e tyre. V. 29 regjistron pikëllimin e Zotit për abuzimin e tokës së tij (krhs. 2,7; 12,4). Vargu i fundit shkruan fundi i një dinastie. Megjithëse Jehojahini kishte fëmijë, askush nuk do të mbretëronte mbi Judën (1 Ch. 3,17-18).

23,1-8 **Një mbret i ri Davidik**

Dy vargjet e para përsërisin vendimin për barinjtë e rremë (krhs. V. 22b). Megjithatë, Jeremia shikon përtej mërgimit (3-8). Do të ketë një të ardhme më të mirë për popullin e Zotit. Ai vetë do të jetë bariu i tyre (3), bariu i tij i deleguar tek udhëheqësit besnikë (4). Për më tepër, megjithëse dinastia historike Davidike po mbarohet, një mbret i ri Davidik do të ngrihej, njëri që do të ishte tamam si Davidi. Emri i tij, Zoti, Drejtësia jonë, është në hebraisht, afër atij të Zedekisë. Sidoqoftë, ky mbret do ta mbante emrin me të vërtetë. Jeremia këtu shikon drejt atij biri mesianik të Davidit, lindja e të cilit do të ishte për shpëtimin e Izraelit (Mt. 1,1; Lk. 2,29-35). Sidoqoftë, shpresa e menjëhershme është për rivendosjen e popullit të Judës në tokën e tyre, si një pikë referimi e re në marrëdhëniet e Zotit me popullin e tij (7-8; krhs. 16,14-15). Ky do të jetë një paralajmërim i shpëtimit më të madh që do të vijë.

23,9-40 **Për profetët e rremë**

Si kap. 22 mbledhi së bashku predikimin e profetit kundër mbretërve, kështu që ky pasazh është një trajtim i qëndrueshëm i profetëve që nuk kishin dëgjuar fjalën e Zotit dhe që kishin mashtruar Judën (krhs. 5,31; 6,13-14). Pjesë e pikëllimit të Jeremisë është abuzimi me fjalën e Zotit nga të tjerët (9). Gjatë jetës së veprimtarisë së tij, Jeremia ka luftuar kundër profetëve të zanatit që kujdoheshin vetëm për t'ia kënaqur veshin bujarisë së popullit: ata janë tregtarë të fjalës. Akuza e Jeremisë ndaj profetëve vlen për ta në veçanti ato që ai ka thënë për popullin në përgjithësi. Tradhtia e tyre e tradhtisë është si tradhti bashkëshortore (krhs. 5,7-8; 9,2) dhe mund të ketë lëshuar në kurorëshkeljeje (14), me jetën e tyre duke mbështetur çdo pretendim të jenë lajmëtarë të Zotit (shih në 5,26-28). Profeti dhe prifti janë dy të një lloji. Ligësia është në zemër të jetës kombëtare (11; krhs. Ezk. 8,5-18), duke e bërë Jerusalemin të padallueshëm nga Sodomi dhe Gomorra e keqja proverbiale (Zan. 19,1-29). Nga këta udhëheqës të përgjegjshëm ligësia

është përhapur si një kancer (15). E keqja, megjithatë, mbart shpërblimin e vet (12; krhs. Ps. 73,18).

Thelbi i akuzës vijuese të profetëve si një klasë (16-24) është se ata nuk kanë qëndruar në këshillin e Zotit (18). Përkundrazi, autoriteti i tyre i vetëm është imagjinata e tyre (16b). Natyrisht, pra, mesazhi i tyre është i gabuar, duke shpallur paqen kur nuk ka asnjë (17b). Kishte qenë një kohë, si tek Isaia, kur kishte qenë e drejtë që profetët të shpallnin paqen (2 Mbr. 19,32-36). Prandaj, këta profetë të rremë mund të kenë qenë duke imituar mesazhin e Isaisë. Pika e Jeremisë është se ky nuk ishte asnjë mesazh i mirëfilltë, sepse ata nuk kishin ndonjë mandat të veçantë nga Zoti. Në fakt ata e kishin lexuar keq testamentin e tij. Falsiteti i profetëve të rremë, për më tepër, nuk mund t'i fshihej Zotit (23-24).

Jeremia zhvillon idenë e profetëve që mashtrohen (25-32), duke e krahasuar fuqinë e origjinalit me pavlefshmërinë e falsifikimit. Ai përfundon me një sulm ndaj zbritjes së fjalës së Zotit, ku ajo kërkohet kudo, por vetëm për t'u zbutur, dhe ku pretendimi i të gjithëve për ta bërë të pamundur për të dëgjuar një fjalë të vërtetë kur ajo vjen. Fjala e momentit është gjykimi (33b). Kushdo që thotë ndryshe do të veçohet për ndëshkim (v 34). Për sa i përket deklaramit të fjalës së Zotit në kishën e Krishtit dhe një bote jobesimtare, përgjegjësia – aq e mrekullueshme sa për profetët e lashtë – është të deklarojë 'këshillën e tij të plotë', duke mos e përshtatur kurrë për qëllimet tona, ose duke e bërë qëllimisht më i pëlqyeshëm sesa është.

24,1-10 **Dy shporta fiku**

Kjo pjesë e profecisë (kap. 21-24) filloi me një mesazh drejtuar Zedekisë. Atëherë u kthye nga katër mbretërit që i paraprinë (kap. 22). Tani është rrethi i plotë për Zedekinë përsëri, i cili u bë mbreti kukull i Nebukadnecarit të Judës pas internimit të Jehojakinit (597 p.e.s.; 2 Mbr. 24,8-17). Perspektiva e këtyre dy vegimeve mund të jetë drejt fundit të mbretërimit të Zedekisë, kur ushtria babilonase ishte përsëri te dera.

Vegimi është një mjet me të cilin Zoti u komunikon profetëve të tij (krhs. 1,11, 13; Am. 7,1). Fiku i mirë dhe i keq ka ngjyrimë të korrjeve të mira dhe të këqija, dhe për këtë arsye bekimin besëlidhës ose mungesën e tyre. Ky vegim është i një rëndësie thelbësore për mesazhin e Jeremisë.

Si në kap. 21, mërgimi tani është një siguri; çështja është vetëm se si popullin do t'i përgjigjen vendimit të Zotit për të ndëshkuar. Fiku i mirë janë ata që pranojnë nevojën për të kaluar shkatërrimet babilonase të vendit dhe vetë mërgimit (5). Këtyre, Zoti tani u premtonte jetë përsëri, në gjuhën e ndërtimit dhe mbjelljes të njohur në Jereminë (1,10; 18,7-10). Kjo jetë qëndron në anën tjetër të gjykimit, "shembjen" dhe, çrrënjosjen ". Kështu jeta e Judës paralelet me atë të Jezusit, i cili vdiq për t'u ringjallur – dhe asaj të kishës, e cila vdes në të, në mënyrë që të ringjallet përsëri (Rom. 6,1-4). Modeli i gjykimit i ndjekur nga shpëtimi është, pra, i thellë në zbulimin biblik të mënyrave të Zotit me botën " .

Për më tepër, jeta e re është e një cilësie të re. Kushtet e v. 7 përfshijnë të njohurën formulim të besëlidhjes (Ata do të jenë populli im dhe unë do të jem Zoti i tyre; Lv. 26,12). Gjëja e re, sidoqoftë, është që Zoti t'u japë atyre një zemër për ta njohur atë, në mënyrë që më në fund ata t'i binden thirrjes që një herë nuk do ta dëgjojnë (4,4). Kjo nuk do të thotë që vullneti njerëzor anulohet ose shuhet. Disi, duhet të sillet në përputhje me atë të Zotit. Në kuptimin biblik, kjo më në fund ndodh përmes banimit të Krishtit dhe dhënies së Shpirtit të Shenjtë. (Rom. 8,1-17 mund të studiohet në lidhje me këtë.) Tek Jeremia, gjuha fillon të zhvillojë mësimin e besëlidhjes së re (krh. 31,31-34).

Fiqtë e varfër janë të gjithë ata që refuzojnë ndëshkimin e Zotit. Ky ndëshkim, natyrisht, nuk mund të shmanget, por refuzohet në frymë. Zedekia tipizoi ata në Judë që kërkonin një aleancë me Egjiptin për të shmangur kërcënimin babilonas. Flirtimi me Egjiptin simbolizon rebelimin kundër Zotit (krhs. Lp. 17,16). Do të vazhdonte deri në fund të historisë së Jeremisë, një shenjë që disa nuk do ta dëgjonin Zotin, e cila mund të ndodhë.

25,1-38 **Zoti gjykon të gjitha kombet**

25,1-14 **Koha e Babilonisë**

Viti i katërt i mbretërimit të Jehojaqimit dhe njëzet e treta e shërbesës së Jeremisë (llogaritur përfshi këtu, shih 1,2) ishte 605 p.e.s.. Në atë vit Babilonia, nën Nebukadnecarin, fitoi kontrollin e Sirisë dhe Palestinës duke mundur forcat egjiptiane në betejën e Karkemishit në Eufrat. Në të vërtetë, sipas Dn. 1,1, disa të burgosur nga Juda u morën atë vit. Babilonia ishte qartë nga kjo pikë forca e frikës.

Jeremia e përdor kohën për një retrospektivë. Ai ka predikuar vazhdimisht një mesazh në përputhje me atë të profetëve të tjerë që paralajmëruan për gjykimin (4). Mesazhi (përmbledhur në v. 4-6) kishte thirrur në pendim dhe ofronte mundësinë e vazhdimit të jetës në besëlidhje dhe në tokë (krhs. Predikimi i Jeremisë në tempull; 7,3-7). Jepet këtu vetëm për të treguar se nuk ishte dëgjuar (3, 7; krhs. 7,25-26).

Edhe fjalët e gjykimit (8-11) kanë karakterin e një përmbledhjeje, që u bëjnë jehonë fjalëve të mëparshme (9c, krhs. 24,9; 10, krhs. 16,9). Sidoqoftë, ngritja e Babilonisë u jep atyre një fokus dhe ogurzi të re. Jo vetëm Juda, por edhe kombet e tjera do të vuajnë nga Babilonia (9, 11). Një notë tjetër e re dhe e tmerrshme është dukej, Juda (dhe kombet) do të robërohen në Babiloni për shtatëdhjetë vjet (12). Brezi që shkon në mërgim nuk do ta shohë kurrë më atdheun e tyre.

Sidoqoftë, ky lajm i keq ka një rreshtim argjendi, sepse do t'i jepet fund forcës së Babilonisë dhe për këtë arsye mërgimit. Nebukadnecari ka qenë shërbëtor i Zotit (9) vetëm si një agjent i ndëshkimit të tij, por ai vetë ka vepruar në mënyrë egoiste dhe mizore duke bërë kështu. Prandaj, Babilonia do të vuajë ndëshkimin e Zotit nga ana e tij (12, 14). Jeremia këtu shihet si profeti i rënies së Babilonisë, dhe kështu bëhet vërtet një 'profet i kombeve' (1,5).

Babilonia do të binte në Perandorinë Medo-Persiane nën perandorin Kir në 539 p.e.s. (shih 2 Kr. 36,20-23). Shtatëdhjetë vitet mund të numërohen ose nga viti 605, data e profecisë së

tanishme dhe viti në të cilin Nebukadnecari për herë të parë mori internimet, deri në vitin 539, ose menjëherë më vonë, kur të internuarit filluan të ktheheshin; ose nga 586, data e shkatërrimit të tempullit, në 516, kur ai u rindërtua.

Shënimet

25,12 Të gjitha do të shtrihen në gërmadhë dhe ju bashkë me fqinjët tuaj do t'i nënshtroheni për 70 vjet perandorit të Babilonisë. f&

f& Siç duket, kjo zgjerohet nga shkatërrimi i Tempullit të parë më 586 deri më 516 kur mbaroi ngritjen e Tempullit të dytë.

25,15-38 Kupa e zemërimit të Zotit

Përafërsisht, në mes të pikës së librit të Jeremisë, gjykimi shpallet kundër kombeve në përgjithësi. Orakuj të tillë gjenden edhe në libra të tjerë profetikë, duke treguar sovranitetin e Zotit mbi të gjitha kombet dhe duke paralajmëruar përgjegjësinë e tyre ndaj tij (p.sh. Isaia 13 – 20; Am. 1,1 – 2,3). Seksioni kryesor i profecitve të Jeremisë kundër kombeve, kap. 46 – 51, është vendosur në të vërtetë në këtë pikë në versionin antik grek të DhV, duke ruajtur rendin origjinal.)

Shenja e pirjes së kupës së zemërimit me sa duket u krye në një mënyrë simbolike. Për idenë e dehur tronditëse si gjykimi i Zotit krhs. 13,12-14. Gjykimet kundër këtyre kombeve jepen më plotësisht në kap. 46 – 51. Është e rëndësishme të vërehet se Babilonia (e quajtur me emrin e koduar të Sheshak), pasi ka bërë kërdrinë e saj, pi pijet e fundit (26). E rëndësishme është gjithashtu deklarata se Juda nuk do të ndëshkohet vetëm (29). Vuajtjet e kombit, larg sugjerimit të dobësisë së Zotit, pasi ajo është ajo që mban emrin e tij (krhs. 7,12), do të provojë zotërinë e tij mbi të gjithë botën. Dy profecitë e fundit të gjykimit (30-31, 32-38), duke përdorur terma të njohur nga predikimi i Jeremisë, drejtohen gjithashtu kundër kombeve në përgjithësi. Luani dikur i identifikuar si kombi armik (2,15) tani është Zoti (38; krhs. Am. 3,8).

26,1 – 29,32 **Jeremia bëhet një profet i shpëtimit**

26,1-24 **Jeremia i shpëton pak vdekjes**

Skena kthehet në tempull, në fillim të mbretërimit të Jehojaqimit. Predikimi i regjistruar në v. 2-6 është një formë e shkurtuar e predikimit të tempullit në 7,1-15, duke bërë të njëjtën pikë, domethënë që Juda duhet të dëgjojë fjalën e Zotit dhe të mos besojë pa mend në thjesht zotërimin e një institucioni. Është përsëritur këtu në mënyrë që të paraqitet një rrëfim rreth përgjigjes ndaj fjalës së Zotit përmes profetit nga pjesë të ndryshme të popullit.

Jeremia arrestohet nga një grup i udhëhequr nga priftërinj dhe profetë (8), të zemëruar për shkak të kritikave të tij ndaj adhurimit dhe institucioneve të vendit dhe i mbështetur nga i gjithë populli. Akuza është se ai është një profet i rremë, një krim që mbartte dënimin me vdekje (Lp. 18,20). Sidoqoftë, vështirësia ishte në njohjen e një profeti të vërtetë nga një profet i rremë. Një provë, nëse fjalët e tij u bënë të vërteta (Lp. 18,21-22), mund të mos japë një rezultat të caktuar për një kohë shumë të gjatë. (Ky ishte rasti i Jeremiasë). A mund të dënohet ai për shkak të vetë mesazhit? Çështja mund të ishte mbështetur në profecitë e vjetra se Jerusalemi do të mbrohej nga shkatërrimi (Isaia 31,4-5; 37,33-35).

Pason një provë në të cilën priftërinjtë dhe profetët akuzojnë Jereminë ndaj zyrtarëve të Judës (10-11). Të gjithë popullin tani qëndrojnë me zyrtarët si ata që duhet të binden për fajin e tij. Kjo pamje zhvendosëse ngjall mirë pasigurinë e shumë popullit në Judë rreth profetit dhe gatishmërinë e një turme për t'u tundur. Jeremia, në mbrojtje të tij, pohon se ai me të vërtetë është një profet i Zotit dhe përsërit thirrjen e tij për t'u penduar, me kërcënimin e tij të nënkuptuar ndaj qytetit dhe tempullit (12-15).

Zyrtarët dhe i gjithë populli vendosin për Jereminë (16). Vendimi i tyre mbështetet nga disa pleq të Judës, të cilët kujtojnë se profeti Mike kishte predikuar në të njëjtën mënyrë kundër mëkateve të Jerusalemit (Mi. 3,8-12). Nëse Mikeja do të kishte pasur të drejtë të predikonte kështu, atëherë mund të ishte edhe

Jeremia; dhe nëse populli nuk pendohej, siç kishte bërë mbreti Ezekia (Hizkijahu), atëherë fatkeqësia mund të vinte vërtet.

Rasti tragjik i profetit Uria (20-23) tregon se Jeremia nuk ishte i vetmi në predikimin e tij. Ai nuk ishte me fat, siç ishte Jeremia, për të fituar favorin e popullit me ndikim (krhs. v. 24) dhe u bë viktimë e mbretit Jehojaqim dhe atyre besnikë të tij. Rrëfimi ynë nuk tregon thjesht historinë e Jeremisë, siç mund të bëjë një biografi moderne. Përkundrazi, ajo po tregon historinë e përgjigjes në Judë ndaj fjalës së Zotit. Jehojaqimi qëndron i dënuar si ai që e hedh poshtë plotësisht, dhe në mënyrë brutale (shih gjithashtu Jer. 36).

Pyetja se si të dimë se çfarë thotë Zoti është gjithmonë komplekse. Një tregues është angazhimi i mësuesit (Jeremia dhe Uria ishin të gatshëm të vdisnin), megjithëse nuk është një rregull i pagabueshëm. Një tjetër është qëndrueshmëria e mesazhit me gjithçka që dihet për Zotin. Nuk ka zëvendësim për studim, përvojë të akumuluar dhe lutje për aftësi dalluese. Tundimi për të shkuar me turmën (madje edhe në kishë), në vend që të kërkojë me rigorozitet të vërtetën, mund të jetë pengesa kryesore për ta gjetur atë.

27.1-22 **Shërbeni Nebukadnecarin!**

Skena zhvendoset përsëri në mbretërimin e Zedekisë, në vitin 594/3 p.e.s. (krhs. 28,1). Zedekia me sa duket po diskuton rebelimin kundër Babilonisë me ambasadorët e kombeve të përmendura (3), ndoshta në ujdi me Egjiptin. Pikërisht për këtë Jeremia e ka paralajmëruar Zedekinë (21,1-10; 24). Shenja e zgjedhës (2) është e zgjedhur mirë për të treguar skllavërinë, si atë që u kërkohet këtyre kombeve, ashtu edhe atë më të keqën që do të pasojë nëse nuk i binden Zotit.

Jeremia përdor përsëri autoritetin e tij si profet për kombet. Duke thirrur kombet për llogari, ai përdor gjuhën e forcës së Zotit (5; krhs. Lp. 4,34) për të treguar se ai është Krijuesi i gjithë tokës dhe për këtë arsye ka të drejtë t'i nënshtrojë sundimtarët e tij (4-7) Çështja do të provohet përfundimisht në lidhje me vetë Babiloninë (7; krhs. 25,12; Dn. 4,25).

Nevoja për t'iu nënshtruar Babilonisë, e vendosur fillimisht mbi Judën, shtrihet këtu mbi të gjithë kombet, veçanërisht ata që janë në komplot. Treshja e shpatës, urisë dhe murtajës (8; krhs. 14,12) tipizon gjykimin e tmerrshëm që do të vinte në rastin e refuzimit të kësaj fjale. Edhe ata kombe do të kishin profetët e tyre të rremë, të cilët do të mbështesnin “vendosjen” dhe do të thoshin se gjithçka ishte mirë kur nuk ishte (9-10). Nuk ishte vetëm Juda që ishte i detyruar të kërkonte të vërtetën, ose që i nënshtrohej fjalës së Zotit. As sot nuk janë vetëm ata që e quajnë veten të krishterë.

Mesazhi drejtuar Zedekisë (12-15) tani është i njohur (krhs. 21,1-10). Sidoqoftë, konteksti i menjëhershëm është ai në të cilin ai po mbështetet fuqimisht nga profetë të caktuar në politikën e tij për t'i rezistuar Babilonisë. Fushata e Jeremisë kundër këtyre merr një urgjencë të re.

Pasazhi i fundit zbulon natyrën e mesazhit të profetëve të rremë. Vendosja është ajo në të cilën në njëfarë kuptimi ka filluar mërgimi. Mbreti Jehojakin tashmë është marrë rob në Babiloni dhe disa prej thesareve të tempullit, pasuria e mbretit Solomon, janë sjellë, simbole të epërsisë së pretenduar të perëndive të Babilonisë. Profetët e rremë tani duhet të argumentojnë se këta do të kthehen së shpejti. Pozicioni i tyre gjithnjë e më shumë shkon kundër provave. Megjithatë ata vazhdojnë ta mbajnë atë. Edhe ato që mbeten nga thesaret e tempullit së shpejti do të merren gjithashtu (19; krhs. 52,17; krhs. 1 Mbr. 7,15-37).

Rëndësia e humbjes së këtyre thesareve nuk mund të mbivlerësohet për popullin e Judës. Kuptimi i tërë i tyre për veten ishte i lidhur me këto gjëra. Tempulli dhe pjesët e tij me të vërtetë u ishin dhënë atyre nga Zoti. Por nëse ata do të ishin bërë vetë objekt i shpresës së tyre (krhs. 7,4), atëherë do të duhej t'u merrej atyre. Mërgimi, në një kuptim të rëndësishëm, konsiston në humbjen e tempullit; është gjithashtu, sidoqoftë, mundësia për të kërkuar përsëri Perëndinë në një mënyrë reale. Kjo është arsyeja pse ishte mënyra e zgjedhur e Zotit për rinovimin e popullit. Ndonjëherë është e nevojshme që popullit të Zotit t'i

tregohet se ata kanë besuar në gjërat e jashtme sesa në vetë Perëndinë.

Shënimet

27,12 Jeremia i tha të njëjtën gjë Cidkijahut, mbretit të Judës: “Përkuleni qafën nën zgjedhën e perandorit të Babilonisë; nënshtrojeni atij dhe kombit të tij. Atëherë do të mbeteni gjallë. f& f& Ishte këshilluar me sundimtarët e Edomit, Moavit, Amonit, Tirit dhe Sidonit për të planuar kryengritje kundër babilonasve.

28,1-17 Mesazhi i Jeremisë shfajësoi denoncimet e përgjithshme të Jeremisë për profetët e rremë tani vijnë në një konfrontim me një veçanërisht. Ndërsa Jeremia është ende duke mbajtur zgjedhën me të cilën ai kishte paralajmëruar të vinte skllavëri në Babiloni (27,2), Hanania me qëllim e kundërshton atë (lb) dhe sfidon shenjën e tij (2). Atëherë Hanania shpall pikërisht atë lloj profecie që Jeremia ka kundërshtuar (2-4; krhs. 27,16), duke premtuar se presioni babilonas shumë shpejt do të hiqet. Kjo ishte e barabartë me mohimin se Zoti po gjykonte popullin e tij dhe, si pasojë, se kishte pasur arsye për zemërimin e tij.

Çështja, e paraqitur në kap. 26, është si ta njohësh profetin e vërtetë nga e pavërteta. Hanania quhet profet (1) dhe përdor gjuhë profetike, duke pretenduar të flasë në emër të Zotit (2a; nëse do të kishte folur në emër të ndonjë perëndie tjetër, do të mund të denoncohej menjëherë; Lp. 13,1-5; 18,20). Jeremia fillimisht është i pafuqishëm për të demonstruar se ka të drejtë dhe Hanania gabon. Ai vetëm mund të thotë se dëshiron që Hanania të ketë të drejtë (6). Sidoqoftë, ai i qëndron fjalës që ai e di se Zoti i ka dhënë dhe jep sfidën e tij (9). Kjo sfidë është një thirrje për një nga kriteret me të cilat mund të dihet se një profet është i vërtetë, domethënë nëse fjalët e tij do të realizohen (Lp. 18,21-22). Hanania, i paepur, thyen zgjedhën nga qafa e Jeremisë, duke pretenduar kështu nga lloji më i fuqishëm i simbolikës (shih në 13,1) se ai është që njeh vullnetin e Zotit. Me këtë ai duket se e ka fituar ditën, dhe Jeremia tërhiqet (11).

Zoti tani i jep Jeremisë shfajësimin e tij më dramatik. Ai do të tregojë që Jeremia flet me të vërtetë duke i dhënë një fjali të tmerrshme Hananisë. Jeremia, duke u kthyer në takim, deklaroi përsëri mesazhin e tij se Juda duhet të përkulet nën zgjedhën e Babilonisë, tani një hekuri (12-14; krhs. 27,6). Dhe mesazhi përforcohet nga një profeci që Hanania do të vdesë po atë vit. Nëse demonstrimi përfundimtar i së vërtetës së mesazhit të gjykimit të Jeremisë do të zgjaste pak më shumë, kjo do të ishte një provë e menjëhershme dhe e fuqishme e çështjes.

Hanania vdes sepse është një profet i rremë (Lp. 18,20) i cili ka ndihmuar që popullin të mos shohin rrezikun e tyre të vërtetë. Vdekja e tij shërben gjithashtu për të shfajësuar Jereminë. Tani nuk ka asnjë justifikim, nëse ka pasur ndonjëherë, për mosrespektimin e fjalëve të tij.

Historia solemne është një paralajmërim i përhershëm kundër pohimit të lehtë se dikush ka një fjalë të veçantë nga Zoti dhe u bën thirrje të gjithë atyre që do të ishin mësues të jenë nxënës të përulur së pari dhe gjithmonë.

29,1-14 “**Ndërtoni shtëpi në Babiloni**”

Nëse popullin në Judë do të donin të besonin se efektet e pushtimit të parë babilonas do të zhdukeshin së shpejti, po ashtu edhe ata që ishin internuar tashmë atje. Jeremia tani u dërgon atyre një letër (duke treguar, rastësisht, se komunikimi midis dy vendndodhjeve ishte i mundur; gjithmonë kishte trafik rreth rrugës tregtare që shtrihej mes tyre. Familja e Shafanit përsëri shfaqet në shërbimin e Jeremisë në v. 3; krhs. 26, 24). Edhe në Babiloni përfaqësohen klasat e ndryshme të shoqërisë (kryesisht klasat e larta dhe ato më të mira; 2 Mbr. 24,14). Dhe atje gjithashtu ka një betejë për mendjen e tyre; profetët po i bindin ata se së shpejti do të jenë në shtëpi (8-9).

Letra përmban atë që duket si një lajm i keq, por edhe një inkurajim i madh. Lajmi i keq është se mërgimi nuk do të jetë i shkurtër. Jeremia përsërit mesazhin e tij se do të zgjasë shtatëdhjetë vjet (10; krhs. 25,11). Sidoqoftë, në “vdekjen” e

mërgimit janë farat e jetës së re. Letra fillon të përmbysë predikimin e deriatëhershëm të profetit. Kur dikur ai vetë ishte përmbajtur nga martesë si një shenjë se martesë dhe lindja e fëmijëve do të pushonin në Judë (16,2), tani të mërguarit mund të kthehen në marrëdhëniet normale (6). Njerëzit përsëri mund të rriten në numër, ndërsa mesazhi i tij i mëparshëm dukej se premtonte vetëm zhdukje (4,7).

Tamam kur i gjithë planifikimi duket i kotë, Zoti ka përsëri plane për popullin e tij (11). Akti që dukej se i dha fund besëlidhjes në fakt jep jetë atje ku kishte pasur, por pamja e saj. Historia ilustron mjeshhtërisht ndryshimin midis të menduarit të Zotit dhe planeve njerëzore (Pr. 16,9; Isaia 55,8). Ajo që duket të jetë fundi i shpresës është veçse fundi i ëndrrave të xhuxhit; me Zotin ekziston gjithmonë një e ardhme e vërtetë.

Në të, ka një bashkësi të gatshme dhe të gëzueshme me të, e cila nuk fshihet më nga vetëkërkimi njerëzor. As kjo e ardhme nuk është në një fushë joreale 'shpirtërore'. Ekziston brenda jetës normale; pra, martesë dhe shtëpitë, dhe – me kalimin e kohës – kthimi në tokën antike (14). Fraza e përkthyer ju kthen nga robëria është më e pasur sesa sugjeron kjo, duke nënkuptuar rivendosjen e plotë të jetës në të gjitha dimensionet e saj. Do të përsëritet disa herë në kapitujt vijues.

29,15-32 **Profetë në Babiloni**

Kundër kundërshtimit që të mërguarit kishin profetët e tyre (15), Jeremia përgjigjet me një përmbledhje të mesazhit të tij të mëparshëm të gjykimit, duke kujtuar vegimin e fiqve të këqij që kishin dënuar ata që do të refuzonin internimin (17; krhs. 24,8 - 10). Nuk do të kishte asnjë shpresë të rreme për të mërguarit në faktin se Zedekia ishte ende ulur në fron në Jerusalem, ose se tempulli ishte akoma në këmbë.

Letra vazhdon me fjalë gjykimi kundër profetëve të veçantë të cilët, si Hanania (kap. 28), po i shpallin fjalët e Jeremisë të pavlefshme. Ahabi dhe Zedekia (jo mbreti) kanë treguar pavërtetësinë e tyre me jetën e tyre kurorëshkelëse (20-23). Në

dritën e përmbushjes së fjalëve të Jeremisë rreth Hananisë (28,17), profecia e tij rreth tyre është vërtetë ogurzezë (22). Shemaja nehelamasi i kundërvihet Jeremisë sa më drejtpërdrejt që të mundet në një distancë të tillë, duke hedhur poshtë letrën e tij në një përgjigje drejtuar njërit prej priftërinjve. Edhe ai ka guxuar shumë dhe do ta njohë zemërimin e Zotit (24-32).

30,1 – 33,26 **Premtohet një besëlidhje e re**

30,1-24 **Shëndeti i rikthyer**

Tre kapitujt e ardhshëm janë marrë me premtimet e shpëtimit për Judën, dhe me të vërtetë, Izraelin, pas ndëshkimit të mërgimit. Lënda qendrore do të jetë besëlidhja e re (31,31-34). Fokusi kryesor do të jetë mërgimi që kthehet nga Babilonia. Por ky akt shpëtues i Zotit është thellësisht një tregues i krijimit të tij të një lloji të ri njerëzish në kishën e Krishtit.

Është freskuese të kalosh nga gjykimi te shpëtimi. Është gjithashtu e jashtëzakonshme të dëgjosh Jereminë tani duke folur si një 'profet i shpëtimit' duke i dhënë kaq shumë energji për t'iu kundërvënë atyre që premtinin shpëtim shumë shpejt. Dallimi midis Jeremisë dhe Hananisë (kap. 28), sidoqoftë, është se Jeremia ka këmbëngulur që dënimi së pari duhet të ecë në rrugën e tij dhe vetë të jetë pjesë e restaurimit.

Urdhri për të shkruar profecitë e dhëna tashmë (2) dëshmitarë të një aktiviteti të vazhdueshëm (shih kap. 36). Këtu sinjalizon një pikë kthese në mesazh. Tema e kap. 30-33 përcaktohet nga 30,1-3, përkatësisht rivendosja e plotë e popullit të Zotit në marrëdhëniet e besëlidhjes me të (3; krhs. 29,14).

Metoda e kap. 30 është të citosh profecitë e gjykimit dhe t'u përgjigjesh atyre me fjalë shpëtimi. Kështu, v. 5-7 kujtojnë thëniet e mëparshme (dhe të tjera) të gjykimit (5; krhs. 20,3, 10; 6, krhs. 4,19, 31). Dita e Zotit (7) ishte përdorur nga profeti Amos për të folur për katastrofën e ardhshme (Am. 5,18).

Ndryshe nga të gjitha dhimbjet, do të ketë një ditë çlirimi (8). Koha për thyerjen e zgjedhës do të vijë më në fund (krhs. 28,10-14) dhe populli i Zotit do t'i shërbejë atij me të vërtetë nën një

mbret të vërtetë Davidik (9; krhs. 23,5-6). Nuk është më pak se Izraeli (ose Jakobi) që do të rikthehet, megjithëse në një petk të ri. Premtimi i pranisë së Zotit me popullin e tij është thelbësor për besëlidhjen (11; krhs. Dal. 3,12) dhe bazat për të mos pasur frikë (Isaia 43,2). V. I Ib i referohet disiplinimit të mërgimit.

Një pjesë e re fillon përsëri duke kujtuar profecitë e gjykimit (12-15). Dominojnë metaforat e plagosjes dhe sëmundjes (krhs. 8,11, 22). Aleatët janë (të ndezur) “të dashuruar”, duke kujtuar metaforën e prostitucionit (2,33; krhs. 22,20-22). Çështja ligjore kundër Judës (13 a) ishte ngritur nga vetë Zoti (2,9, 29).

Aty ndjekin dy orakuj ‘të përgjigjur’ të shpëtimit (16-17, 18-24). E para fillon me fjalën “Prandaj”. Kjo është befasuese, pas v. 15b. Kjo tregon se plani i Zotit për të shpëtuar Izraelin / Judën bazohet plotësisht në vendimin e tij të hirshëm për ta bërë këtë. Shtypësit e popullit do të përmyten (krhs. 25,12). Dhe më në fund do të ketë shërim të vërtetë (17), jo falsifikimi i ofruar nga profetët e rremë pa dobi (krhs. 8,11, 15).

Orakulli i dytë portretizon një popull të lumtur dhe të begatë (19-20), në kontrast të drejtpërdrejtë me mungesën dhe mjerimin e kohës së ndëshkimit (4,29c; 16,9). Ky ripopullim tani është parashikuar për atdheun, jo vetëm për komunitetin e mërguar në Babiloni, si në 29,6, pra rindërtimi i shtëpive (18), qyteteve dhe fortesave (kuptimi i mundshëm i v. 18c). Ata përsëri do të qeverisen nga një i tyre (21), një shenjë e lirisë nga shtypja. E gjithë kjo arrin në një rinovim të besëlidhjes, të treguar nga formula e v. 22 (krhs. Lv. 26,12).

Dy vargjet e fundit përsëriten nga 23,19-20. Përsëritja e tyre këtu është e qëllimshme dhe do të thotë se koha e përmendur në vendin e mëparshëm ka ardhur tani. Dita kur popullin do ta kuptojnë planin e Zotit është tani afër.

31,1-26 **Një pakicë do të kthehet**

Ky kapitull përmban disa imazhe të popullit të rikthyer, të kryesuar nga një ndryshim i formulës së besëlidhjes (1; krhs.

30,22) dhe një deklaratë poetike për rinovimin që qëndron përtej gjykimit (2).

Imazhi i virgjëreshës është përdorur vetëm me ironi më parë (18,13-15); këtu (4), ai është në kontrast me ish-prostitutën (2,20). Në besëlidhjen e re, njollat e dikurshme janë larë. Jeta e re, për më tepër, është ajo që mund të portretizohet në imazhe që janë shtëpiake dhe të gëzueshme. Ideja e Izraelit si e virgjër çon në tablonë shumëgjyreshë të grave të reja të vendit që dalin për të kërcyer, mbase në një festival (krhs. Gj. 21,20-21). Fermerët do të korrin të korra dhe do të festojnë në kohën e duhur bujarinë e Zotit në adhurim në Jerusalem (6b). E gjithë kjo do të ndodhë sepse dashuria për Zotin nuk merr fund në gjykim; dashuria e tij nuk vdes. Shprehet në atë dashuri të veçantë (dashamirësi) që ai i ka vendosur popullit të tij (3).

Një popull kthehet nga mërgimi (7-9), një pakicë (shih 6,9), megjithatë në një numër të madh, duke sjellë sëmundjet e tij, por duke qarë nga gëzimi, ndërsa Zoti, ati i tyre, u kërkon atyre një rrugë të njëjtë. Izraeli është më i rëndësishmi i kombeve (7), jo më thjesht nga ata që Perëndia i ndëshkoi nga Nebukadnecari (27,8); ajo është kaq thjesht sepse është zgjedhur të njohë dashurinë e Zotit (krhs. Lp. 7,7-8).

Një profeci tjetër u drejtohet kombeve (10-14). Një popull i gëzuar është prirur nga bariu i tij (krhs. 23,3), bekimet e tij të paraqitura në terma konkretë, misri, vera dhe vaji, simbolet themelore të mirësisë (krhs. Lp. 7,13); një kopsht dhe vallëzim (përsëri, krhs. v. 4). I gjithë komuniteti portretizohet në kontrastet e mashkullit dhe femrës, të rinj dhe të moshuar, prift dhe laik (13-14). E gjithë kjo është menduar si një dëshmi për kombet që Zoti është besnik ndaj popullit të tij dhe në gjendje t'i bekojë ata siç premtonte. Asnjë komb nuk mund t'i mbajë kur ai vendos t'i shpengojë (11; krhs. Rom. 8,31).

Imazhet e forta femërore vazhdojnë (15-22) me Rahelën që qan për fëmijët e saj. Rakela, gruaja e re e Jakobit, ishte nëna e Jozefit (Zan. 35,24), paraardhësi i fiseve veriore të Efraimit dhe Manasheut. Vajtimi i saj qëndron për hidhërimin e Izraelit,

veçanërisht të të gjitha nënave të tij, për humbjet e tij, fiset veriore në mërgim asirian, në jug të Babiloni. Kjo e qarë përgjigjet me këtë restaurim (16-17). Efraimi (qëndron për të gjithë Izraelin) është portretizuar sikur pendohet në të vërtetën (bëje kontrast me pendimet e kaluara; 3,22b-25). Kthimi i tyre drejt Zotit plotësohet nga kthimi i tij drejt tyre (18); në të kaluarën ata ishin larguar vetëm (3,22a). Vetë Zoti i ka bërë të gjitha këto; dhembshuria e tij është përfundimisht më vendimtare sesa gjykimi i tij (20; krhs. Ho. 11,8).

Pason një thirrje (21-22), që tregon se edhe në këtë rend të ri Zoti ende e thërret popullin e tij drejt besnikërisë. Linja e fundit (22b) është e paqartë, por mund të jetë një imazh i një nëne që mbron fëmijën e saj mashkull, një jehonë e lumtur e Rahelit që qan për fëmijët e saj. Ky popull i sigurt është gjithashtu adhures (23-25).

Orakulli i kësaj pike në kapitull duket se i është dhënë Jeremisë në ëndërr (26).

31,27-40 **Besëlidhja e re**

Preambula e besëlidhjes së re (27-30) i përgjigjet një proverbi të kohës së mërgimit i cili ankohej se ai brez po vuante për mëkatet e atyre të mëparshmit (krhs. Ezk. 18,2). Përkundrazi, Zoti do të merrej me secilin brez, madje edhe me secilin individ, veçmas dhe me drejtësi.

Ideja e një besëlidhjeje të re është përmbajtur në të gjitha profecitë e kap. 30-31 deri më tani. Tani është shkruar (31-34). Është bërë si me Izraelin ashtu edhe me Judën. Rinovimi shkon prapa te Abrahami dhe Moisiu, jo vetëm tek rënia e Judës dhe krijon përsëri besëlidhjen; 'i ri' mund të thotë "i përtërirë".

Sidoqoftë, kjo besëlidhje do të jetë e ndryshme nga ajo që brezat e mëparshëm kishin thyer (32). Do të shkruhet në zemrat e popullit, jo vetëm në gurë, si Dhjetë Urdhërimet (33; krhs. Dal. 24,12). Me fjalë të tjera, besëlidhja do të jetë një kënaqësi e ngrohtë për popullin, jo një urdhër i ftohtë. Ky kishte qenë gjithmonë idealja (krhs. Lp. 10,16; 30,6), por tani do të realizohej,

sepse në njëfarë mënyre Zoti do të krijonte dëshirën dhe aftësinë në popullin e tij.

Tani përmenden dy karakteristika të besëlidhjes së re (34). Së pari, popullin nuk do të kenë nevojë të nxiten ta njohin Zotin, sepse të gjithë do ta njohin atë. Një njohuri e tillë nënkupton jo vetëm njohjen e karakterit dhe mënyrave të Zotit, por është personale dhe nënkupton një angazhim të vullnetit. Është një përgjigje ndaj njohurive të tij për ne, e cila është gjithashtu një angazhim total i tij. Së dyti, Zoti do t'i falë mëkatet e popullit në një mënyrë të re dhe vendimtare (krhs. Heb. 10,1-17).

Dy pasazhet e mëposhtme pohojnë, së pari, se besëlidhja e re do të jetë e përrjetshme (35-37), dhe së dyti, që si rezultat i saj qyteti i Jerusalemit do të rindërtohet (38-40).

Shënimet

Shtesë për interpretimin e besëlidhjes së re. Kuptimi i qartë i profecisë në 31,31-34 e lidh atë me kombet historike të Izraelit dhe Judës. Në radhë të parë i referohet kthimit të të internuarve nga Babilonia. Kjo është e qartë nga referimi për rindërtimin e qytetit në v. 38-40. E gjithë tendenca e kap. 30-31 ka qenë gjithashtu në këtë drejtim. Profecia e besëlidhjes së re, pra, ka një përmbushje të parë kur Zoti i kthen të internuarit në 539 p.e.s. dhe vitet në vijim.

Sidoqoftë, profecia jep të kuptohet më shumë se kaq. Përfshirja e "Izraelit", i cili kishte pushuar së ekzistuari si komb nga koha e Jeremisë, sugjeron që kërkohet një përmbushje më e thellë sesa një kthim i thjeshtë fizik në tokë. Besëlidhja e lashtë duhet të përmbushet më në fund në një mënyrë të re, nga një popull që është i aftë të hyjë në të, me ndihmën e Zotit.

DhR mëson se përmbushja vendimtare e profecisë së besëlidhjes së re ndodh në Jezu Krishtin (1 Kor. 11,25; Heb. 8,7-13; 9,15). Kjo do të thotë që besëlidhja e Zotit arrihet më në fund te popullin që janë 'në Krishtin'. Lloji i ri i faljes është i mundur sepse ai ka bërë një flajim njëherë e përgjithmonë për mëkatet që i bën të gjitha flajimet e vjetruara (Heb. 10,15-18). Është një

besëlidhje që nuk mund të marrë fund sepse është përsosur nga Krishti. Sidoqoftë, popullin e tij të rinj thirren në besnikëri dhe u jepet Shpirti i Shenjtë për t'i mundësuar ata.

Prandaj, ekziston një paralele midis asaj se si Zoti veproi ndaj Judës antike në kthimin e tyre nga Babilonia dhe mënyrës se si ai vepron në të gjithë botën në Krishtin. Izraeli antik dhe Juda kanë homologun e tyre në Kishë, e cila është trupi i Krishtit dhe i thërret të gjithë popullin tek ai.

Shënimet

31,30 Vetëm ai që bën krim, do të vdesë për këtë; vetëm ai që ha rrush të thartë, do të ketë shije të thartë! ♦

♦ Meqenëse besëlidhja e re nuk kishte më të bëjë me kombin përgjithësisht, por me individët, kushtet e vjetra nuk vlejnë më.

32.1-15 Jeremia blen një pronë

Skena kthehet në mbretërimin e Zedekisë. Juda është i rrethuar dhe Jeremia është në burg. Profecitë e shpresës do të vazhdojnë në këtë sfond. Pjesë e këtij sfondi është refuzimi i Zedekisë për të dëgjuar fjalën e Zotit që i ishte drejtuar. Këtu ajo fjalë përsëritet, në të vërtetë në gojën e Zedekisë – aq i njohur ishte ai me të (3-5; krhs. 21,3-7).

Mesazhi i gjykimit tani bëhet thjesht një parathënie e një fjale të re shprese, ose më mirë një shenjë, domethënë, blerja e një fushe. Nuk dihet rasti i dëshirës së Hanamelit për t'ia shitur arën Jeremisë. Ndoshta ai ishte i moshuar dhe nuk kishte djem dhe po i kërkonte Jeremisë të mbante copën e tokës në familje (8). Nëse Jeremia ka paguar shanset nuk mund të thuhet. Procedurat e përshkruara janë me sa duket ato normale të ditës. Karakteri i tyre publik merr një rëndësi të re këtu sepse shitja do të jetë gjithashtu një shenjë (14-15).

Çështja e transaksionit është që jeta normale në kohën e duhur do të rifillojë në Judë (15). Është një shenjë e fuqishme, pronësia e një fushe që sugjeron zotërimin e tërë tokës. Është gjithçka më e fortë përkundër sfondit të rrethimit dhe humbjes së

mundshme të gjithçkaje, përveç fushës që Jeremia sapo ka blerë. Me anë të tij, profecitë që kishin këmbëngulur se të gjitha veprimtaritë normale në Judë do të merrnin një fund të papritur anulohen në mënyrë efektive (kap. 16).

32,16-44 **Shumë e vështirë për Zotin?**

Çuditshmëria e blerjes së një fushe në mes të një rrethimi shkakton një lutje të Jeremisë. Ai fillon me pohimin, Asgjë nuk është shumë e vështirë për ju (17). Ai e zhvillon idenë duke lavdëruar fuqinë e Zotit si në krijim (17), në gjykim (18-19), në shpëtimin e Izraelit nga Egjipti dhe dhënien e tyre të tokës (20-22; krhs. Lp. 26,8) dhe më në fund në ndëshkimin ata për mëkatet e tyre (23). Sidoqoftë, lutja është vërtet një pyetje. A mund të ketë kuptim kjo shenjë?

Zoti, duke iu përgjigjur Jeremisë (26-44), shtron pyetjen nëse diçka është shumë e vështirë për të (27). Ai fillon duke përsëritur fjalët e njohura të gjykimit. Babilonasit do të shkatërrojnë qytetin (28-29) për shkak të mëkatit të vazhdueshëm të Izraelit dhe Judës, përqendruar në idhujtarinë e tyre (30-35; krhs. 7,18, 30-32; 19,13). Sidoqoftë, këto fjalë thjesht paraqesin fjalën e shpëtimit që vijon. Çështja është se gjëja me të vërtetë e vështirë është të sjellësh shpëtimin nga shkatërimi. Megjithatë, kjo është vetëm ajo që ai planifikon të bëjë.

Premtimi fillon në v. 36. Shpata, uria dhe murtaja e kërcënuar prej kohësh (14,12) janë në derë. Sidoqoftë, tani, fjala e gjykimit është shndërruar në një fjalë shpëtimi. Megjithëse popullin po dëbohen, ata do të kthehen, jo vetëm në tokën e tyre, por në një besëlidhje (38), asgjë më pak se besëlidhja e re (31,31-34), në të cilën ata do të jenë besnikë dhe e cila nuk do të mbarojë kurrë (39-41) Fjalët do t'i frymëzojnë ata të kenë frikë se mos marr premtimin e ri të besëlidhjes që unë do të vë ligjin tim në mendjet e tyre, në kuptimin që vetë Zoti premtonte të marrë një iniciativë të re për ta sjellë këtë. Kjo është mrekullia që nuk është “shumë e vështirë” për Zotin.

Vargjet e fundit (42-44) kthehen përsëri në fushën e Jeremisë. Po, fushat përsëri do të blihen në Judë. Blerja me sa duket e marrë e Jeremia nuk është e pakuptimtë, por plot shpresë dhe premtim.

33,1-13 **Tingujt e gëzimit dhe gëzimit**

Kapitulli i fundit i të ashtuquajturit Libri i Ngushëllimit, si kap. 30 dhe 32, ka fjalët e gjykimit të përgjigjura me fjalët e shpëtimit. Fjala e Zotit drejtuar Jeremisë për fuqinë e tij në krijim (2; krhs. 10,12) bie në kontrast me pozicionin e profetit, akoma në burg (krhs. 32,2) në një qytet të rrethuar. Zbulimi i gjërave të pahulumtueshme (3) merr idenë se asgjë nuk është shumë e vështirë për Zotin (32,17) dhe përbën një premtim shpëtimi (krhs. Isaia 48,6 për një ide të ngjashme). Fjalët e gjykimit pastaj kujtohen (4-5) në mënyrë që të çojnë, papritur, në fjalët e premtimit (6-9). Kalimi nga gjykimi te premtimi është i beftë (megjithatë nuk ka fjalë në hebraisht; v. 6). Vetë sekuenca tregon se si vepron Zoti; ai sjell shpëtimin dhe bekimin nga dëshpërimi më i zi.

Modele të ngjashme mund të shihen në v. 10-11, 12-13. Ekziston një jehonë në v. 10 të 4,23-26, por ajo përgjigjet nga një pamje e jetës (v 11; kontrasti gjithashtu 7,34; 16,9). Shkretimi do t'i japë rrugë paqes dhe sigurisë në të gjithë vendin e Izraelit (vendet e përmendura në v. 13 mbulojnë gjatësinë dhe gjerësinë e Judës, dhe Benjamin, me të vërtetë, shtrihet edhe përtej kufijve të Judës në veri).

33,14-26 **Një besëlidhje e pafund.**

Pjesa e fundit e kapitullit zhvillon premtimin e një mbretërie të re Davidike të bërë në 23,5-6, e cila citohet këtu (15-16). Gjuha e këtij fragmenti dhe e fjalëve që vijnë, kujton premtimin e parë Davidit (2 „Sa. 7,12-16; krhs. 1 Mbr. 2,4). Ky premtim dukej se kishte dështuar, meqë dinastisë historike të Davidit i erdhi fundi, siç kishte thënë Jeremia (krhs. 22,30). Tani është riafirmuar (17). Po ashtu është premtimi i Zotit për priftërinë (18). Priftërinjtë

kishin një rol të domosdoshëm në besëlidhjen e Moisiut (Dal. 28 – 29) dhe në të vërtetë ata kishin një besëlidhje të tyre me Zotin (Nu. 25,12-13; 1 Sa. 2,30, 35).

Pjesa tjetër e kapitullit pohon qëndrueshmërinë e besëlidhjes së rinovuar në termat më të fortë të mundshëm (19-22; 23-26). Në rivendosjen e popullit të tij Zoti do të mbajë premtimet e tij të lashta, madje premtimin që i dha Abrahamit se pasardhësit e tij do të ishin një komb (26; krhs. Zan. 12,2). Dhe ai do ta bëjë këtë për të provuar ata të gabuar që thonë se ai e ka refuzuar popullin e tij (24).

Premtimi për një mbretëri të përhershme bie në kundërshtim të çuditshëm me predikimin në 7,1-15, në të cilin Jeremia e kishte bërë të qartë se popullin nuk mund t'i merrnin institucionet dhe kombësinë si të mirëqena. Dallimi është bërë i mundur nga besëlidhja e re. Mbretëria e parashikuar në kap. 33 nuk është askush tjetër përveç besëlidhjes së re, të interpretuar nga DhR në mënyrën që kemi vërejtur më lart. Kushtet, është e vërtetë, janë marrë nga besëlidhja e lashtë, me mbretin dhe priftërinjtë e saj. Sidoqoftë, kjo duhet të shihet thjesht si një mjet për sigurinë thelbësore që Zoti, në fund të fundit, të jetë plotësisht besnik i premtimeve të tij. Këto kishin synuar fillimisht shpëtimin e të gjithë botës (Zan. 12,3) dhe më në fund do të përmbusheshin në ato terma.

34,1 – 36,32 **Mesazhi i Jeremisë është rezistuar**

34,1-22 **Falje për sklevërit**

Perspektiva kthehet në kohën e rrethimit me një fjalë tjetër të Jeremisë drejtuar Zedekisë (1-5). Mesazhi është i pandryshuar, në gjërat thelbësore, nga 21,3-7; 32,3-5. Një shtesë këtu (4-5) lejon një shpresë për një dënim të zbutur për mbretin, ku thëniet e tjera nuk kishin qenë precize për fatin e tij personal. Kuptimi është se ai nuk do të vdiste në betejë dhe se do të hidhërohej siç duhet (krhs. 22,18 për fatin e Jehojaqimit; por shih gjithashtu 52,11). Prania e rënies së qytetit tregohet nga v. 6-7, sipas të cilit vetëm dy qytete të tjerë përveç Jerusalemit vazhduan t'u

rezistonin pushtuesve. Pjesa më e madhe e Judës tashmë ka rënë.

Incidenti i mëposhtëm, në lidhje me skllëvërit e liruar, bëhet një rast për një profeci tjetër kundër Zedekisë. Vetë incidenti jep një pasqyrë interesante për jetën e Judës në grahamat e saj të vdekjes. Skllavëria ishte një institucion i lejuar në Izrael, në kushte të përcaktuara qartë. Këto kushte, të aluduara në v. 14, përmbahen në Dal. 21,2-11, Lv. 25,39-55 dhe Lp. 15,12-18, siç ishte parashikuar, ishte një institucion njerëzor, që lejonte ata që kishin rënë në kohë të vështira, ndoshta përmes dështimit të të korrave dhe borxheve, të riktheheshin në pavarësi. Ky kërkonte interpretim johezist nga ana e më mirë, dhe në të vërtetë, institucioni ishte abuzuar përgjithësisht.

Në mes të rrethimit, Zedekia kishte shpallur një lirim të skllëvërve, i cili ishte pranuar nga ata që kishin skllëvër (9-10). Për mbretin, i cili tregoi shenja hezitimi dhe dobësie gjatë rrethimit, mund të ketë qenë një përpjekje për t'i vendosur disa nga gabimet e tij drejt, para se të ishte tepër vonë. Me sa duket, megjithatë, dekreti shkaktoi zemërim dhe rezultati ishte që zotërit të merrnin përsëri skllëvërit e tyre (11). Akti ishte iracional në dritën e një situatë në të cilën gjithçka ishte gati të humbet. Megjithatë, kjo është një dëshmi, ndoshta, e verbërisë njerëzore dhe një shembull ekstrem i asaj refuzimi për të pranuar vullnetin dhe më pas ndëshkimin e Zotit, të cilin Jeremia e kishte kritikuar (krhs. 21,9).

Akti zemërgjerë bëhet rasti i një premtimi të mëtejshëm gjykimi. Ideja e lirisë (dhënë skllëvërve, pastaj e marrë përsëri) përdoret me ironi të lirisë që Zoti do t'u japë popullit që të ndëshkohen (17). Kjo është në fakt natyra e të gjithë lirisë së shpallur në mënyrë të njëanshme nga Zoti, një mashtrim i cili çon vetëm në shkatërrim.

Rituali i përmendur në vargun 18-20 përfshinte flijimin e një kafshe si shenjën solemne të një besëlidhjeje. Ecja midis pjesëve të saj mund të ketë nënkuptuar një lloj vetë-mallkimi, d.m.th. "A mund të më ndodhë një gjë e tillë (domethënë vdekja)

nëse nuk e mbaj besëlidhjen time” (krhs. Zan. 15,17; 1 Mbr. 19, 2) Një ritual i tillë mund të ketë shoqëruar besëlidhjen e urdh[ruar nga Zedekia në lidhje me skllëvërit. Zoti tani thjesht thotë, ashtu qoftë.

Kapitulli përfundon me një skenar të njohur të vdekjes për qytetin dhe tokën (21-22).

35,1-19 **Rekabitët besnikë**

Dy kapitujt vijues kthehen në kohë në mbretërimin e Jehoajaqimit. Zhvillimi i rrëfimit këtu, pra, është tematik, jo kronologjik. Temat janë rezistenca ndaj besëlidhjes me Zotin dhe rreziku i afërt nga babilonasit. Rreziku i referuar në v. 11 është sulmi babilonas në 605 p.e.s. Jeremia përdor rekabitët si një shembull besnikërie, si një kontrast me dështimin e Judës në përgjithësi për të qenë besnik. Pjesa më e madhe e asaj që dihet për rekabitët përmbahet në këtë kapitull. Paraardhësi i tyre Jonadabi e kishte ndihmuar Mbretin Jehu në zellin e tij, mbi dy shekuj më parë, për t'i dhënë fund adhurimit të Baalit në mbretërinë veriore të Izraelit (2 Mbr. 10,15, 23). Nëse i njëjti Rekab nënkuptohet në 1 Kr. 2,55, megjithatë, familja ishte një familje e Judës (krhs. 1 Kr. 2,3), me lidhje me kenasit e lashtë nomade, të cilët kishin qenë miqësorë me Izraelin gjatë endjeve të tyre në shkretëtirë (1 Sa. 15,6). Jonadabi me sa duket nisi një rregull të jetës për klanin e tij, i cili kishte elementë të nomadizmit dhe abstenim nga çdo lloj pije e fortë (6-7). Nuk është e qartë nëse familja rekabite ishte e përbërë në mënyrë rigoroze nga pasardhës të Jonadabit, apo nëse ishte një komunitet më i hapur, ndoshta edhe një shoqëri.

Prejardhja dhe kushtetuta e rekabitëve nuk janë çështja, por besnikëria e tyre ndaj sundimit të tyre. Pasazhi nuk merr asnjë qëndrim nëse rregulli ishte i mirë apo i keq në vetvete; çështja është besnikëria e rekabitëve ndaj saj. Jeremisë i thuhet të bëjë një shenjë profetike për këtë, duke vendosur verë para tyre dhe duke i ftuar ata të pinë, duke ditur që ishin të vendosur për abstenim (2). Shenja zhvillohet në një dhomë anësore të tempullit

dhe me sa duket mund të jetë parë nga zyrtarë të rëndësishëm të tempullit. Edhe një herë Jeremia shkoi në zemër të fuqisë së kombit.

Rekabitët refuzojnë siç duhet (6), dhe Jeremia deklaroi kuptimin e shenjës (12-16). Fyerja ndaj Judës merr një formë të njohur (15; krhs. 25,4-6), por fiton forcë të re nga kontrasti midis regjistrimit të tyre dhe rekabitëve. Fyerja ndiqet nga një fjalë gjykimi (17; krhs. 11,11). Një kthesë e fundit u premtonte mbijetesë të gjatë rekabitëve (18-19), në terma që i përkasin siç duhet premtimit mbretit Davidik (19b; krhs. 1 Mbr. 2,4). Kjo e drejton kontrastin e theksuar nga vetë mbreti, me ca ironi, pasi ajo vazhdimësi e dinastisë është pikërisht ajo që tani kërcënohet nga dështimi i mbretërve.

Shënimet

35,1 Në kohën kur në Judë mbretëronte Jehojaqimi, biri i Josijahut, Jeremia mori nga Zoti këtë detyrë: ²«Shko te burrat e fisit të Rehavit ♦

♦ Ata ishin strehuar në Jerusalem për shkak të inkursioneve (me nxitjen e babilonasve që ishin zënë me shtypjen e kryengritjes së brendshme) të kryera më 599-597 me anë të amonasve dhe moavasve.

36,1-32 Jehojaqimi hedh poshtë fjalët e Jeremisë

Mbretërimi i Jehojakimit kishte parë një konflikt të madh midis Jeremisë dhe autoriteteve për predikimin e tij në tempull (kap. 26). Kapitulli i tanishëm është një lloj vazhdimi i asaj incidenti dhe kthehet në temën e refuzimit zyrtar të fjalëve të profetit. Jeremia, me të vërtetë, me sa duket është i ndaluar nga zona e tempullit (5), pa dyshim një kompromis midis atyre forcave që kishin dashur ta ekzekutonin dhe atyre që e kishin mbështetur atë. Ndalimi ishte serioz, pasi e ndaloi Jereminë të lëvizte jo vetëm midis zyrtarëve, por midis turmave të mëdha që shkonin në tempull në raste të mëdha.

Prandaj Zoti urdhëron Jereminë që të shkruajë të gjitha fjalët që ai ka thënë deri më tani në një rrotull (2), në mënyrë që ato të lexohen në mungesë të Jeremisë. (Duket se Jeremisë thjesht iu kujtuan të gjitha këto fjalë, për të gjykuar nga befasia e zyrtarëve [17-181 që ato duhet të shkruheshin, dhe përgjigjja e Barukut atje.) Roli i përlur i Barukut si skrib për profetin tani e përfshin atë në këmbë për vetë profetin, në një ditë agjërimit të mbushur me njerëz, në atë që duhet të dukej një përsëritje e sfidës së madhe të Jeremisë në predikimin e tempullit (6-10; 26,2-6; krhs. 7,1-15). Pjesa dytësore e Barukut, pra, kërkonte të njëjtin angazhim dhe guxim si ajo e zotërisë së tij kur lindi nevoja. Edhe një herë, familja e Shafanit është e përfshirë në marrjen e një dëgjimi për fjalët e Jeremisë (10; krhs. 26,24).

Pasojat e menjëhershme të leximit janë vërtet të jashtëzakonshme, pasi një ndikim u bëhet disa zyrtarëve kryesorë, përsëri përmes iniciativës së një anëtari të familjes së Shafanit. Vetë shkrimi mund të ketë shtuar diçka në efekt, ose ndoshta thjesht bashkimin e kaq shumë fjalëve të ndryshme (15-18).

Zyrtarët, të tronditur, i japin rrotullës leximin e tretë, tani përpara vetë mbretit. Reagimi i tij dhe i bashkëpunëtorëve të tij më të ngushtë dallojnë dukshëm me atë të zyrtarëve që i sollën atij. Mospërfillja e tij e paturpshme për fjalët e profetit theksohet, pothuajse si një çudi (24; krhs. V. 16). Djegia e rrotullës tmerron Elnatanin, Gemarinë dhe Delaian, të cilët e shohin atë për blasfemi që është. Për mbretin, kjo mund të tregojë më shumë se indiferencë dhe të jetë një përpjekje bestytni për të shkatërruar fuqinë e fjalëve.

Veprimi i mbretit bën një kontrast të mëtejshëm, domethënë me atë të babait të tij, mbretit Joshija, kur Libri i Ligjit u zbulua në tempull dhe iu lexua atij (2 Mbr. 22,8-13). Roli i vetë Shafanit, që ra fjala, shënohet gjithashtu me atë rast.

Përpjekja për të shkatërruar fjalët e Zotit është e kotë. Jeremia thjesht urdhërohet të bëjë një rrotull tjetër (28) dhe fjala e veçantë e gjykimit që Jehojaqimi ka ftuar nga mosbesimi i tij

vijon. Është një mohim i shprehur i premtimit dinastik siç i kaloi Salomonit nga Davidi (30,6; krhs. 1 Mbr. 2,4) dhe një përsëritje e profecisë se ai nuk do të ketë varrosjen e duhur (30c; Krhs. 22,19)

Rrotulla e re përmban fjalë të tjera, jo në të parën (32). Kjo me sa duket pasqyron shërbimin e vazhdueshëm të Jeremisë dhe është një dëshmi e këtij fillimi i koleksionit të shkruar të thënieve të tij.

Shënimet

36.1 Ishte viti i katërt i mbretërimit të Joshijahut, mbretit të Judës, ♦ kur Zoti i tha Jeremisë:

♦ Pas rënies së Ashkelonit më 604 para sulmit babilonas – ishte koha e krizës kombëtare

37,1 – 39,18 **Ditët e fundit të Judës**

37,1-10 **Lëshim nga Egjipti?**

Veprimi tani vazhdon shpejt drejt rënies përfundimtare të Judës dhe Jerusalemit në duart e Babilonisë. Skena tani e tutje është pjesa e fundit e mbretërimit të Zedekisë, mbreti i cili ishte vendosur vetë nga babilonasit (2 Mbr. 24,17-18). Çështja është nëse mbreti do të dëgjojë njoftimin e Jeremisë që qyteti duhet të bjerë dhe të zvogëlojë forcën e katastrofës duke u dorëzuar; mesazhi i referuar në v. 2 u paraqit për herë të parë në 21,1-10. Zedekia nuk duhet të imagjinojë se do të ketë ndihmë efektive nga Egjipti.

Mbreti, megjithëse vazhdimisht refuzon të dëgjojë ndikimin e plotë të mesazhit të Jeremisë, megjithatë kërkon në mënyrë aktive profetin, duke shpresuar dëshpërimisht për siguri. Ai e nxit Jereminë të ushtrojë rolin e tij profetik të ndërmjetësuesit (3), i cili, sigurisht, i është ndaluar profetit (7,16), vetëm për shkak të ngurtësisë së zemrës së Judës. Dëshira e Zedekisë për fjalën e Zotit është e rreme, sepse ajo do të pranojë vetëm rezultatin që ajo ka përshkruar vetë.

Në kohën në fjalë, rrethimi babilonas i qytetit është lehtësuar përkohësisht nga një përparim i forcave egjiptiane, Egjipti po synonte të rikuperonte një tokë në zonë nga armiku i tij i vjetër (4-5). Është një rast i natyrshëm për shpresat e rreme në Egjipt kundër të cilave Jeremia ka paralajmëruar. Shpresa e Zedekisë, pra, duket se ka njëfarë baze. Sidoqoftë, situata themelore nuk ka ndryshuar (6-10). I vetmi faktor vendimtar në të është qëllimi i Zotit për të ndëshkuar Judën. Shpresat e rreme inkurajohen lehtësisht nga paraqitjet sipërfaqësore.

37,11-21 **Jeremia i burgosur**

Burgosja e Jeremisë është një përpjekje e fundit e dëshpëruar e armiqve të tij për ta heshtur, duke i rezistuar fjalës së tij deri në të fundit, madje edhe në vrullin e vdekjes së qytetit. Profeti përfiton nga pushimi i dhënë nga tërheqja babilonase për të shkuar në qytetin e tij, Anatot (12), ndoshta për t'u bashkuar me një diskutim familjar në lidhje me pronën e tij. Blerja nga Jeremia e pasurisë së Hanamelit (32, 1-15) mund të ketë qenë një rezultat përfundimtar i përpjekjes së përshkruar këtu.

Ai arrestohet te porta e qytetit me akuzën e dezertimit tek babilonasit (13). Preteksti për akuzën është predikimi i tij i dorëzimit si mënyra e vetme e mbijetesës (21,9); por akuza për tradhti është e trilluar. Mohimi i tij, „Kjo nuk është e vërtetë!” (14), përdor fjalën (e ndezur) “gënjeshtër” me të cilën ai ka përshkruar të gjithë gjendjen e popullit (krhs. 5,2). Arrestimi i tij, nënkuptohet, është rezultat i refuzimit të popullit nga mesazhi i tij, jo i ndonjë prove të tradhtisë nga ana e tij. Por megjithatë ai është burgosur.

Pavarësisht, Zedekia vazhdon të kërkojë një fjalë sigurie prej tij. Duke e refuzuar atë, profeti lutet që pavërtetësia e profetëve kundërshtarë tani duhet të jetë e qartë (19). Mbreti akoma nuk do të dëgjojë. Sidoqoftë, ai lehtëson kushtet e vështira të burgut të Jeremisë (20-21).

38,1-13 **Jeremia hidhet në një cisternë**

Ndërsa Juda është në rrezik të dëshpëruar nga Babilonia, kështu që Jeremia mbetet në rrezik nga armiqtë e tij personal. Disa nga zyrtarët e pallatit e kundërshtojnë me forcë atë dhe ai është i prekshëm ndaj besnikërive të ndryshueshme dhe lojërave të pushtetit të popullit me ndikim (shih 21,1 për Pashhurin, birin e Malkisë, në një rol më neutral). Zyrtarët përmendin substancën e njohur të predikimit të Jeremisë në ditët e fundit të Judës (2-3; krhs. 21,7-10) dhe kërkojnë dënimin me vdekje (krhs. 26,11). Akuza është tradhti, si në incidentin në kap. 37. Zedekia duket i pafuqishëm kundër zyrtarëve të tij (5). Përpyekja e tij për të mbajtur në pushtet, prandaj, duke refuzuar mesazhin e Jeremisë, ka një ironi patetike në lidhje me të, pasi ai nuk ka asnjë fuqi reale për të përdorur.

Me sa duket Jeremia duhej të vdiste në cisternën me baltë. U desh një i huaj në shërbim të mbretit, Etiopiani (Kushasi) Ebed-Melek (ndriçuar “shërbëtori i mbretit”) për ta ngritur mbretin në veprim, duke iu drejtuar atij ndërsa ai ishte ulur në portën e qytetit, pa dyshim duke dëgjuar raste i solli atij për gjykim (7-10). Familja mbretërore është e qartë e ndarë; vetë mbretit i mungon zgjidhja, por mund të ndikohet. Jeremia kthehet në sigurinë relative të oborrit të rojes (11-13). Reagimi i armiqve të tij i lihet imagjinatës.

38,14-28 **Një intervistë e fundit me Zedekinë**

Takimi i fundit i Zedekisë dhe Jeremisë merr frymë fshehtësie (hyrja e tretë në tempull, v. 14, nuk përmendet ndryshe dhe me sa duket është një vend i qetë, mbase privat i mbretit). Ajo jo vetëm që pasqyron pasigurinë e vetë mbretit në pallatin e tij, por edhe acarimin e kuptueshëm të Jeremisë me një që vazhdimisht e pyet, por nuk do ta pranonte përgjigjen e vetme të vërtetë (15). Profeti pa dyshim që vuan gjithashtu nga keqtrajtimi i tij i përhershëm dhe pasiguria për jetën e tij, siç e sheh mbreti (16).

Fjala që Jeremia jep me këtë rast përmban njëfarë ngushëllimi për Zedekinë, jo duke ndryshuar mesazhin e mësuar,

por duke e siguruar atë për mbijetesë personale nëse i përmbahet babilonasve, madje edhe mbrojtje nga armiqtë e tij hebrej (17-20; v. 19 zbulon disa nga

tensione komplekse brenda komunitetit hebre të periudhës). Fjala e sigurimit ka një element personal, që prek familjen e mbretit; kështu, sidoqoftë, bën alternativa, sepse nëse ai refuzon, ai dhe familja e tij do të vuajnë (21-23). Humbja e haremit të një mbreti ishte një poshtërim i veçantë në luftë.

Zedekia nuk i përgjigjet vetë fjalës, megjithëse veprimet e tij në këto ditë të fundit sugjerojnë një agoni të madhe personale të mendjes. Vazhdimi në kap. 39 tregon se sa fatale u dëshmuar se ishte lëkundja e tij përballë asaj që ai e dinte se ishte e drejtë.

Jeremia ka frikë nga një kthim në shtëpinë e Jonatanit (krhs. 37,15; një kthim në cisternë nuk ishte në diskutim, pasi vetë mbreti kishte parandaluar vrasjen e tij atje), por lejohet të kthehet në oborrin e rojes, ku qëndron derisa të bjerë qyteti (28).

39,1-18 **Rënia e Jerusalemit**

Fatkeqësia për të cilën Jeremia kishte folur kaq vazhdimisht, tani tregohet shkurtimisht, megjithëse vetë fushata kishte zgjatur disa kohë dhe kishte marrë të paktën një pengesë (1-2; krhs. 37,5). Datat në fjalë janë janari 588 p.e.s. dhe korrik 587 p.e.s. (shih gjithashtu 52,4; 2 Mbr. 25,1). Fuqia e rremë e Zedekisë dhe oborrit të tij ekspozohet brutalisht kur babilonasit hyjnë në qytet, duke zënë me një simbolikë të qëllimshme një pozitë që përfaqëson autoritetin mbretëror në qytet (3). Mbreti i kukullave ikën me poshtërim, por nuk gjen, në mënyrë të pashmangshme, asnjë nga zbutjet e ndëshkimit të tij që Jeremia i kishte zgjatur atij (5-7; krhs. 38,17-23).

Ka patos në përmbushjen e profecive të Jeremisë për Zedekinë. Ai me të vërtetë do të “shihte mbretin e Babilonisë me sytë e tij” (32,4; 34,3), vetëm për t’u privuar mizorisht nga shikimi i tij (7). Vdekja e tij nuk do të ndodhte në këtë nxehtësi luftime, por me sa duket më pas në një kohë paqeje, dhe me pasojat e duhura (34,5). Por mezi do të kishte paqe për shpirtin e tij.

Pranga e ish-mbretit, së bashku me ekzekutimin e djemve të tij (trashëgimtarëve të mundshëm) dhe zyrtarëve të tij, është pjesë e domosdoshmërisë së zyrtë politike të afirmimit të sundimit babilonas. Në të njëjtën kohë është fundi i historisë së armiqësive të vogla që kishin kaluar për ushtrimin e pushtetit në Judë. Në të vërtetë kishte pasur një falsitet në zemër të popullit të besëlidhjes, e cila kurrë nuk mund të pretendonte vërtet mandatin e Zotit për të sunduar, dhe as në fund gëzimin e mbrojtjes së tij.

Predikimi i Jeremisë ishte drejtuar gjatë gjithë kohës jo vetëm drejtuesit, por ndaj gjithë popullit. Njerëzit e zakonshëm nuk ishin përjashtuar nga faji për pabesinë e tyre ndaj Zotit, edhe nëse udhëheqësit kishin mbajtur një përgjegjësi më të rëndë. Pra, në dënim, i gjithë populli preket (8-9). Na mbetet përsëri të hamendësojmë për tensionet që mund të kenë ekzistuar brenda komunitetit të mërguar midis atyre që kishin braktisur në një fazë të hershme (duke respektuar fjalët e Jeremisë!) dhe atyre që kishin rezistuar deri në fund (9). Megjithëse disa nga më të varfërit kanë mbetur pas (10), Juda si entitet politik nuk ekziston më.

Urdhri i veçantë i Nebukadnecarit në lidhje me Jereminë mund të jetë befasi (11-12). Sidoqoftë, nuk është e nevojshme të mendojmë se profeti kishte pasur ndonjë komunikim me autoritetet babilonase para se të kapej. Mesazhi i tij nuk kishte kërkuar kurrë bashkëpunim; Synimi i deklaruar i Zotit mezi mund të kërkojë një gjë të tillë. Përkundrazi, pushteti pushtues ishte përgatitur t'i dispononte mirë cilitdo në Judë, të cilin e quajnë mbështetës të çështjes së tij. Avokatia e Jeremisë për dorëzim mund të ketë qenë e njohur për Nebukadnecarin përmes hebrenjve tashmë në mërgim. Perceptimi i tij për atë që po bënte Jeremia (ose me të vërtetë për atë që po bënte vetë) nuk do të kishte qenë ai i profetit, sigurisht. Sidoqoftë, me providencën e Zotit, mirësia e mbretit ndaj Jeremisë e lejoi atë të qëndronte midis atyre që kishin mbetur në Judë dhe të vazhdonte shërbimin e tij midis tyre (11-14).

Tani përfshihet një fjalë e veçantë nga Zoti në lidhje me Ebed-Melekun, zyrtarin që e kishte shpëtuar Jereminë nga vdekja kur e kishin hedhur në cisternë (15-18; krhs. 38,7-13). Ai duhet të kursehet në atë ditë të tmerrshme dhe për më tepër të shpëtohet nga armiqtë e tij personal, pa dyshim, i njëjti, i cili kishte qenë i Jeremisë (ose atyre prej tyre që kishin mbijetuar).

Historia e ditëve të fundit të Jerusalemit dhe e rënies së tij, dëshmon jo vetëm për zemërimin e Zotit me popullin e tij mëkatarë, por edhe për mirësinë e providencës së tij. Në masën e ngjarjeve konfuze, ai ruan jetën e profetit të tij dhe të shërbëtorëve të tjerë besnikë. Dhe madje dënimi i ashpër është menduar për të mirë në fund të fundit.

40,1 – 45,5 **Një pakicë ikën në Egjipt**

40,1-12 **Gedalia si guvernator**

Pjesa e tanishme shtrihet në raportin e shkurtër në 39,13-14, duke dhënë më shumë detaje rreth dorëzimit të Gedalisë. Komandanti babilonas, Nebuzaradani, e liron profetin nga robëria që ai ndan me bashkatdhetarët e tij (1), duke treguar njohuri për mesazhin e tij dhe ndoshta duke respektuar statusin e tij si një profet që kishte njohur mendjen e Zotit të tij (2-3). Jeremisë i jepet mundësia të shkojë në Babiloni ose të qëndrojë në Judë. Mund të duket se qëndrueshmëria kërkon që ai të shkojë, pasi ai gjithmonë kishte predikuar nënshtrim ndaj Babilonisë. Sidoqoftë, meqenëse shkrimet babilonase tani shkojnë në Judë, edhe ata që qëndrojnë janë, në njëfarë kuptimi, «në Babiloni». Kur Jeremia shkon te Gedalia, hebreu i emëruar si guvernator nga Nebukadnecari, ai e bën këtë me komandën e Nebuzaradanit, dhe kështu tregon nënshtrimin e tij ndaj autoritetit babilonas. Vetë Gedalia është nga familja e Shafanit, e cila kishte mbështetur Jereminë (26, 24). Inteligjenca babilonase do të ketë vërtetuar se edhe ai kishte të ngjarë të ishte simpatizues ndaj çështjes së pushtuesit.

Guvernatori Gedalia (me qendër mjaft të madh Micpa, një qytet provincial dhe Jerusalem jo rebel) sjell një ringjallje të

shkurtër në fatin e Judës. Çështja për ata që kanë mbetur është e qartë, mbledhja tek Gedalia nënkupton nënshtrimin ndaj Babilonisë, në përputhje me fjalën e Zotit përmes Jeremisë (9-10). Bindja ndaj Zotit në këtë mënyrë do të fillojë një kthim në jetën normale të frytshme në tokë (10). Lajmi se çështja është sjellë në krye në Judë udhëton shpejt dhe është kuptuar nga hebrenjtë në vende të shpërndara se katastrofa ka qenë fillimi i diçkaje të re dhe të shëndetshme. Edhe ata fillojnë të kthehen në atdhe, në pritje të çuditshme të restaurimit përfundimtar të popullit, të parathënë nga Jeremia (29,14). Dhe toka jep frytet e saj, një shenjë e bekimit të besëlidhjes përsëri (10-12), Pakica kujton 4,27 dhe 5,12. Zoti ende mund të punojë me këtë komunitet të vogël.

Shënimet

40,11-12 Shumë njerëz të Judës kishin ikur te moavasit, amonasit, edomasit ♦ ose në vende të tjera. Kur morën vesh që perandori babilonas kishte lënë një pjesë të popullsisë në Judë, dhe që Gedalinë e kishte emëruar guvernator, ata u kthyen në Jerusalem dhe u paraqitën te Gedalia në Micpa. Prodhimi i verës dhe i frutave ishte mjaft i bollshëm.

♦ Të gjitha këto kombe ishin ndërlikuar në komplotin kundër babilonasve.

40,13 – 41,18 **Vrasja e Gedalisë**

Përfundimi i lumtur ende nuk do të jetë, megjithatë. Disa nga popullin luftëtarë të Gedalisë zënë thashethemet se mbreti amonas kërkon jetën e Gedalisë. Kundërshtimi i Baalisit ndaj Gedalisë mund të ketë ardhur nga armiqësia e tij ndaj Babilonisë (krhs. 27,3), kështu që Gedalia mund të bëhet akoma viktimë e prirjes për t'i rezistuar Babilonisë, edhe pasi Nebukadnecari ka vizituar Jerusalem. Agjenti hebre i Baalisit, Jishmaeli, vetë me gjak mbretëror (41,1), mund të ketë dashur të nxisë kryengritje të mëtejshme kundër Babilonisë. Ndërsa disa nga popullin luftëtarë të Gedalisë janë të bindur për komplotin

kundër tij, vetë guvernatori në vend që me naivitet të zgjedhë të mos e besojë atë (14). Johanani, i biri i Kareahut, i cili me sa duket është vendosur si një figurë kryesore midis burrave luftarakë, dëshiron të ndër marrë një veprim më vendimtar për të ruajtur komunitetin. Kjo në fund do ta sjellë atë në konflikt me Jereminë.

Vrasja tradhtare e Gedalisë vijon siç duhet, një goditje tjetër kundër këshillës së mençur të atyre që do të prisnin që Perëndia të veprojë në këto kohë sprovuese. Tërësia e krimit, duke u shtrirë deri në vrasjen e ushtarëve babilonas, sugjeron një përpjekje të vendosur për të prishur politikën babilonase në zonë (2-3).

Vazhdimi i menjëhershëm i vrasjes (4-9) është interesant sepse dëshmon përdorimin e vazhdueshëm të vendit të tempullit për adhurim, vërtet pelegrinazh, edhe pas shkatërrimit të vetë tempullit. Muaji i shtatë (krhs. v. 1) ishte ai në të cilin u zhvillua Festa e Tëbanave dhe ky do të ishte rasti i pelegrinazhit. Me sa duket kishte nga ata në territorin e ish-mbretërisë veriore që i qëndruan besnikë kërkesës së ligjit për t'u paraqitur përpara Zotit në festa të mëdha (Dal. 23,14-17), mbase që nga reforma e mbretit Joshija (2 Mbr. 22 – 23).

Jishmaeli u shton krimeve të tij vrasjen e këtyre pelegrinëve, me hilen më cinike, me sa duket në mënyrë që të përpiqet ta mbajë krimin e tij të qetë. Duke kursyer disa për përfitimin e shpejtë të dispozitave (8), ai mund të ketë synuar thjesht të shtyjë vdekjen e tyre. Bëmat e tij brutale të bëra, ai ikën me robër për Amonin (10).

Rezultati i aventurës së Jishmaelit është i mjerueshëm dhe poshtërues. Ai shpëton me jetën e tij nga Johanani, dhe pak tjetër, duke u dashur të heqë dorë nga plaçka e tij njerëzore (11-15). Megjithatë, ndërhyrja e tij në jetën e komunitetit që kishte filluar të lulëzonte nën Gedalinë ka një efekt vendimtar dhe katastrofik, Micpa braktiset, dhe bashkë me të politika e nënshtrimit ndaj Babilonisë. Ky ndryshim i mendjes në mesin e

popullit ka qenë e pranuar nga ekspozimi i tyre ndaj një rreziku të tmerrshëm nën atë që kaloi për mbrojtjen e Babilonisë. Për më tepër, nga vetë Babilonia kishte frikë nga hakmarrjet (18). Sidoqoftë, në parim e njëjta çështje tani përballet me popullin siç ishte bërë para rënies së Jerusalemit, përkatësisht premtimi i rremë i Egjiptit si strehim nga Babilonia. Mendimet dhe hapat e popullit kthehen edhe një herë në atë drejtim (16-18).

Shënimet

40,13-14 Një ditë u paraqitën Johanani, biri i Kareahut, dhe komandantët që nuk u ishin dorëzuar babilonasve, ata shkuan te Gedalia në Micpa dhe i thanë: «A nuk e di se mbreti i amonasve, Baalisi, ♦ ka dërguar Jishmaelin, birin e Netanjahut, për të të vrarë?» Por Gedalia nuk i besoi.

♦ Ai do të ketë dëshiruar që të zhduket Gedalia kështu që mund të zgjeronte territorin e tij.

42,1-21 “**Mos shko në Egjipt**”

Kur Johanani dhe popullin i drejtohen Jeremisë për një fjalë nga Zoti në këtë situatë të re, të paeksploruar (1-3), është domethënëse që ata tashmë qëndrojnë në rrugën për në Egjipt. Sidoqoftë, Jeremia, e merr kërkesën e tyre me vlerë nominale dhe premtim të presë Zotin për këtë çështje. Edhe për të rrethanat janë të reja, ai është mësuar të paralajmërojë mbretërit se babilonasit do të vijnë. Ardhja e tyre është tani në të kaluarën; ai ka nevojë për një fjalë të re nga Zoti për këtë mbetje të popullit. Gatishmëria e tij për t’u lutur (4) sugjeron që ndalimi i vjetër (7,16) tani është hequr. Deklarata e popullit për gatishmërinë e tyre për ta dëgjuar atë është elokvente – por a do të provojë ajo e bazuar mirë?

Fjala nga Zoti nuk vjen menjëherë; Jeremia nuk mund ta urdhërojë atë (7). Kur vjen puna, ajo shtrohet në terma të njohur (10; krhs. 1,10; 18,7-10) dhe përfaqëson një përshtatje të mesazhit që Jeremia ka predikuar në të kaluarën. Ai ende përfshin nënshtrimin ndaj Babilonisë dhe mbart sigurinë që i

duhej popullit për hakmarrje (11; krhs. 41,18). Fjala gjithashtu dëshmon për pikëllimin e Zotit për shkatërrimin e Judës dhe Jerusalemit (10). Ky nuk është një shënim i ri në profeci (shih në 9,1-3). Sidoqoftë, tani ai shikon përsëri në gjykim, sesa përpara. Qëllimi i Zotit për popullin e tij është tani të bekojë, në përputhje me premtimet e tij për kap. 30-33.

Kjo profeci është gjithashtu si ato të mëparshme, megjithatë, në atë që ka nevojë për një përgjigje. Njerëzit duhet të jenë të gatshëm të qëndrojnë në tokë dhe të kenë besim se Zoti mund dhe do të mbajë fjalën e tij. Nëse nuk e bëjnë këtë, atëherë ekziston, si gjithmonë, një anë e errët e së ardhmes, një alternativë ndaj bekimit që Zoti do të jepte. Besimi në Egjipt është po aq fyerje ndaj Zotit tani sa ka qenë ndonjëherë (24,8), sepse përfaqëson mosbesim. Nëse popullin zgjedhin të shkojnë atje, ata do të zbulojnë, edhe një herë, se mënyra që dukej e sigurt sipas perceptimit të tyre do të ishte në të vërtetë mënyra e vdekjes (Pr. 16,25; Lk. 9,23-24). Ironia e kësaj është e qartë në v. 16a; ata janë të sigurt nga shpata babilonase kur të qëndrojnë, por do të bien nga e njëjta shpatë nëse do të ikin prej saj. Egjipti do të dalë aleat joefektiv (krhs. 22,20, 22). Gjykimi që ra mbi Judën do të shtrihej mu në zemrën e tij, një vazhdim i të njëjtit dënim (17-18; krhs. 7,20; 14,12; 24,9; 25,18).

Jeremia e përfundon fjalën e tij nga Zoti duke iu drejtuar mbetjes së Judës (19). Toni i fjalës së tij paralajmëron se në fund të fundit nuk do të ketë shpëtim përmes kësaj mbetjeje. Duke parë që zemrat e tyre ishin vendosur në Egjipt, përkundër protestave të tyre, ai shpall se gjykimi me të vërtetë do të vijë mbi ta. Sidoqoftë është e rëndësishme që edhe pse Jeremia parashikon zgjedhjen që do të bëjnë, vetë zgjedhja është e vërtetë dhe shkaku i vërtetë i gjykimit.

43,1-13 **Për në Egjipt**

E vërteta e fjalëve të Jeremisë deri më sot vështirë se mund të ishte demonstruar më gjallërisht sesa shkatërrimi i tempullit kohët e fundit. Megjithatë, përsëri, ai takon akuzën se ai ka folur

në mënyrë të gabuar. Njohja e së vërtetës nuk ka qenë kurrë e lehtë për Judën, dhe popullin ishin mashtruar më parë nga ata që pretendonin se e dinin atë, por që flisnin në mënyrë të rreme me autoritetin e tyre (23,16-18). Johanani dhe të tjerët nuk e refuzojnë haptazi vullnetin e Zotit; në vend të kësaj ata pretendojnë të dinë më mirë se çfarë është. Sigurisht që ka vetëmashtrim në këtë dhe nuk ka autoritet. Tundimi për të menduar se interpretimi i vetë i vullnetit të Zotit është i vërtetë, veçanërisht nëse korrespondon me atë që dëshiron dëshpërimisht të besojë, është real dhe modern. Baruku besnik bëhet caku i kokës së udhëheqjes së re (3).

Pason ikja për në Egjipt (4-7). Kjo paraqitet si një zhbënie e asaj që Zoti me mirësi kishte filluar të bënte për të rivendosur popullin dhe prosperitetin në tokë (40,12). Është një braktisje e gatshme dhe vendimtare e tokës, që përfshin gjurmët e shtëpisë mbretërore (6; krhs. 41,10) dhe madje Jeremia, një migrant më ngurrues, i cili kishte folur kaq shpesh kundër kërkimit të strehimit në Egjipt.

Sidoqoftë, edhe në Egjipt, Zoti ka fjalë për popullin përmes Jeremisë. Kjo në vetvete është dëshmim i hirit dhe durimit të tij (dhe ai akoma do t'u drejtohet atyre për pendim; 44,7). Megjithatë, fjala e tanishme është fjala e gjykimit. Edhe në Egjipt, ndëshkimi i Zotit për popullin e tij të pabesë me anë të Nebukadnecarit do të vazhdojë. Në përpjekje për të shpëtuar veten nga Babilonia, ata e kanë vënë veten në vend të ushtrisë së saj. Shenja profetike e Jeremisë këtu ka për qëllim të tregojë pashmangshmërinë e një fitore babilonase mbi Egjiptin (e cila erdhi në fakt në 568-567 p.e.s.; krhs. Ezk. 29,17-20). Fjalët e gjykimit për Egjiptin janë si ato që janë thënë më parë kundër Judës (11; krhs. 15,2). Fitorja e Nebukadnecarit do të jetë një demonstrim i dobësisë së fesë egjiptiane (13).

Shënimet

43,11 Ai do ta godasë Egjiptin dhe do ta mundë. Egjiptianët do të vdesin nga shpata ose epidemia ose do të shpihen rob, të gjithë ata që janë përcaktuar për këtë. ♦

♦ Sipas kronikës babilonase kjo ndodhi më 567 p.e.s. Historian hebre Josef Flavi na thotë se Nebukadnecari i deportoi hebrejtë që gjeti në Egjipt.

44,1-14 **Një ankesë përfundimtare**

Përshtypja e dhënë në v. 1 është e një komuniteti hebre të vendosur dhe të shpërndarë; migrantët e fundit mund të jenë bashkuar me grupet ekzistuese hebreje që jetojnë atje. Ato adresohen edhe një herë përmes Jeremisë, i cili së pari kujton shkatërrimin e fundit të Judës si rezultat i mosbindjes së gjatë ndaj Zotit. Mëkati në fjalë, si gjithmonë, është idhujtaria, refuzimi themelor i Zotit dhe termat janë të njohur (3-6; krhs. '1,16; 11,17). Kujtesa është menduar si një orë mësimore. Zoti është aq i mirë sa fjala e tij.

Sidoqoftë, qëllimi është që t'ia kthejmë atij pjesën e mbetur në Egjipt (7-10). Me sa duket, ata vazhdojnë të adhurojnë perëndi të tjera (8). Fjala për ta, pra, bazohet në rebelimin e tyre të tanishëm kundër Zotit, jo në sjelljen e kaluar të as atyre as të paraardhësve të tyre – megjithëse edhe kjo ishte rebele (9). Idhujtaria vazhdon, ndoshta tani me perënditë egjiptiane (8). Megjithatë, mëkati është i njëjtë, pavarësisht nëse vazhdon në praktikën e vjetra ose në eksperimente me të reja. Ndëshkimi është i sigurt për të ndjekur, me atë element të turpër që përfshihet kur kombet e botës shikojnë fatin e popullit të Zotit (8b; krhs. 24,9; 25,18). Sidoqoftë, kjo është gjëja e fundit që Zoti dëshiron; ai i lutet popullit që të shmangin gjykimin (8a).

Fjala e gjyimit vijon menjëherë, megjithatë (11-14). Kjo pasqyron vendosmërinë e popullit për të mos dëgjuar këtë thirrje të re të Zotit. Çështja nuk është vetëm se Zoti e di përgjigjen paraprakisht, por më tepër që gjykimi i Zotit, kur të vijë, është gjithmonë pasojë e refuzimit të qëllimshëm të tij, jo diçka e

paracaktuar dhe e pazezistueshme. Njerëzit në Egjipt vazhdojnë të tregojnë se janë të denjë për zemërimin e Zotit. Përsëritja e termit mbetje në këto vargje (7, 12, 14) ka për qëllim të këmbëngulë që qëllimi i Zotit për të vazhduar me popullin e tij në të ardhmen nuk do të përmbushet përmes grupit në Egjipt. Kjo është në përputhje me predikimin e Jeremisë në ditët e Zedekisë (24,8-10). Megjithatë është e jashtëzakonshme që edhe këtyre iu dha një shans të ndreqeshin dhe t'i përgjigjeshin Zotit me të vërtetë më në fund.

44,15-30 “**Ne nuk do të dëgjojmë**”

Adhurimi i Mbretëreshës së Qiellit (Astarte kananase ose Ishtar babilonase) vazhdon një praktikë që Jeremia e kishte dënuar në ditët e Jehojaqimit (7,18). Atje pasi këtu ishin përfshirë familje të tëra (15, 19). Në dështimin e tyre të vazhdueshëm për të parë të vërtetën e situatës së tyre popullin tani përdorin argumentin e rremë se ditët e lashta, kur ata kishin adhuruar Mbretëreshën e Qiellit, kishin qenë të begatë (17b-18). Jeremia tregon se ishte pikërisht një adhurim i tillë që i kishte sjellë ato ditë në fund (20-23). Ekziston një dëshirë e shtrembër në mendimin e popullit që nuk dëshiron ta shohë këtë.

Orakulli i fundit i Jeremisë për popullin në Egjipt i ironizon ata për fatin që ata kanë zgjedhur për veten e tyre. Refuzimi i tyre ndaj Zotit do të përmbushet nga ajo që në të vërtetë ata kanë dëshiruar – braktisja e tij prej tyre (26). Ai do të ndjekë qëllimin e tij për t'i ndëshkuar ata me të njëjtën vendosmëri me të cilën do të bekojë ata që kanë duruar robërinë babilonase dhe që i kthehen me gjithë zemër (27, kontrasti 24,6; krhs. Gjithashtu 1,12). Fjala e Zotit duhet të përmbushet; askush tjetër nuk ka ndonjë autoritet (28).

Aludimet për një mbetje të vogël të hebrenjve të cilët do të kthehen nga Egjipti (14, 28) kanë për qëllim të tregojnë se nuk ishin nga ata që Zoti i çoi përpara planet e tij për popullin. E gjithë arratisja egjiptiane ishte nën zemërimin e tij sepse ishte një përpjekje për vetë-shpëtim. Do të tregohet, tmerrësisht, për atë që ishte (29-30).

Shënimet

44,30 Unë, Zoti, do t'ua dorëzoj faraonin Hofra ♦ armiqve të tij të betuar, siç bëra me Cidkijahun mbretin e Judës, kur ia dorëzoza armikut të tij të betuar Nebukadnecarit, perandorit të Babilonisë.»

♦ Kjo ndodhi më 570 p.e.s. kur Amasisi, pasardhësi i Hofrës, ua dorëzoi armiqve të tij, të cilët e mbytën.

45,1-5 **Një fjalë për Barukun**

Orakulli i dhënë Barukut vjen në vitin në të cilin ai e ndihmoi Jereminë të përgatiste një rrotull për t'u lexuar para mbretit Jehojaqim (36,1). Duket se shkon ndërmjet shkrimit dhe leximit të rrotullës (1) dhe lidhet me një protestë të Barukut për barrën e detyrës së tij (3). Ne nuk kemi dëgjuar asgjë për këtë deri në këtë pikë, dhe natyrisht, bie jashtë sekuencës kronologjike. Sidoqoftë, Baruku duhet të ketë marrë pjesë në hidhërimin dhe zhgënjimin e Jeremisë. Fjala e Zotit për të këtu ka elemente të përbashkëta me fjalët e tij drejtuar Jeremisë duke ndjekur disa nga 'rrefimet' e tij (12,5-6; 15,19-21) dhe përmban edhe qortim edhe inkurajim. Konteksti i fjalës është gjykimi i ardhshëm i Zotit mbi të gjithë vendin e Judës (4; krhs. 1,10). Në një nivel të tillë të shkëlqyeshëm, të gjitha pretendimet njerëzore do të shihen në pavlefshmërinë e tyre të rrënuar. Baruku është paralajmëruar, pra, të heqë dorë nga ambiciet e vogla, por ngushëllohet se, në shkatërrimin e përgjithshëm, ai do të jetojë (5). Një fjalë e ngjashme inkurajimi i ishte dhënë një mbështetësi tjetër besnik të Jeremisë, Ebed-Meleku (39,16-18).

46,1 – 51,64 **Orakujt kundër kombeve**

Jeremia, si profet i kombeve (1,5), u drejton fjalë specifike disa prej atyre që janë fqinjë të Judës. Orakujt kundër kombeve të tjera janë një tipar i zakonshëm në librat profetikë (krhs. Isaia 13 – 23; Am. 1 – 2; Ezk. 25 – 32). Orakujt e Jeremisë, në përgjithësi, tregojnë se ardhja e Babilonisë është gjykimi i Zotit mbi të gjitha kombet – por që në fund edhe Babilonia do të

gjykohet, dhe Juda do të shpëtojë nga shtypja e saj. Pika u bë së pari në 25,15-19, por tani në një gjatësi më të madhe, dhe me anë të një fjale të fundit në profeci.

46,1-28 **Kundër Egjiptit**

Është natyrshme që Egjipti duhet të ketë krenari për vendin, pasi ai ka simbolizuar shpresën e rreme dhe besimin gjatë gjithë profecisë. Orakulli i parë (3-12) lidhet qartë me disfatën e Egjiptit nga Babilonia në Karkemish në Eufrat në 605 pes (2). Ajo paraqet ushtrinë egjiptiane duke u përgatitur për betejë (3-4), duke marshuar me krenari nga Egjipti, duke menduar se forca e saj është e madhe, si Nili në përmbytje (7-8). Toni është tallës, megjithatë, për ushtrinë e përgatitur mirë së shpejti është përfytyruar me terror (5; krhs. 6,25; gjuha e përdorur dikur kundër Judës tani është kthyer kundër Egjiptit). Forca nga Nili, e fryrë nga mercenarë nga Afrika dhe Greqia (9), mposhtet në Eufrat (6). Në përplasjen e titanëve, rezultati është duke bërë Zoti, dita e tij e hakmarrjes, dhe disfata e Egjiptit është një lloj flijimi (10). Në synimin e saj për të pushtuar dhe për t'u rritur mirë nuk do të ketë as shërim për plagët në burimet natyrore të tokës së huaj (11; krhs. 8,22).

Orakulli i dytë (14-26) paralajmëron për sulmin babilonas në vetë territorin egjiptian (krhs. 44,29-30; shih 2,16 dhe 44,1 për vendet e përmendura këtu). Në konfuzionin e humbjes, mercenarët vendosin të ikin për në shtëpi (16). Thënia në v. 17 është një lojë mbi emrin e faraonit Hofra dhe aludon në llogaritjet e gabuara në fushatën babilonase. Fati i Egjiptit, përfshirë edhe mërgimin, na kujton fatin e Judës (19; krhs. 2,15; 4,7; 9,12). Tabori dhe Karmeli janë simbole përkatësisht të lartësisë dhe frytshmërisë së jashtëzakonshme, të zbatuara këtu për epërsinë e nikoqirit babilonas (18). Mercenarët e saj janë zhdukur, Egjipti kthehet në një arratisje poshtëruese, i pafuqishëm para sulmit, si një pyll para karkalecave (21-24). Gjykimi është mbi zotat egjiptiane dhe mbi mbretërit njësoj, dhe mbi ata që mbështeten tek ata – si të arratisurit hebrej atje (25).

Premtimi i restaurimit për Egjiptin është shumë i jashtëzakonshëm (26b), por jo i pashembullt (krhs. Isaia 19,23-25-25). Zoti nuk është Zoti i gjykimit vetëm, por edhe i shpëtimit, në fund të fundit për të gjithë botën.

Orakulli kundër Egjiptit pasohet nga një fjalë ngushëllimi për popullin e shpërndarë të Judës (27-28). Në gjykimin e Zotit për kombet do të ketë rivendosje për ta. Këto fjalë përsëriten nga 30,10-11, në pjesën e gjatë të profecive të rivendosjes për Judën.

47,1-7 **Kundër filistenjve**

Koha e forcës së madhe të Filistenjve ishte para ngritjes së monarkisë Davidike, disa shekuj para Jeremisë. Sidoqoftë, rasti në fjalë këtu është një sulm ndaj tyre nga Egjipti, ndoshta gjatë fushatës në të cilën Egjipti luftoi kundër babilonasve në Karkemish (1). Gaza, në fushën bregdetare, do të ishte në rrugën veri-jug të ushtrisë. Përmbysja e madhe e kombeve në kohën e Jeremisë pati pasoja të tmerrshme për shumë në zonë. Egjipti, megjithëse nuk ishte në gjendje të kapërcente Babiloninë, mund të bënte kërdi në Filistinë e vogël (2; krhs. 46,7-8). Tabloja e vuajtjeve është ekstreme (3-8).

Fatkeqësia për Gazën, e cila ka këtë mjedis dhe kauzë shumë specifike historike, vihet në kontekstin e historisë së gjatë të filistenjve dhe shihet si një dënim për gjithë ligësinë e saj. Fati i tij është gjykimi i Zotit; koha e saj ka ardhur (4a, 7). Kështu që Zoti pohon sovranitetin e tij mbi ngjarjet e historisë, edhe kur ato duken të jenë të shpjgueshme në nivelin thjesht njerëzor dhe politik.

48,1-47 **Kundër Moabit**

Moabi, një nga armiqtë historikë të Izraelit, Gjç. 3,12-14; 2 Mbr. 3,4-27), ishte një nga aleatët, me Zedekinë, kundër Nebukadnecarit (27,3), por në të vërtetë kishte furnizuar trupa në Babiloni kundër Jehojaqimit (2 Mbr. 24,2). Rasti i profecisë të tanishme është ndoshta disfata e tij nga Nebukadnecari në 582 p.e.s., pas një kryengritjeje.

Emrat e vendeve, të shpeshtë në kapitull, janë vendet në Moab që përfshijnë tërë gjatësinë e tij, në lindje të Detit të Vdekur. Disa nga këto vende ishin caktuar nga Zoti për fisin e Rubenit gjatë pushtimit origjinal të tokës së Kanaanit nën Joshuan (Nr. 32,3, 37-38; Jos. 13,15-19). Kjo nuk është dhënë në mënyrë të qartë si një arsye për gjykimin e Moabit, megjithatë një lloj përfundimi i luftës së shenjtë për Kanaanin mund të nënkuptohet këtu.

Hapja e profecisë (1-6) paraqet ankthin e një populli që vuan pushtimin, ashtu si Juda vuajti dikur nga Babilonia (krhs. 4,19-31). Pason një portretizim ironik i fryteve të besimit të rremë, domethënë poshtërimi i mërgimit dhe heqja triumfale e imazhit të perëndisë së kombit të mundur, në rastin e Moabit Kemosh, të cilin Solomoni dikur e kishte adhuruar në apostazinë e tij nga Zoti (1 Mbr. 11,7, 33). Një demonstrim i tillë i pafuqisë së zotit të mundur ishte një gjë e zakonshme e luftës antike. Shkatërruesi (8) është me sa duket Babilonia. Mallkimi i v. 10 huazon gjuhën e luftës së shenjtë, e cila kërkonte shkatërrimin e rrënjës dhe degës (krhs. 1 Sa. 15,3, 11). Shkatërrimi i Moabit nga Babilonia është gjykimi i vetë Zotit mbi të.

Moabi përshkruhet së pari si i kapur në vetëkënaqësinë e tij (në imazhin e një vere të pjekur të derdhur papritmas, v. 11-12), pastaj si e ulur në krenarinë e saj (14-17). Në mënyrë domethënëse, Zoti i referohet vetes këtu si Mbret (si edhe në 46,18), për të theksuar se ai vetëm disponon me punët njerëzore dhe jo mbreti i Moabit, madje as Nebukadnecari, i cili është thjesht shërbëtori i tij (25,9). Imazhe të mëtejshme të shkatërrimit vijojnë (18; krhs. 14,1-2, të Judës), duke evokuar përsëri gjeografikisht të gjithë tokën (19-25). Krenaria e Moabit veçohet si mëkati i tij i veçantë, i manifestuar veçanërisht kundër Izraelit (26-30). Rënia e krenarëve është vërtet e madhe (28). Në agoninë e saj, vetë profeti vajton për të, ashtu siç bëri dikur për popullin e tij (31-32; krhs. 9,10; krhs. Gjithashtu v. 33 me 16,9). Moabi, si Juda nga ana e tij, është bërë objekt përbuzjeje për të gjithë ata që e shohin atë (39; krhs. 24,9).

Orakulli i fundit (40-47) përsërit disa nga temat kryesore. Shqiponja është Nebukadnecari (40). Përfytyrimi i gjykimit të pashmangshëm (44) na kujton mënyrën e argumentimit në Am. 5,19. Pohimi i fundit është mërgimi (46). Kushtet e v. 45-46 sugjerojnë që një profeci antik, i regjistruar së pari në rrëfimin e pushtimit të mbretit Sihon të Heshbonit (Nu. 21,28-29), është gati të përmbushet.

Pas gjithë fjalës së gjykimit, shënimi i fundit është ai i shpëtimit (47; krhs. 46,26b). Gjuha është ajo që përdoret në mënyrë të përsëritur për restaurimin e Judës në Librin e Ngushëllimit (29,14; 30,3 etj.). Zoti i gjykimit është gjithashtu Zoti i hirit. Dhe hiri i tij në fund të fundit nuk do të vlejë vetëm për një popull, por edhe për ata që kanë qenë armiq të tij.

49,1-39 **Orakuj më të shkurtër**

49,1-6 **Kundër Amonit.**

Amoni, si Moabi armik i lashtë i Izraelit Gjç. 11,4.33), gjithashtu kishte furnizuar trupa për Nebukadnecarin (2 Mbr. 24,2), por më pas u bashkua në aleancën kundër tij (27,3). Mëkati i Amonit lidhet me armiqtësinë e tij të lashtë me Izraelin, që përfshin zotërimin e tij, në emër të perëndisë së tij Molek (ose Milkom), të territorit izraelit (1-2). Shpronësimi i tillë i Izraelit nga toka e tij ishte një shkelje për Perëndinë që ia kishte dhënë popullit të tij dhe emri i të cilit i ishte bashkangjitur.

Përsëri, portretizohet mjerimi i një populli të sulmuar dhe të internuar, përsëri me poshtërimin e perëndisë së tij (3). (Heshbon, si një qytet kufitar, mund të ketë qenë i Moabit dhe Amonit në kohë të ndryshme; v. 3, krhs. 48,2.). Përdoren tema tipike të Jeremisë, përkatësisht besimi i rremë i Amonit në forcën dhe pasurinë e tij, dhe terrori që sjell gjykimi (4-5). Sidoqoftë, edhe Amoni do të gëzojë restaurimin, si Egjipti dhe Moabi (46,26b; 48,47).

49,7-22 **Kundër Edomit.**

Hidhërimi i shkaktuar nga armiqësia e Edomit ndaj Izraelit, si më parë ashtu edhe në kohën e Jeremisë, u përkeqësua nga lidhjet e saj farefisnore, Edomi ishte pasardhës i vëllait të Jakobit Esau (8; krhs. Zan. 25,29-30-30). Ndihma e Edomit për Babiloninë kundër Judës ishte rasti i profecisë kundër saj në librin e Obadisë.

Edomi, i shtrirë në jug të Detit të Vdekur, ishte qartë i famshëm për mençurinë e tij. (Elifazi 'ngushëlluesi' i Jobit ishte nga Temani, një qytet në Edom; Jb. 4,1.) Megjithatë, mençuria e tij nuk mund ta shmangë katastrofën e ardhshme, e cila do të jetë e pakursyer; as shpellat e saj malore nuk mund të ofrojnë siguri (10). Të dobëtit në mesin e tyre ata duhet t'i lënë në mëshirën e Zotit (11). Filxhani (12) është kupa e zemërimit të cilën të gjithë duhet ta pinë (25,15), v. 12 duke theksuar retorikisht se Edomi e meriton ta bëjë këtë. Bocra (13) ishte kryeqyteti i Edomit në kohën e Jeremisë (një vend tjetër nga Moabite Bocra; 48,24).

Nuk ka asnjë vend fshehjeje nga gjykimi, në një vend vendesh fshehjeje (14-16; krhs. Ob. 1-4). Disa nga imazhet e shkatërrimit janë përdorur tashmë të Judës (18-19; krhs. 10,6; 23,14). Shqiponja është pa dyshim edhe një herë Nebukadnecari (krhs. 48,40).

Shënimet

49,22 Si shqiponja, armiqtë ngrihen, afrohen me vrull dhe lëshohen mbi Bocra. Atëherë trimat më të mirë do t'i kaplojë një frikë si ajo e gruas në vuajtjet e lindjes. ♦

♦ Kjo profeci u plotësua kur territorin e tyre e pushtuan nabateasit (arabët). Atëherë edomasit u detyruan të zhvendoseshin në Izraelin jugor për të krijuar shtetin e Nabatesë. Edomasit i pushoi më vonë Gjon Hirkani (134-104 p.e.s.)

49,23-27 **Kundër Sirisë**

Damasku simbolizon Sirinë, një tjetër armik i lashtë i Izraelit; përfshihen shtetet më të vogla Hamat dhe Arpad, gjithashtu në

veri të Izraelit. Rënia dhe terrori i tyre shprehen në terma që tani njihen në predikimin e Jeremisë. Këto mbretëri lulëzuan shumë përpara ditës së Jeremisë dhe ai mund të jetë duke marrë një profeci të vjetër. Kritikkat ndaj Ben-Hadad, një ish-mbret i Damaskut, është bërë një shprehje fikse (krhs. Am. 1,4).

49,28-33 **Kundër Kedarit dhe Hacorit.**

Kjo profeci ka të bëjë me fiset nomade arabe që jetojnë në lindje të Izraelit, të ngjashme me midianasit e lashtë dhe amalekasit (Gjq. 6,3; krhs Zan 25,13). Temat e terrorit dhe shpopullimit shtrohen në profeci (krhs. 6,25; 9,11). Ndjeshmëria e nomadëve në qytetet e tyre të padëshiruara merret si një lloj ilustrimi i besimit të rremë.

49,35-39 **Kundër Elamit**

Elami ishte një fuqi e rëndësishme në lindje të Babilonisë, por i nënshtrohej asaj në kohën e Nebukadnecarit. Aludimi për katër mendjet (36) është një mënyrë për të folur për fuqinë e Zotit në të gjithë tokën (Ezk. 37,9; Dn. 8,8; Zc. 6,1-8). Edhe ngritja e Babilonisë mbi Elamin, që i mundëson asaj të bëjë punën e gjykimit të Zotit mbi Judën dhe kombet e tjera, është nën kontrollin e Zotit. Elami, megjithatë, do të rikthehet në ditët që vijnë (39; krhs. 48,47).

50,1 – 51,64 **Kundër Babilonisë**

Orakujt kundër kombeve përfundojnë me një seri të gjatë orakujsh kundër Babilonisë, 'shkatërruesi' që ka përhapur tërë librin. Rëndësia e tij gjigande në libër si vegël e zemërimit të Zotit kundër popullit të tij të pabesë tani përputhet me sasinë e madhe të thënieve të gjykimit të drejtuar kundër tij. Është thelbësore për logjikën e profecisë që shkatërruesi duhet të shkatërrohet. Nënshtrimi i tij i fuqishëm ndaj kombeve të tjerë nuk është fjala e fundit e Zotit në histori. Ne e dimë tashmë se ai përsëri do të sjellë shpëtimin dhe bekimin për popullin e tij (kap.

30-33). Në drejtësinë e tij, pra, koha e vetë Babilonisë duhet të vijë (krhs. Gjithashtu 25,11-12, 17-26).

50,2-17 **Një armik nga veriu.**

Marduku ishte perëndia kryesore e Babilonisë, heroi i epikës së saj të krijimit. Beli, i njohur gjithashtu nga Isaia 46,1, ishte fillimisht i ndarë por me sa duket u identifikua me të. Dënimi i Babilonisë fillon në mënyrë të përshtatshme me perënditë e saj. Megjithëse Juda është mërguar në vendin e sundimit të tyre të shtirur, ata në fund të fundit nuk e kanë provuar epërsinë e tyre ndaj Zotit; përkundrazi tani do të shfaqet , dobësia e tyre (krhs. 48,7).

Babilonia ishte dikur armike nga veriu për sa i përket Judës (1,14; 6,1). Tani tabelat janë kthyer (3, 9; shih gjithashtu 51,27-28). Asnjë fuqi nuk ka të drejta absolute për të sunduar në tokë; vetëm Zoti e ka atë.

Ndërsa Babilonia bie, kështu që Juda është e lirë të kthehet përsëri në pendim te Zoti i saj, në një kthim që në parim është një rikthim i tërë Izraelit historik. Ata do të kërkojnë Sionin, jo si vendin e besimit të rremë që kishte qenë dikur (7,1-15), por si vendin ku Zoti e kishte bërë veten të njohur në të vërtetën (krhs. Isaia 2,2-4), dhe ata do të rinovojë besëlidhjen e lashtë atje (5; krhs. 31,31-34). Për mëkatën dhe ndëshkimin e Judës tani flitet në kohën e shkuar (6-7; krhs. Isaia 40,1-2). Mundësia për të lënë robërinë ka edhe forcën e një komande (8).

Kryesor midis mëkateve të Babilonisë është përbuzja e saj për popullin e Zotit dhe tokën e tij (11). Ndërsa Zoti u hidhërua për gjykimin që ai solli, Babilonia u gëzua për plaçkën. Për këtë arsye, veprimi i Zotit kundër Babilonisë ka karakterin e veçantë të hakmarrjes (15). Kthimi i krenarisë në turp, sjellja e shkretimit atje ku kishte pasuri dhe jetë të zënë, temat e zakonshme të gjyimit tani bien mbi atë që i solli në mënyrë kaq të padenjë (12-15). Jo vetëm Juda, por kombet e tjera që vuajtën, tani mund të kthehen lirshëm në tokat e tyre (16).

Pjesa e parë e profecisë përfundon (17) me një reflektim mbi binjakët e mërguar të popujve të Izraelit, së pari në duart e Asirisë, duke prekur mbretërinë veriore në 722 p.e.s., pastaj në ato të Babilonisë. Të gjithë kanë qenë nën Zotin, dhe historia ka përfunduar me ringjalljen e popullit të tij.

50,18-32 **Izraeli dhe Juda.**

Restaurimi përsëri është paraqitur si ai i Izraelit historik në tërësinë e tij (20). Tabloja lëviz nga e vërteta në sferën e figurshme, sepse Izraeli i veriut vështirë se ekzistonte më si një popull koherent. Ky rivendosje e të internuarve, megjithëse në vetvete një shpëtim i vërtetë, është gjithashtu një hije e asaj që Zoti do të ndikojë për të gjithë njerëzimin në tokën e Judës përmes hebrenjve që do të vdiste për të gjithë në kryq.

Beteja kundër Babilonisë përshkruhet gjallërisht (21-24), dhe lufta është lufta e shenjtë e Zotit, në të cilën ai vetë përgatitet të luftojë, shkatërrimi duke pasur diçka të natyrës së një flijimi në lidhje me të (25-28). Edhe një herë shënimi i hakmarrjes është shtruar, kësaj radhe lidhet drejtpërdrejt me tempullin (28). Rënia e tempullit ishte akti suprem i sakrilegjës dhe blasfemisë, edhe pse ishte gjithashtu dekreti i gjykimit i vetë Zotit kundër popullit të tij. Ishte një sfidë ndaj sundimit të Zotit në tokë, një veprim i një kombi arrogant (29-32). Gjykimi i tij mbi Babiloninë lind, pra, nga nevoja për të treguar midis kombeve se ai është mbi të gjitha Zoti i të gjithëve. Fitorja do të simbolizohet në kohën e duhur nga rindërtimi i tempullit.

Shënimet

50,21 ²¹Zoti ka dhënë këtë urdhër: «Ngrihuni në luftë kundër Merataimit, kundër banorëve të Pekodit! ♦ Zbatoheni dënimin për shkatërrimin e njerëzve dhe të mbarë pasurisë së tyre! Zbatoheni këtë urdhër me përpikëri!»

♦ aleatët e babilonasve. Zoti do të hakmerret për shkatërrimin e Tempullit të tij.

50,33-46 **'Shëlbuesi i tyre është i fortë'**.

Historia ka bërë rreth të plotë. Më parë, Zoti e solli çështjen e tij kundër popullit të tij, Judës, duke i dënuar ata për mëkatin e tyre; tani ai sjell gjykimin në favor të popullit të tij (shkaku këtu është i njëjti term me "akuzat" në 2,9). Duke vepruar kështu, ai është hedhur si Shëlbuesi i tyre (34). Ky term është nxjerrë nga ligji zakonor i Izraelit antik, sipas të cilit një e ve ose jetim mund të birësohet nga një anëtar tjetër i familjes (shih Ru. 4). Duke përdorur termin e vetvetes, Zoti thekson lidhjen natyrore që ai ka me popullin e tij. Shëlbimi i këtij lloji është personal dhe i kushtueshëm dhe tërheq atë që do të shpengohet në marrëdhënien më të ngushtë të mundshme me atë që e shpengon. Ideja është pjesë e sfondit të DhV për shëlbimin e botës nga mëkati nga Jezu Krishti.

Duke gjykuar më në fund për popullin e tij, Zoti është besnik ndaj premtimeve të rikthimit që u janë bërë në kap. 30-33.

Kjo nënkupton rënien e Babilonisë, përshkrimi i së cilës vazhdon këtu. Shumë prej motiveve që ishin aplikuar më parë për gjykimin e Judës tani janë kthyer kundër Babilonisë, me një forcë ironike, p.sh. shpata (35-37; krhs. 14,12), thatësira (38; krhs. 14,1), shpopullimi (39-40; krhs. 4,29), një armik nga veriu (41-43; krhs). 6,22-24 – një përsëritje virtuale). Vargjet e fundit (44-46) përsërisin 49,19-21 (kundër Edomit), duke e vendosur tani Babiloninë në rolin e të gjuajturit. Rënia e tij është pjesë e planit të Zotit për të gjithë botën (46).

51,1-10 **Sioni u shfajësua.**

Kthimi i Zotit kundër ish agentit të tij, Babilonisë, tregon se ai nuk e ka dëbuar përgjithmonë popullin e tij të besëlidhjes; se ai nuk i ka braktisur ata është ana tjetër e shpengimit të tij (50,34). Babilonia e kishte bërë tokën të vuante nga zemërimi i Zotit (7; krhs. 25,15); tani ajo është përtej shërimit (9; kontrasti 30,17, i Izraelit / Judës). Zoti ka gjykuar për Sionin (qëndron për të dy tokat dhe popullin, v. 10; fjalët këtu janë thënë nga ata që tani

janë kthyer atje). Kjo do të thotë, ai e ka shpëtuar popullin e tij dhe i ka vendosur në të drejtën; gjuha paralajmëron atë që apostulli Pal do ta quante “shfajësim me anë të besimit” – shpëtimin me hirin e Zotit për ata që nuk e meritonin atë.

51,11-24 **Hakmarrja mbi Babiloninë.**

Hakmarrja tani bëhet një temë dominuese, e sjellë përsëri për shkak të fyerjes së Babilonisë ndaj Zotit në shkatërrimin e tempullit (11; krhs. 50,28). Ai që kishte një kohë me bollëk dhe fuqi tani vjen në kohën e tij për gjykim (13; krhs (25,12). Medët (11) do të ishin fuqia e re në botën antike, duke u ngritur ndërsa madhështia e perandorisë së Nebukadnecarit ra. Kiri, ardhja e të cilit paralajmërohet nga Isaia (Isaia 45,1), ishte mbreti median i cili erdhi në pushtet në Persi dhe përgatiti rrugën për Perandorinë Persiane. Pasimi i perandorive dukshëm të pathyeshme në historinë biblike është në vetvete një dëshmi e dobësisë së forcës njerëzore dhe fuqisë së ‘dobësisë’ së Zotit (nëse Dn. 2 , 31-45; 1 Kor. 1,25).

Fjalët e Jeremisë kundër fesë idhujtare, duke e krahasuar fuqinë e vërtetë krijuese të Zotit me dobësinë e perëndive të rreme (15-19), ishin thënë më parë kundër Judës (10,12-16); tani ato janë kthyer në vetë Babiloninë.

Më në fund në këtë pjesë, koha e fuqisë së Babilonisë si vegël në dorën e Zotit kujtohet në porositë e fjalëve të Zotit (20-23), për t’u treguar në fund vetëm me shtimin

51,25-32 **Kombet kundër Babilonisë.**

Sulmi i shumë kombeve mbi Babiloninë është një kthesë ironike, sepse Babilonia në kohën e saj kishte nënshtruar shumë përveç Judës, gjithashtu me urdhrin e Zotit (27,4-8). Medët tani portretizohen si udhëheqës i një mori kombesh (28), ashtu si Babilonia kishte komanduar dikur satelitët e saj (krhs. 2 Mbr. 24,2; krhs. gjithashtu ndryshimi në v. 27 nga 46,23). Babilonia është paraqitur në agoninë e saj të fundit të dëshpëruar, e raskapitur dhe e dobët, mbrojtjet e saj të mëdha si të murit ashtu

edhe të ujit tani të padobishme kundër forcës së armikut dhe strategjive të pamëshirshme (29-32).

51,33-44 **Triumfi i Judës.**

Fjalët e popullit të Judës që kanë vuajtur nën Babiloni (34-35) kujtojnë Ps. 137, me lutjen e tij të tmerrshme kundër shtypësit. Sidoqoftë, ata ndiqen nga një fjalë nga Zoti, duke premtuar përsëri rënien e mbretërisë, sepse ai e ka marrë çështjen e tyre (36; krhs. Më 50,34). Këtu si në seksionin e mëparshëm u referohemi burimeve të bollshme të ujit të qytetit (36), për shkak të vendndodhjes së tij në Eufrat, në Mesopotami, “toka midis lumenjve”. Besimi te burimet natyrore dhe përparësitë nuk mund të mbrojnë nga gjykimi i Zotit.

Sheshak (41) është një emër i koduar për Babiloninë (krhs. 25,26). Beli (44) është një nga perënditë e kombit (krhs. Isaia 46,1), i cili nuk kishte fituar, megjithë paraqitjet e mëparshme, një triumf mbi Zotin.

Shënimet

51,42 Deti është futur në Babilon dhe e ka varrosur qytetin nën dallgët e tij gjëmuese. ♦

♦ simbol për pushtuesin armiqësor (khs. Lk 21,25).

51,45-58 **“Dil nga ajo!”**

Pjesa e fundit e profecisë kundër Babilonisë është një urdhër për të mërguarit që të largohen, tani që u ka ardhur rasti (45-46). Çlirimi në fund të fundit nuk ishte një akt i papërmbajtshëm i Zotit, por kërkoi një akt besimi, bindjeje dhe guximi nga popullin, të cilët mund të dekurajoheshin nga thashethemet e shpeshta të rënies së qytetit, duke rritur shpresat të cilat më pas u prishën shpejt. (Një lutje e ngjashme gjendet tek Isaia 55,6.) Siguria vjen si përgjigje e frikës së tillë (47-48).

Dënimi i Babilonisë është drejtpërdrejt për krimet e saj kundër popullit të Zotit (49). Dhimbja e këtij të fundit kujtohet, me një fokus në shkatërrimin e tempullit (51), vetëm për t’iu përgjigjur

me një premtim se edhe perënditë e Babilonisë do të ulen poshtë. E gjithë mjerimi që Babilonia kishte përmbushur do të shlyhet plotësisht (56-57).

51,59-64 **Një shenjë profetike.**

Orakujt kundër Babilonisë mbyllen me një mesazh dhe shenjë që daton në vitin e katërt të mbretërimit të mbretit Zedekia, kur mbreti vizitoi Babiloninë, ndoshta për të shpjeguar pjesën e tij në kryengritje (27,3). Seraia, vëllai i Barukut (krhs. 32,12), shkoi me mbretin me atë rast dhe i dha një porosi Jeremisë për të njoftuar shkatërrimin e Babilonisë me një shenjë. Fjalët në rrotull mund të kenë përmbajtur disa ose të gjitha profecitë kundër Babilonisë në kap. 50 – 51, të cilat nuk janë të datuara.

Shënimet. Rëndësia e gjykimit të Zotit mbi Babiloninë është më e gjerë sesa çlirimi i Judës antike. Përkundrazi, qëndron këtu si një simbol i armiqësisë ndaj sundimit të Zotit në botë. Gjuha e përdorur e ‘Babilonisë’ në Ap. 17 – 18 u detyrohet shumë profecisë së DhV kundër saj. ‘Babilonia’ ka për qëllim në radhë të parë për të evokuar përndjekjet e Romës ndaj kishës së hershme, por shtrihet për të zbatuar për të gjithë urrejtjen ndaj Zotit dhe popullit të tij. Është kundër “Babilonisë”, e kuptuar si çdo shfaqje e ligësisë dhe shtypjes, që besimtarët e krishterë nxiten të qëndrojnë të vendosur, me sigurinë që Zoti do, në kohën e tij, të rrëzojë çdo sfidë të tillë.

52,1-34 **Rënia e Jerusalemit**

Kapitulli i fundit i librit është shumë i ngjashëm me 2 Mbr. 24,18 – 25,30, ku llogaria i përket më natyrshëm. Jeremia, në fakt, tashmë ka treguar për rënien e qytetit (në 39,18), dhe vërtet për ngjarjet më pas në Judë (kap. 40-44). Ato ngjarje tregohen shkurtimisht te Mbretërit (2 Mbr. 25,2-26) në një fragment i cili është hequr në këtë kapitull pasi informacioni tashmë është dhënë. Rrëfimi aktual është vendosur ndoshta në fund të librit

tonë si një përfundim i përshtatshëm për profecitë e sapo regjistruar.

Ka disa ndryshime të vogla nga llogaria e Mbretërve. Shënimi për ekzekutimin e zyrtarëve të mbretit dhe burgimin e tij të përjetshëm (11-12) gjendet vetëm këtu, jo çuditërisht për shkak të interesit për Zedekinë në libër. Ekziston një ndryshim në lidhje me datën e ardhjes së Nebuzaradanit në Jerusalem (dita e dhjetë sipas v. 12; krhs. Dita e shtatë në 2 Mbr. 25,8), me sa duket për shkak të një gabimi shkrimi në një tekst ose tjetrin. Mosmarrëveshje të ngjashme gjenden në v. 22 dhe 25 (krhs. 2 Mbr. 25,17, 19). Numri i të internuarve në v. 28-30 është më i vogël se në 2 Mbr. 24,14 dhe 16, ndoshta sepse shifra përfshin vetëm meshkuj të rritur.

Incidenti i fundit, lirimi i mbretit Jehojahin nga burgu, me vdekjen e perandorit Nebukadnecar, ndonjëherë është marrë si një shenjë se internimi së shpejti do të marrë fund. Kjo është e mundur, por jo në vetvete një tregues i fortë i shpresës.

Shpresa e ofruar nga libri i Jeremisë është më e thellë. Është një shpresë tek Zoti i historisë, i cili sjell mëkatën në gjykim, por që premtim shpëtimin; i cili premtim një besëlidhje të re (31,31-34) dhe që e përmbush atë në Birin e tij, Jezu Krishtin (Heb. 10,11-18).

Shënimet

52,31 Kur Evil-Merodaku ♦ u bë perandor i Babilonisë, po atë vit i fali dënimin Jehojahinit, mbretit të Judës, dhe e liroi nga burgu. Kjo ndodhi në vitin e 37-të të burgimit të Jehojahinit, ditën e 25-të të muajit të 12-të.

♦ më 562 p.e.s. me ngritjen në fron të perandorit të ri, Amel-Mardukut (562-560 p.e.s.)

KRONOLOGJIA E KOHËS

Periudha e mbizotërimit babilonas

640-600 Shërbimi i profetëve **Jeremia**, Cefanja, Habakuk, Nahum dhe Obadja

605 Mërgimi i parë babilonas i mbretërisë jugore (Judës). Nisja e Danielit. 70 vjetët e profecisë së Jeremisë llogariten qysh nga kjo datë (Jr 25,11)

597 Mërgimi i dytë babilonas. Nisja e profetit Ezekiel

587 Mërgimi i tretë babilonas

539 Rënia e Babilonisë